FASILDAN FASILA

1

M. Fethullah Gülen

BASKI

İçindekiler

Abbasi Döneminin Mütercimleri

Abbasi saraylarında birçoğu yabancı olan mütercimler vardı. Bunlar yaptıkları tercümelere kendi düşüncelerini de katmış olabilirler. Katmamış olsalar bile, yine de Eflâtun ve Aristo'nun düşünceleri İslâm ilâhiyat düşüncesi içine girip bulaşmış olabilir. Bu açıdan denebilir ki; belli bir dönem itibariyle sadece tercümeler değil, telif eserler de bir hayli bulanmıştır.

Acbü'z Zeneb

Bediüzzaman Hazretleri, acbü'z-zeneb mes'elesine, hafiziyyet ve inşa etme, yani haşirde yeniden dirilme mevzûunu işlerken temas etmektedir. Üstad'ın anlattıkları açısından acbü'z-zeneb insanın genleri, kromozomları veya herhangi bir uzvu olabilir.

İmam-ı Gazali gibi ruhçuluk yanı ağır basan ve 'Madde esassızdır' diyen alimlerin görüşü esas alınarak bir değerlendirme yapılacak olursa, acbü'z-zenebi, insan yapısının plânı olabilecek madde ötesi bir şey olarak anlamak da mümkün.

Adn ve Firdevs Cenneti

Hadislerden anlaşıldığına göre, Adn cenneti, cennet nimetlerinin hepsinin toplandığı bir yerdir. Bazı hadîslerde ise Firdevs cennetini isteyin' buyuruluyor. Bunu nasıl te'lif edebiliriz?

Adn cenneti, bütün cennet nimetleri ile dayalı-döşeli bir yerdir. Firdevs cenneti ise, (cenneti piramit gibi farz edersek) bütün cennet mertebelerinin birlikte müşahede edileceği en yüksek bir yer ve uç noktadır.

Bazı insanlarda cismanî hevesler inkişaf eder. Onları şâirâne ilhamlar ve ruhun istifade edeceği zevkler pek alâkadar etmez. Bu açıdan Adn cenneti üstündür. Bazılarında ise rûhî hevesler, duygular inkişaf etmiştir. Ruhânî halleri arzu ederler. Onlar için yeme, içme, huri vs. pek önemli değildir. Bu açıdan da Firdevs cenneti üstündür.

Geçmiş ümmetlerde gaybe iman, ümmet-i Muhammed'e nispeten çok az gelişmiştir. Onlarda nazarî ilim daha galipti. Bu noktadan, bir bakıma cismaniyet cenneti diyebileceğimiz Adn cenneti, diğer ümmetlerin ufuk noktasıdır. Buna karşılık, Muhammed Ümmeti, gaybe imanda çok derinleştiği için, onlara da Firdevs cenneti hedef olarak gösterilmiştir.'

Ağaç Dikmek

Ağaç dikmek, bende ızdırap derecesine varan bir arzu ve iştiyaktır. Memleketimin verimli arazilerini böyle çorak görünce çok üzülüyor ve üzüntümü ifade edecek kelime bulmakta zorluk çekiyorum.

Bence, çeşitli vesileleri değerlendirerek bu milletin her ferdine ağaç diktirmek gerekiyor. Mesela, evlenen her çifte, askere giden her gence, liseden mezun olan ve ayrıca üniversiteyi kazanan her talebeye, vazifeye başlayan her memura, bir işe giren herkese, emekli olan bir insana.. ağaç diktirmeli ve bu bir ahlâk haline getirilmelidir.

Ayrıca, hapishanelerde bulunan mahkûmlar, kabiliyetlerine göre belli işlerde istihdam edilmeli, böylece bir yandan üretmeyen tüketiciler olmaktan çıkarılıp, onca iş gücünün zayi olmasının önüne geçilirken, diğer yandan da meslek sahibi insanlar haline getirilmelidirler.

Ahir Zamanda Diriliş ve Kadir İsminin Tecellisi

Kadir isminin dünya ve ahirette tecellisi farklı farklıdır. Dünya; darü'l-hikmet, ahiret ise darü'l-kudret olduğundan, ahirette Cenâb-ı Hakk'ın Kadir ismi sebepler perdesi olmadan doğrudan doğruya tecelli edecek ve orada tamamen kudret hakim olacaktır. Hadîste de ifade edildiği gibi, istenilen her şey anında yerine getirilecek ve insan arzu ettiği her şeye nail olacaktır. Kudretin ahiretteki bu tecellisi dünyada tecelli etmeyeceği mânâsına gelmez. Zira dünyada Kudret, hikmet perdesi altında zuhur etmektedir. Dolayısıyla da bizler dünyada eşya ve hâdiseleri sebepler perdesi altında temâşâ etmekteyiz. Oysa ki bu perdelerin verasında asıl icraatta bulunan yine Allah'ın Kudreti'dir.. Şimdi bu açıklamanın ışığı altında mevzuu tahlil etmeye çalışalım.

Bizler sebepler aleminde yaşadığımızdan dolayı, istikbale ait vereceğimiz hükümlerde veya değerlendirmelerde de tenasüb-i illiyet' prensibine göre düşünüyor ve hüküm veriyoruz. Bundan dolayıdır ki henüz sebepleri ortaya çıkmamış pek çok meseleyi daha gelişme sürecinde iken henüz göremiyoruz. Ancak netice zuhur ettikten sonra onlara aklımız eriyor. Meselâ: Müslümanlığın -hal-i hazırda içinde bulunduğu durum itibariyle- bir gün dirileceğini, herkesin Müslümanlığa iltihak edeceğini, Hristiyanlığın dahi İslâm'a sığınacağını çoğumuzun aklı almıyor. Çünkü, günümüzde Müslümanlar hakkında pek çok plan ve entrikalar düzenleniyor, bizim de mevcut potansiyel güçle bunlarla mücadele edip, galebe çalacağımıza ihtimal verilemiyor.

Bu durum aynen Rûm Sûresi'nde ele alınan, Rum'ların İran'lılara galebe çalacağının müjdelenmesi hâdisesine benzemektedir. Evet, o zaman da böyle bir galebe mümkün görülmüyordu. Çünkü, Rumlarla İranlılar arasına kesinlikle kuvvet dengesi yoktu. İnsanlar hâdiseleri sadece sebepler açısından değerlendirdiklerinden sebepler alemine zuhur etmemiş ama, gelişme vetiresine girmiş böyle bir realiteyi göremiyorlardı. Bu sûre ile Cenâb-ı Hakk onlara, şu hakikatı hatırlatıyordu: bir gün gelecek Müslümanlar mutlaka Sasani ve Rum'lara galebe çalacaklar!

Bugün için de yine ilhad dünyasıyla Müslümanlar arasında kuvvet dengesi yok. Çünkü, Müslüman ülkelerde hayatî ehemmiyeti olan pek çok müesseseye Müslüman olmayanlar hâkim. Bütün bunlara rağmen, Müslümanların cephesinde de kâfirlerin hiç de tahmin etmedikleri gelişmeler ve inkişaflar oluyor. Zaten onları korkutan da işte bu türlü faaliyetlerdir.

Onlar bizden değil, Müslümanlığın tekrar ihya edilmesinden korkuyorlar. Bu sebeple bilhassa bugünlerde,'Havkale' adını verdiğimiz 'La havle ve la kuvvete illâ billâh'ı laâkal günde beşyüz defa tekrar etsek de yine az sayılır.

Ahir Zamanda İstanbul'un Fethi

Ahir zamanda İstanbul'un fethi meselesini nasıl anlamalıyız?

Ahir zamanla ilgili hadîslerde, İstanbul'un fethi ile Deccalın çıkması arasında bir haftalık mesafe olduğu ifade ediliyor. Bu fethi, o zaman İstanbul kimin elinde ise, onlardan geri alma şeklinde anlamalı. Dahilden piyonların elinde ise, bu manen onlardan halâsı, Bizanslıların elinde ise onlardan. Yoksa top-tüfek ile, Çandarlılarla, Zağanoslarla, Fatihlerle yeniden bir fetih olacak diye anlamak uygun değildir.

Ahirette Karâbet

Bir hadis-i şeriflerinde Efendimiz (sav), kızı Hz. Fatıma'ya hitaben, 'Nefsini Allah'tan satın almaya bak! Allah katında senin nâmına hiçbir şey yapamam' buyururlar. Bu hadis-i şerifi nasıl anlamalıyız?

Bu hadîste anlatılmak istenen, 'İnsan için çalıştığından başkası yoktur' âyetinde de buyurulduğu üzere, kişinin kurtuluşu için çalışmanın esas olduğudur. Evet insan, Efendimiz'in (sav) çok yakını da olsa, şahsî sorumluluklarını yerine getirememişse kurtulamaz.

Öte yandan, Hz. Ali (ra), Ebû Cehil'in kızı ile evlenmek isteyince, Efendimiz (sav) bu defa, 'Ahirette bütün nesepler kesiktir, benim nesebim müstesnâ' buyururlar. Bu hadis-i şerifte anlatılmak istenen de, Ahirette dînî ve nesebî yakınlığın sadece Efendimiz'e (sav) ait olduğudur. Bu gerçeğin farkında olan Hz. Ömer, dînî yakınlığa nesebî yakınlığı da katmak için, Efendimiz'in (sav) soyundan biri ile evlenmek istemiş ve bu arzusunu yıllar sonra Hz. Ali'nin kızı ile evlenerek tahakkuk ettirmiştir.

AIDS ve Şehitlik

Bir insana AİDS virüsü, gayr-i meşru yollar dışında kaza ile veya kan nakli gibi endirekt yollarla bulaşır ve insan da bundan ölürse, bu takdirde şehit olur. Kaldı ki bu hal, insanlar içinde utanılacak bir husustur. Zira onun hakkında zihinlerde hep kirli bir soru kalacaktır. Gerçi şehitlik, makam olarak çok büyüktür; fakat, kimse böyle bir şekilde şehit olmayı arzu etmez. Cenab-ı Hakk bizleri dünya ve ukbada utandırmasın. (Amin)

Akibet Korkusu

İbrahim Nehâî, Esved bin Yezid en-Nehâî, Alkame, Ebu Hanife gibi şahıslar akıbetlerinden endişe ediyorlardı. Sabahlara kadar damın üstünde ibadet eden Esved vefat edince, onu rüyada görüyor ve soruyorlar: "Allah sana nasıl muamele yaptı?" Cevap veriyor: "Neredeyse peygamberlerle beraber haşredecekti." Buna rağmen, bu zatlar hayatları boyunca kabre imansız gitmekten korkmuşlardı.

İnsana şans bir defa verilmiştir. O, okunu bir defa atacak, 12'den vuracak ve kurtulacaktır. Yoksa vay haline!..

Akika

Akika'da çocuğun saçının kesilmesinin sebebi nedir?

Bu işin poliklinik bir tespitinin yapılması lazım.

Zekât, nasıl malın sigortasıdır; saçının ağırlığınca altın tasadduk edilmesi de, bir nevi çocuğun sigortasıdır. İnşaallah onu belâ ve musibetlerden korur.

Sadece bir tefe'ül yani, hayra yorma, hayır dileme olabilir.

Allah(cc) Halim'dir

Allah (cc), kullarına devamlı Halîm olarak muamele eder. Meselâ, Suheyl İbn Amr veya Esid İbn Attab Müslüman olmadan evvel söylediği şiirlerle İslâmiyete karşı hep cephe oluşturmuş biri. Hz. Ömer, Efendimiz'den, ona haddini bildirmek için izin ister fakat, Efendimiz (sav) "Hayır, o bir gün seni memnun edecek" cevabını verir. Efendimiz'in vefatını müteakip Hz. Ebu Bekir galeyana gelen halkı Medine'de yaptığı o tarihî konuşmayla yatıştırdığı gibi, Suheyl İbn Amr da Mekke'de bu tür bir konuşma yaparak önemli bir hizmet ifa etmişti. Demek ki, Allah (cc) onun temerrüdüne 5-6 sene sonra yapacağı hizmetlerden dolayı mehil vermiş ve böylece bize "Halîm" isminin tecellilerinden televvünler göstermek istemişti.

Allah'a Ulaşma Yolları

Aşk yolu, acz-fakr yoluna biraz muhalif gibidir. İnsan, perde halinde açılan menfezden Allah'a bakabilir. Aşk'ta, acz u fakrın insan ruhuna kazandırdığı hiç olma haletini kaybetme söz konusu olabilir. Aşkta ikilik vardır fakat, varlığı nefyetme yoktur.

Tabii ki bütün bunlar, vicdanlarında Allah'a kurbiyete erememişler için tantanalı sözler. Bence insan Allah'a aşk, şevk, cezb u incizab ve acz u fakr gibi yüzlerce yolla ulaşabilir. Bazıları vicdanında duyarlar ama, bunu ifade edemezler. Zira o, 'hal' dir ve o hali kelimenin dar kalıpları istiap edemez.

Altın Kanal-Zift Kanal

Efendimiz (sav), bir hadis-i şeriflerinde, "Benim soyumda sifah (zina) yoktur. Ben, hep nikâhtan geldim" buyururlar. Diğer bütün nebîlerin nesebi de aynıdır. Fakat, kefere ve fecerenin soyu için aynı şeyi söylemek mümkün değildir.

Amel-i Salih, Cennet ve Cehennem Münasebeti

Susamış bir köpeğe su içiren fahişe kadının cennete girmesini, kediyi hapsederek ölümüne sebebiyet veren abide-sâcide kadının cehenneme girmesini nasıl anlamalıyız?

Bir kere bu bir kader-i ilâhîdir. Bizler Aynştayn'ın nazariyesini bile anlamakta güçlük çekiyor, hatta çoklarımız itibariyle anlayamıyoruz da, Allah'ın ilm-i ezelîsi ve onun belirlenmiş bir tablosu olan kader hakkında nasıl hüküm verebiliyoruz. Nasıl oradaki takdire ve bu takdirin sebep veya hikmetlerine muttali olabiliriz ki?

İkinci olarak, o bağiye fahişe kadın, kim bilir hangi toplumun ne tür bir gadri ile bu kötü yola itilmişti. Kim bilir ne tür zorlamalar veya komplolarla kendini o vadide bulmuştu. Aslında, her susayan köpeğe su içiren bağiye, fahişe cennete girmez ama, bu kadın belki, içi ızdırapla doluydu.. iki büklümdü.. hacaletaver bir hayat yaşıyordu ve susuz köpeğe su içirmesi ile -tabir caizse- Rahmet'in bam teline dokundu ve affedildi. Evet, bağiyenin ızdıraptan çatlayan sinesi ile, Allah'ın rahmeti bir vahidin iki yüzünden ibarettir. Bakınız, tevbe nasıl içte duyulan nedamet ve ızdırabın dışarıya sözle yansıması ve estağfirullah' ile seslendirilmesidir. Aynen öyle de pişmanlığı doruk noktaya ulaşmış, gönlü kalaklar içinde bir kadın, susuz köpeğe su içirmesi ile rahmet serasına sığınıyor ve cennete giriveriyor.

Bunun tersi de gadabullahtır. Yani kediyi hapsederek, acından onun ölümüne sebebiyet veren kadın. O abide-sacide olmasının yanında, zulüm üstüne zulüm işlemiş bir kadın olabilir. Yoksa her kediyi hapseden ve ölümüne sebep olan cehenneme girmez. Ama bu kadının, kediyi hapsetmesi, bardağı taşıran son damla olmuş, gadabın bam teline dokunmuş ve cehenneme girmiştir.

Evet, meselelere böyle ilm-i ilâhînin taalluku açısından bakmak lazımdır. Şunu da unutmamalı bunlar Allah için mücbir (zorlayıcı) sebepler değildir çünkü:

'Ona kimse cebriyle bir iş işletemez asla
Ne kim kendi murad eder vücuda ol gelir billah.'

Öyle ise olsa olsa, bunlar şart-ı adi olabilir. Kaldı ki, zaten Allah hükümlerini o şart-ı adilere göre vermiştir.

Arzu ve İstekler Birer İmtihandır

İnsan, dünyada kendisine verilen her şeyle imtihan olur, meselâ, aile de, imkân da, çocuk da böyle birer imtihan unsurudur.

Kur'ân-ı Kerim'in beyânına göre, Hz. İbrahim ve Hz. Zekeriya'da çocuk sahibi olma arzusu vardı. Hz. İbrahim'ın (as) ve zevcesinin böyle bir arzu taşıdığını, meleğin gelip de kendilerine çocuk müjdesi verdiği zaman gösterdikleri sevinçten anlıyoruz. Hz. Zekeriya (as) ise, bu arzusunu açıktan izhar buyurmuştu. Neticede, hem Hz. İbrahim (as), hem de Hz. Zekeriya (as) çocuklarıyla imtihana tâbî tutuldular.

Hz. İbrahim (as), isteğini içinde tuttuğu için, çocuğunu kesme emriyle imtihan olundu. Hz. Zekeriya (as) açıktan istekte bulunduğu içindir ki, hem kendisi, hem de oğlu Hz. Yahya (as) Yahudiler tarafından kesilmekle imtihana tâbi tutuldu.

Herkesin imtihanı, kendi seviyesine göredir, mukarrebinin tâbi tutulduğu imtihan, herkesinkinden daha çetindir.

Asfiyalar

Halk arasında Asfiyâ diye meşhur olanlar var, bunlar kimlerdir ve temsil ettikleri makamlar nasıldır?

Bunlar perdesiz, hailsiz Hakk'a nazır ve ilâhî tecellilere aşinadırlar. Eskiden kalelerde her ayın doğuş noktasını görebilmek için bir menfez tespit edip gedik açarlardı. İşte Asfiyâ da, Hakk'a karşı böyle bir rasat kabiliyet ve imkânıyla serfirazdır. Sizin en pes dediğiniz şeylerde bile onlar Hakk'ın tecellilerini görürler. Bunlarda ilk mevhibe, cebrîdir de, ama sonra inkişafla, iradeleriyle de Halık'a açılırlar. Hakka açık olunca, mülk âlemini seyrettikleri gibi, melekut âlimini de her zaman temâşâ edebilirler. Bu müşahede ve seziş firasetten farklı bir şeydir. Zira, ferasete bazen tecrübe ile ulaşılabilir.

Ashab-ı Bedr

Ashab-ı Bedr'in hususiyetleri nelerdir?

Ashab-ı Bedr, harbin hiç bilinmediği bir devirde harp etmişlerdir.

Bu hususta ana-baba engelini dinlememişler, hatta aşmışlardır.

Bedr'e harp için değil, Suriye'den gelmekte olan Kureyş kervanını takip için gitmişlerdi. Karşılarına harp çıkınca, bundan çekinmemişlerdi.

Ölüme seve seve koşmuş neticede öyle bir makam kazanmışlardı ki, bu onları kıymetler üstü kıymete ulaştırmıştı. Allah da, sonraları, onlara hep bu noktadan bakmış ve nazara vermişti.

Ama meseleyi harbin çetinliği açısından alacak olursak, Yermuk, Hendek vak'aları daha çetindir.

Aşk

İnsanı Cenab-ı Hakk'a ulaştıran yollardan biri de Aşktır. Aşk, beş duyunun dışında cereyan eden bir vak'adır. Aşk yolu, caziptir çekicidir. Bu yola girip de dönen olmamıştır. Bunun için, aşktan çok misal verilmiştir. Bir kere, aşk yolunda mahbûbda kusur aranmaz. Sonra aşkla ulaşılan cezbe gider ilâhî incizaba dayanır. Derken kul bir hamlede Allah'a ulaşır.

Yaşadığımız devir arızalı bir devirdir. 'Allah' deyip de burnunun kemikleri sızlayan insan, ne kadar da az..

Atâ, Kaza, Kader Münasebeti

Atâ kazaya tesir eder. Kaza da kadere. Meselâ, âsi bir insan belayı hak ettiği bir anda, Allah'a döner ve günahlarından istiğfarda bulunur. İşte, Allah (cc) bu anda "atâ" sı ile kazayı durdurabilir. Ama unutmayalım, "atâ" Allah'ın ihsanıdır. O, Rabbin hoşuna gidecek amellerle serfiraz olan kişilere verilir.

Ayasofya Gerçeği

İstanbul'un fethi, Ayasofya'nın fethidir; tersinden ifadesiyle, Ayasofya'nın fethi, İstanbul'un fethini gerektirir. Bu gerçeği iyi bilen Fatih, fetihten sonra ilk iş olarak Ayasofya'yı ele almıştır. Aynı çerçevede, Ayasofya'nın müzeye çevrilmesi de, Hilâfet'in kaldırılmasını takip eden yıllara rastlar. Bu sebeple denebilir ki, Ayasofya'nın aslî fonksiyonuna döndürülmesi, Müslümanlar için âlem-i İslâm çapında bir fâl-i hayr sayılabilir. Fakat bu iş, şuurlu bir toplum ister; yani Fatih çapında liderler, Ulubatlı çapında da erler..

Ayetlere Muhatap Olmak

'O ettiklerine sevinen, yapmadıkları şeylerle övülmeyi sevenlerin, azaptan kurtulacaklarını sanma. Onlar için acı bir azap vardır.'

Bu ve benzeri bazı ayetler, her ne kadar ehl-i kitap hakkında inmiş ise de, bizim de onlardan alacağımız dersler vardır. Ömer b. Abdülaziz, bazı ibret ayetlerini sabahlara kadar okuyup ağlardı. Halbuki, bu ayetlerin bazıları müşrikler hakkında nazil olmuştu. Fakat o, Kurân'ın her ayetine kendini muhatap görüyor ve kendine hitap ediyormuş gibi değerlendiriyordu. Bizden önceki ümmetler hakkında nazil olan hükümler -eğer nesh olmamışlarsa- bizim de şeriatımızdır. O halde, bu ayetlerin bizlere de anlatacağı birtakım hususlar vardır. Bizler peygamber olmadığımız halde, ayrıca Kur'ân'ı sanki bize nazil oluyormuş gibi okuyup anlamaya çalışırsak Kur'ân'ı anlamanın ilk basamağına adım atmış sayılırız.

İnsan, Kur'ân'dan, kendisini sorgulayacak şeyleri araştırmalı ama, kat'iyen ümitsizliğe de kapılmamalı. Zira ümitsizlik, bir kâfir sıfatıdır. İnsan en iyi amellerinde bile bir bit yeniği aramalı, kesinlikle Allah'a karşı emniyet tavrı içine girmemelidir.

Az Yemeli

Çok hareketli olmayan bir insanın, günde 800 kaloriye ihtiyacı vardır. Bu ise, bir öğünde yarım dilim ekmek, 2 köfte, bir kibrit kutusu kadar da peynir eder. Fazlası yüktür. Az yemeli. Zira çok yiyenin, Allah ile münasebetinin kuvvetli olması düşünülemez.

Balıkların Yenmesi

Denizde veya belli havuzlarda domuz yağı katılmış yemle beslenen balıkların yenmesinde mahzur yoktur. Çünkü bu yem, balıkların vücudunda belli istihalelere, yani kimyevî değişikliklere uğrar. Şu kadar ki, nasıl sokaklarda salma gezen hayvanlar boğazlanmadan önce birkaç gün bekletiliyor, öyle de, necisü'l-ayn yani tabiatıyla pis bir şey yiyen balıklar da bir-iki gün bekletilmelidir.

Basının Durumu

Türkiye'de basın denince akla gelen ilk kelime gazetedir. Ama, son zamanlarda sayıları oldukça kabaran haftalık veya aylık aktüel dergileri de şimdilerde düşünebiliriz. Ancak, ister gazete isterse bu dergilerde müşterek bir husus vardır ki bence çok önemlidir. O da şudur:

Bilhassa Türkiye'de basın, muhtevadan oldukça yoksundur. Zaten on senedir tirajın aynı rakamda donması da bunun açık bir göstergesidir.

2,5-3 milyona yakın insan, ister istemez günlük okuma ihtiyacını bu gazetelerden karşılamaktadır. Gazete tercihinde eski alışkanlıkların tesirini görmezden gelmek yanlıştır. Ama yine de, okuyucunun alışkanlık yerine kalite ve muhteva zenginliğine yönelmeye başladığını söyleyebiliriz. Bu durumun gün geçtikçe daha da net ve kesin bir tavır halinde ortaya çıkacağına inanıyorum.

Muhtevasıyla gerekli seviyeyi yakalayan gazetelerdir ki, gelecekte yaşama hakkını elde edeceklerdir. Tirajları şu anda kabarık olsa bile, muhteva fakiri gazetelere gelince, bunlar ister kısa, ister uzun vadede ama mutlaka bir gün silinip gideceklerdir.

Belki de birinci gruba 'ZAMAN' ve emsali; ikinci gruba bazı süper görünümlü gazeteler örnek teşkil edecektir.

Ne diyeyim? Bekleyelim, görelim..

Batı Şoku

Osmanlılar'ın son döneminde Batı'dan yediğimiz darbe tesirini her alanda göstermiştir. Meselâ, düyûn-u umûmiye'nin gırtlağımıza bastığı dönemde, Dolmabahçe Sarayını inşâ etmek hiç de akıllıca bir iş değildi. Fakat, İngiliz Kraliyet Sarayını ve benzeri eserleri görünce, aşağılık duygusu ile Dolmabahçe'yi yapmaya koyulmuşuzdur. Rica ederim, zirvelerde dolaştığımız yıllarda hiç böyle duygulara kapılmış, böylesi yapılar inşâsına girişmiş miydik? İşte Fatih, işte eski payitaht! Tarih, İstanbul'da, "bu, Fatih'in sarayıdır" diyeceği bir bina gösterebilir mi?

Batı'nın Çöküşü

Devletlerin çöküş süreci, ömürleri ile doğru orantılıdır. Yani, nasıl 70 yıllık ömrü olan bir insan 45-50 yaşından sonra çöküş sürecine girer ve bu süreç 20-25 yılda tamamlanır, aynen öyle de, 600-700 yıl ömür sürmüş ve hep zirvelerde dolaşmış devletlerle, ömrü 150-200 seneden ibaret devletlerin çöküş süreci bir olmaz. Osmanlı Devlet-i Âliyesi'nin çöküş süreci Kanûnî'den sonra 1600'lü yıllarda başlamış ve yaklaşık 300 yıl devam etmiştir.

Bugün, Amerika ve Avrupa tarafından temsil edilen Batı zihniyeti ve Batı hükümranlığının başlangıcı Rönesans'a kadar gidiyorsa, yıkılışı da yılları alabilir demektir. Yıkılma emarelerine gelince, onlar çoktan ortaya çıkmış sayılır...

Bazı Hasletlerin Kazanılması

Vicdânî tecrübem ile sâbittir ki, bazı hasletlerin kazanılması için bazen 40 yıl amel etmek kâfi, gelmeyebilir. Buna karşılık, bazı hasletler de vardır ki, 40 günde inkişaf ederler. Meselâ, Allah'a imanın kalbimize tam manâsıyla oturması ve günaha girmenin, cehenneme atılıyor gibi ona kerih gelmesi için bazen 30-40 senelik ibadet ü tâate ihtiyaç olabilir.

Bazıları Sünnet-i Gayr-i Müekkedelerin Terkinde Bir Şey Gerekmez Diyorlar. Doğru mudur?

Efendimiz (sav), başladığı bir ibadeti hayat-ı seniyyeleri boyunca hiç terk etmemiştir. Bir cemaat gelmiş, öğleden ikindiye kadaneden onu meşgul etmiş, o, öğle sonrası kılınan iki rekat namazı ikindiden sonra kaza etmiştir. Halbuki bütün mezheplerin icmaı ile sünnet kaza edilmez. Demek ki, onda çok ciddi bir disiplin ruhu vardı ve başladığı bir ibadeti sonuna kadar götürmek istiyordu. O kadar ki, teheccüd kılamadığı zamanlar, onu da kaza ediyordu. Ta ki, hayatında ibadet adına bir boşluk oluşmasın.

İkindi ve yatsının ilk sünnetlerine fazilet nev'inden çok teşvik vardır. İkindiden önce 2 veya 4 rekat sünnet kılınır; Hanefiler 4, diğer mezhepler 2 rekat kılarlar. Fakat, birisi ikindinin sünnetini hiç kılmıyorsa, gıyabında niye kılmıyor deseniz gıybet etmiş olursunuz. Zira, bunlar farz değildir.

Yatsı namazına gelince:

Yatsı namazından önce bugünkü anladığımız manâda bir sünnet yoktur.

Akşam namazından sonra 6 rekatlık bir nafile namaz vardır. Bunun ikisi sünnet, dördü evvabin olabilir.

Akşam ile yatsı namazları arasında kılınacak yirmi rekat namazın sevabıyla alâkalı hadis var. Aslında bu, akşam ve yatsı namazlarının toplamıdır.

Şafiî mezhebinde 'Her ezanla kamet arasında namaz vardır' hadisine dayanarak akşam namazının farzından evvel kılınan iki rekatlık bir namaz vardır.

Netice: Yatsıdan önce umûmî manâda bir namaz vardır. Fakat yatsının dört veya iki rekatlık ilk sünneti vardır derseniz kitabî konuşmamış olursunuz.

Bediüzzaman ve Cemaat

Hz. Bediüzzaman'ın yaşadığı devrede cemâat çok önemliydi. O kadar ki, onun kazanına atılan her şeyin buharı 'cemaat' diye tüterdi. Meselâ, 'Mesihiyet, Mehdiyet' diyene, o 'şahs-ı manevî' derdi. Kendisine, 'Rüyada sizi Efendimiz'in yanında gördük' deseler, o yine, 'şahs-ı manevî' derdi. O kadar ki, şahsıyla temsil edilen hakikatler için bile 'şahs-ı manevî' diyerek, kendini geri çeker ve hep 'adî bir tercüman' olarak görünmeye çalışırdı.

Belâ ve Musibetler Karşısında

Bu dünyada çeşitli belâ ve musibetlere uğrayanlar, maruz kaldıkları bu belâ ve musibetler karşılığında ahirette kendilerine verilen cennet meyvelerini görünce, Keşke belâ ve musibetlerimiz daha çok olsaydı!' diyecekler. Ne var ki, belâ ve musibet istenilemez. Belki, 'Dünyada ve ahirette hasene ver Allah'ım' denilmesi daha uygundur.

Belâ, musibet ve sıkıntılarla insan, durulaşacak ve öz haline gelecektir. Tıpkı tereyağı gibi. O da, yayığın içerisinde bir o tarafa bir bu tarafa çarpar durur. Sonra da sade yağ olarak topak topak sütün üzerinde belirir. Artık onu süte karıştırmak isteseniz de karıştıramazsınız. Artık âdetâ 'Ey mücrimler, bugün ayrılın' sırrı zuhur etmiştir.

Bu öyle bir tasaffi ediştir ki, bu yolla saflaşan mü'minler, cehennemin üzerinden geçerken, cehennemin 'çabuk geç, ateşimi söndürüyorsun' diyeceği hadis-i şeriflerde rivayet edilir.'

Benzeyen-Benzemeyen Kesitler

Saadet asrıyla günümüz arasında belli noktalarda benzerlikler olsa bile, benzemeyen noktalar daha çoktur. Onun için her iki devir de kendi şartlarıyla ele alınıp öyle değerlendirilmelidir.

Birincisi: Her iki devirde de küfür ve küfran vardır. Ancak Saadet Asrında, karanlık ile aydınlık en net çizgilerle birbirinden ayrılmıştır. Cahiliye adı verilen dönemde din olmadığı için diyanet de yoktur. Dolayısıyla insanlarda dinî duygu ve düşünce adına en küçük bir tezahür ve emare görmek mümkün değildir. Halbuki günümüzün böyle olduğunu söylemek mümkün değildir. Gerçi günümüzde de, din bütün üniteleriyle hayata geçirilmese bile, dinî duygu ve düşünce vardır; ama eksiktir. Öyle ise, din adına yapılacak irşad ve tebliğ bir daha gözden geçirilerek ona göre tanzim ve tertip edilmelidir.

İkincisi: Saadet asrında din doğrudan doğruya Efendimiz (sav) tarafından temsil ediliyordu. Dolayısıyla değişik alternatifler yoktu. Peygambere tabi olan doğru yolda, diğerleri ise bâtıldaydı ve bunu herkes de böyle kabul ediyordu. Halbuki günümüzde sayılamayacak kadar çok cemaat ve her cemaatin de kendine göre hizmet metodu var. Bu kadar çok alternatif arasında yapılacak hizmet de yine bu devrin şartları nazara alınarak yapılmalıdır.

Üçüncüsü: O gün için dinin bütün emirleri orijinaldi. Dolayısıyla sahabi hep orijinaller kuşağında dolaşıyordu. Bu da onlardaki metafizik gerilimin canlı kalmasını sağlıyordu. Halbuki günümüzde bu orijinalliği temin için yeni yeni hizmet yolları ve usulleri keşfetmek lazımdır ki hizmet erleri daima canlı kalabilsinler ve gevşemeden korunmuş olsunlar.

Dördüncüsü: Günümüz nesliyle sahabi arasında durum ve şartlar itibariyle bazı benzer noktalar bulunsa bile, benzeyenin benzenene tam olarak ve ayniyet ölçüsü içinde benzemesi söz konusu olamadığı gibi, onlarla başkaları arasındaki benzerliklerde de, hiçbir zaman misliyet-i tamme bahis mevzuu değildir. Bir kere onlara liderlik eden ve öncülük yapan bizzat Efendimiz'dir (sav). Bu açıdan da onlara benzemek kat'iyen mümkün değildir. Değildir ki, onlar bu Yüce Başbuğ'un yönlendirmesiyle çok kısa bir zamanda çok büyük işler başarmışlardır. Öyleki, tarih aynı muvaffakiyeti bir daha ne görmüş ne de görecektir.

Beşincisi: Her iki döneme ait hasım güçler arasında da farklılık vardır.

Efendimiz (sav) döneminde ilâh kabul edilen putlar vardı. Ve bunlar açıktan açığa mabut sayılıyorlardı. Halbuki günümüzde insanların serfuru ettiği bir hayli uydurma ilâhlar mevcuttur. Ama, hiç kimse onlara açıktan açığa ilâh dememektedir...

Berzah Âlemine Ait Bir Prensip

Melâikenin ve âlem-i berzahtakilerin temessülü, onların, Allah'ın kendilerine ta'lim buyurduğu bazı isimlerini okumaları sonucudur. Bununla birlikte, her istedikleri zaman temessül edip, bize görünemez veya bizi göremezler. Bu da, Allah'ın iznine bağlıdır.

Besmelesiz Et

Hanefî mezhebi, üzerine Allah'ın ismi anılmayan (yani besmele çekilmeyen) şeyleri yemeyin ayetine ve birtakım hadis-i şeriflere dayanarak, besmelesiz kesilen hayvanların etlerinin yenilemeyeceğine hükmetmiştir. Buna karşılık Şafiîler, Buharî'de geçen bir hadîsi farklı yorumlayarak, besmele kasden terkedilmediği takdirde, hayvan besmelesiz de kesilmiş olsa, yerken besmele çekmenin yeterli olduğu görüşündedirler.

Buharî'deki hadis şöyledir: Efendimiz'in (sav) Mekke'de bulundukları bir sırada, etraf kabilelerden Müslüman olan bir topluluk, kendilerine hediye et gönderir. Besmeleli mi, değil mi belli olmayan bu etin yenilip yenilemeyeceği kendilerine sorulduğunda, Efendimiz (sav), 'Besmele çekin ve yiyin' buyururlar. İmam Şafiî Hazretleri bu hadisi mutlak olarak ele alıp, hayvan besmelesiz kesilmiş de olsa, yerken besmele çekmenin kâfî olduğu neticesini istinbat eder. İmâm-ı Âzam Efendimiz ise, 'eti gönderen kabile Müslümandı ve ilgili Kur'ân ayetinden haberdardı. Dolayısıyla, besmele çekip çekmedikleri sadece bir şüphe meselesiydi şeklinde yaklaşırlar. Allah Rasûlü (sav), hayvanı keserken besmele çekmişlerdir hüsn-ü zannıyla etin yenmesini buyurdular. Zaten, yemeğe başlarken besmele çekilir' diyerek, bunun besmelesiz etin yenilebileceğine bir delil teşkil etmediği hükmünü vermişlerdir.

Müslümana gereken ve yaraşan, dinin en küçük bir meselesinde dahi hassasiyet göstermektir. O, bir taraftan ferdî hayatında besmelesiz etleri yemezken, içtimâî hayat adına da ağırlığını koyar ve etlerin 'Besmele' ile kesilmesi için gereken her şeyi yapar.

Bir Edep Anlayışı

Efendimiz (sav), kendisine karşı ayağa kalkılmasını istememesine ve "Acemlerin büyüklerine ayağa kalktığı gibi ayağa kalkmayın" buyurmasına rağmen, Ashâb-ı Kiram kendisine karşı hürmette kusur etmiyor ve ayağa kalkıyorlardı. Biz de Mevlid-i Nebevî okunurken, "Doğdu ol sâatte ol Sultân-ı Dîn" denildiğinde "hoş geldiniz" manasına ayağa kalkıyor ve kendilerine karşı hürmet ve ta'zimlerimizi arz etmeye çalışıyoruz. Evet, bu bir edep anlayışı ve edep göstergesidir. Dolayısıyla, ihmal edilmemeli ve mutlaka yerine getirilmelidir.

Bir Hadis

'Allah, kimi doğru yola iletmek isterse onun kalbini İslâm'a açar...' ayeti nazil olunca, sahabe-i kiram ile Allah Rasulü arasında şu konuşma geçer.

-Kişinin kalbi nasıl açılır, inşiraha nasıl kavuşur ya Rasûlallah?
-Bu, kişinin kalbine atılan bir nurdur. Onunla kalp inşiraha ve genişliğe ulaşır.
-Bunun emareleri var mıdır?
-Ahiret yurduna yönelmek, aldatan dünyadan yani onun hevesatımıza bakan taraflarından yüz çevirmek, ölümden önce ölüme hazırlanmak; evet, ebedî yaşayacakmışçasına dünyaya dalma ve ölümden hoşlanmayıp, dünyaya yönelme, beraberinde dünyada rezil ve rüsvay olmayı getirir. Allah Rasûlü (sav) bir başka hadîslerinde buna da temas buyururlar:

-Yemek yiyenlerin yemek kabına saldırdıkları gibi milletlerin dört bir yandan üzerinize saldırmaları yakındır.
-Ya Rasûlallah bu, o gün sayıca azlığımızdan dolayı mı olacak?
-Hayır, sayıca çok. Fakat sellerin sürüklediği çöpler gibi olacaksınız. Allah, düşmanlarınızın kalbinden korkuyu gidermiş sizin kalbinize de vehn koymuştur.
-Vehn nedir ya Rasûlallah?
-Dünya sevgisi ve ölümü kerih görme.

Bir Hadis Yorumu

Bir insan ömür boyu cennet ehlinin amelini işler de, son anda cehennem ehlinin amelini yapar ve cehenneme girer. Bir insan da, cehennem ehlinin amelini işler de, son anda cennet ehli gibi davranır ve cennete girer' hadîsini izah eder misiniz?

Bu hadîs-i şerifin birkaç yönü var:

Husûsî dairede şerefsüdûr olmuş, yani, hususi bir veya birkaç kişi için söylenmiş olabilir.

Gün gelir ki, şartlar çok zorlaşır ve kişi imana girmekten başka yol bulamaz veya tam tersi olur.

Ahir zamanla alâkalıdır. Çünkü hadîs, fitneler bahsinde geçiyor.
Her iki durumda da akıbet önemli demektir.

Bir Kafirle Dinine Hizmet İstikametinde Görüşülebilir mi?

Bir mü'min, ister erkek olsun, isterse kadın, bir kafirle dinine hizmet istikametinde görüşebilir. Yoksa görüşmesi caiz değildir. 'Sakın zulmedenlere en ufak bir meyil duymayın. Sonra size ateş dokunur.' (Hud/113) , ayetince O zalimlere en edna bir meyil dahi olmayacak. 'Müminleri bırakıp kafirleri dost edinmeyin' (Nisa/144) fehvasınca bunlar dost edinilmeyecek. Yani mesafe korunacak. Dostluk olmaycak. Ancak tebliğ ve cihad için münasbet olabilir ki o zaman da tebliğ sevabı alınmış olacaktır. Aksi halde günaha girilmiş olur.

Efendimiz (sav) Hz. Halid'i (ra) Yemen'e göndermiş, arkadan da tebliğ için Hz. Ali'yi (ra) göndermişti. Refakat eden sahabi buyuruyor ki: 'Halid'le (ra) Yemen'de 1 ay kaldık, hiçbir şey olmadı. Ama Hz. Ali (ra) gelince arkamızda saflar teşekkül etmişti.' Evet, 24 saat içinde cemaatler teşekkül ediyor. Zira Hz. Ali (ra) irşad adamıdır. Hz. Halid'e gelince o savaş adamıdır.

Bir Mukayese

Günümüzde içtihat yapma meselesinin geçmişe göre birtakım zorlukları vardır:

Eskiden toplum, her şeyiyle bir muallim durumundaydı. Alimler, bugün bizim ilâhiyat fakültelerinde ve sonrasında öğrendiklerimizi 7-8 yaşlarında iken öğreniyorlardı.

Toplum karşısında ulemanın bütün muhabere ve görüşmeleri, sadece Allah rızası içindi.

Eskiden, Allah rızası için yeni meselelere çözüm bulma âdetâ en mühim bir mes'ele idi ve kalbler ahirete, zihinler de içtihada yönelikti. Bugün ise içtihat, âdetâ kendini gösterme, nefsini tatmin ve zihnî egzersiz vasıtası olarak ele alınmakta ve takvâ bir yana bırakılıp, keyfe-mâ-yeşa davranılmaktadır.

Günümüzde dil meselesi de, içtihat mevzuunda önemli bir problem teşkil etmektedir. Her ilmin kendine has terminolojisi vardır. Fıkhî terminolojiye tam vakıf olmadan içtihattan bahsedilemez. Meselâ, kefalet mevzûunu okurken, bazı tabirleri öğrenmek için lügata bakmak ihtiyacı hissediyoruz. Ama eskiler öyle değildi. Daha çocukken bu tabirleri öğreniyorlardı.

Bizde medreseler uzun süre kapatıldı. Dinî eğitim kesintiye uğradı. İmam-Hatip Okulları ve İlâhiyat Fakülteleri var ama, bunlar da çeşitli siyasî mülahazalarla açıldığı için, uygulanan programlarla gerçek manâda bir din tahsili yapmak mümkün olmadı. Çünkü bu okullar, halkın dinî tahsil yönündeki ciddî istek ve arzusunu, rejimin kontrolü altına alma ve bu potansiyeli yönlendirme maksadıyla açılmıştı.

Eskiler, kaht-ı rical (adam kıtlığı) yaşamamışlardı. Onlarla boy ölçüşebilmemiz, bu açıdan da mümkün değil.. Veya öyle bir zeminin tekevvünü için çok daha uzun bir sürenin geçmesi gerekiyor.

Bir Peygamber Feraseti

Hz. Şuayb, bir nebî feraseti ile Hz. Musa'ya 8-10 sene sonra vahy geleceğini anlıyor ve torunlarının nebî çocuğu olmasını arzu ettiğinden dolayı da, Hz. Musa'ya, yanında 8-10 sene kalıp da hizmet etmeyi şart koşuyor. Bu hizmet döneminde söz kesiliyor, ancak zifaf olmuyor. Hz. Musa'nın çocukları vardır, fakat peygamber olmadıklarından dolayı meşhur olmamışlardır.

Bir Peygamberlik Delili

Allah Rasûlü (sav), kendi başına kıldığı namazları alabildiğince uzun kılar, fakat cemaat içinde kısa ve vasat kıldırırdı. Başka hiçbir delil olmasa bile şu ihmali, Efendimiz'in Peygamber olduğuna delalet eder: Rabbisi ile baş başa kalınca o kadar derin bir irtibat halinde, fakat insanlar içinde insanlardan bir insan. Bu sadece peygamberliğin verdiği ciddiyet ve temkinden kaynaklanabilir.

Bir Rüya Tabiri

Rüyada yılan-çıyan görme, insanın nefsinin demir pençesinde olduğuna delâlet eder. Rüyada başkalarını kötü görmeye gelince, o da, kendi ruh hâletinin âlem-i misâle aksetmesinden ibaret sayılabilir.

Bir Şahsı Tanımak İçin

Hz. Ömer (ra) birisini tanımada şu hususları esas alırdı:

Bir müddet beraber bulunmak.
Alış-veriş yapmak.
Yolculuk etmek.

Ben bunlara bir dördüncüsünü ekleyerek diyorum ki; beraber hapishane hayatı yaşamak. Evet, tatmayan, yaşamayan bilmez, sırrınca orası öyle bir yer ki, başkalarını tanıma adına insanın eline yanıltmayan çok sağlam kriterler veriyor.

Bir Tarih Değerlendirmesi

Şanlı geçmişimiz hakkında hem yalan söylemeyen bir tarihe, hem de ifrat ve tefritten uzak değerlendirmelere ihtiyacımız var. Meselâ, Sokullu Mehmet Paşa'ya bazıları Ôcüce' derken, bazıları da onu göklere çıkarıyor. Cüce diyenler, kendisinde makam hırsı bulunduğuna dikkat çekiyorlar. Rica ederim, dünyanın tek süper gücünün başvekilliğine, krallara, imparatorlara, Gel buraya! emrini verip, onları ayağına celbeden bir makama karşı hırsı olmayan gelsin beri! Onun yabancılarla evlenmesine gelince: Bu hususta da Sokullu'ya kimse bir şey diyemez. Efendimiz'de (sav) Mısırlı bir kıptî olan Hz. Mâriye ile ve ayrıca, Hayber Yahudilerinden mevkî sahibi birinin kızı olan Hz. Safiye ile evlenmişti. Orhan Gazi, İkinci Murat, Yıldırım Bayezit, Kanunî, Sarı Selim, Üçüncü Murat ve daha niceleri de aynı şeyi yapmamış mıydı?

Elhâsıl, bizim daha çok doğru bir tarihe ve sağlam ölçülere dayanan değerlendirmelere ihtiyacımız var...

Bir Teklif

İlim adamlarımız Batı kopyacılığını mutlaka terketmelidir. Esasen bizim insanımızın düşünce ufku, akıl ve zeka seviyesi, bizim, biz olarak kalmamıza yeterlidir. Hiçbir hususta başkalarını taklide ihtiyacımız olacağını zannetmiyorum. Elverir ki, terkip ve tahlil denemelerine girebilelim ve son bir-iki asırlık psikolojik baskıdan sıyrılarak kendi aklımız ve kendi tefekkür gücümüzle düşünebilelim. Çok şey kazanıp, hiçbir şey kaybetmeyeceğimize inanıyorum. Bir denesek ne zararımız olur ki?

Birlik ve Beraberlik

En seviyeli millet, umum işlerini birlik ve bütünlük içinde düşünüp cumhûrun reyine ağırlık veren millettir. Tabiî, o millet fertlerinin din, dil, tarih şuuru gibi önemli hususlarda aynı terbiyeyi almaları da şarttır.

Bi'setten Önce İbadet

Efendimiz (sav) kendisine peygamberlik verilmezden önce de ibadet ediyordu. Hadîslerde bu tehannüs kelimesiyle izah ediliyor. Fakat ne şekilde ibadet ettiğine dair bir rivayet yok. İhtimal, Üstat Bediüzzaman'ın dediği gibi, İbrahim'in (as) bakiye-i diniyesi ile amel ediyordu.

Bişr-i Hafi'ye Saygı

Bişr-i Hafî'nin vefat ettiği gün, Bağdat'ın köpekleri sokaklara pislemeye başlamışlar. Bunu gören ehlullahtan biri, "Eyvah, Bişr-i Hafî vefat etti" diye irkilmiş. Zira, Bişr-i Hafî devamlı yalınayak gezermiş. Bundan dolayı köpekler de ona olan saygılarından orta yere pislemezlermiş. Bu bir menkıbe, aslına değil, faslına bakılmalı.!

Biz ve Batı

Batı dünyası, İslâm dünyası için hiçbir zaman hüsn-ü niyetli olmamıştır. O kadar ki, bütçelerinizin yarısını İslâm ülkelerinden temin edin, ama buna mukabil de, İslâm dünyasına karşı biraz müsamahalı olun teklifi yapılsa, onlar yine, Bütçenin yarısı gitsin, düşmanlığınız kalsın derler. Bizimkiler AB'ne girmek için can atıyorlar. Onlar ise, böyle bir zifaftan nefret ediyorlar. Sanki: Defolun gidin, Allah cezanızı versin diyorlar. Ama biz hâlâ Batı hayranıyız. Bizimkilerden birisi, 'Bizim için iktisadî durum şimdilik mühim değil mühim olan Batı üyesi olmak' diyor. Doğru (!) söylüyor. Merd-i kıptî, şecaat arz ederken sirkatin söylermiş..

Bu Millet

En zor anlarda ve başkalarının 'bitti, tükendi' dediği demlerde dahi bu millet, beklenenlerin çok ötesinde silkinip kendine gelmiş ve ruhunda meknî dinamiklerle hep şaha kalkmasını bilmiştir. O kadar ki, Gibb ve Romanti gibi Batılı düşünürler onun hakkında şu tarihî sözü söylemişlerdir: 'Milletlerin müdafaadan ümitlerini kestikleri yerde onların taarruzu başlar.'

Yeter ki, milletimizi ayakta tutan ruhî dinamikler korunsun; tarih şuuru, inanç ve akideyle birleşerek içtimaî bir şuur meydana gelmiş olsun.

Dost-düşman şunu iyi bilmelidir ki; Asırlarca İslâm'a bayraktarlık yapmış bu necip millet ve İslâm aleminin son karakolu bu kudsi ocak asla yıkılıp yok edilemeyecektir. Şimdilerde de, Rahmeti Sonsuzun o engin rahmetinden bunun böyle olmasını ümit ediyoruz. Ve O'ndan, bizi ümitlerimizde yalancı çıkarmamasını diliyoruz..

Büyü ve Sihir

Büyü ve sihrin büyük günahlardan olduğunda şüphe yoktur. Zinanın ise, kebairden sayıldığı ve bazı yerler itibariyle büyük günahlardan olduğu ifade edilmektedir. İnsanlar zina edeni iflah etmezler fakat, sihirbazlara, büyücülere teveccüh edebilirler. Bugün, sihir ve sihirbazlık oldukça revaçta. Halbuki bunların hepsi yalancı. Yaptıkları da yalan. Bu arada kendilerinden birtakım harikulâde hallerin zuhuru, onların salâhına delâlet etmez. Zira, Müseylime'de de bazı harikulâde haller vardı ama, sahtekâr ve yalancının biriydi. Devrimizde bu hususlar -belli bir hizmete dilbeste olmuş insanlar da dahil- çok bilinmediğinden, bazıları gidip bir kezzaba abone olabiliyor. Allah korusun, onların söylediklerini tasdikle insan küfre girebilir. Bu hususlara çok dikkat etmek gerek!

Büyükler İçin Duâ

Ben, büyük zatlar için duâ ederken, Allah'ım, onların günahlarını bağışla! demekten hayâ ederim. Bilmiyorum, o yüce kâmetlerin günahı var mıdır? Ama, onların "Ebrar" ve "Mukarrebinin" arasında yerlerini alabilmeleri için her zaman duâ edilebilir.

Cennet veya Cehennem'de Görmeler

Cennet ve cehennem hayatı haşirden sonra gerçekleşeceğine göre, Efendimiz'in Falanı cennette gördüm' demesini nasıl yorumlamalıyız?

Bu bir ayan-ı sabite, yani ilmî ve kaderî vücutların berzahdaki timsalleridir. İnsanlar yaratılmazdan önce, kimin cennette, kimin cehennem'de olacağı belli idi. Ve Efendimiz (sav) onların kaderine bakıyor, görüyor ve haber veriyordu.

Cennetliklerin aldığı lezzet veya cehennemliklerin çektikleri elemle ilgili haberlere gelince: Sözü edilen lezzet de, elem de cismanî değil, ya ruhanî veya akıbet itibariyledir. Zira, Efendimizin haber verdiği cennet veya cehennemdeki vücudlar ilmî vücudlardır. Evet dünyadaki vücudların haricî vücud olmasına karşılık diğerleri ilmî vücudlardır. Birincisine ilim, ikincisinde ilimle beraber meşiet ve kudret taallûk eder.

Cenneti İstemek

Kuşeyri Risâlesi'nde birisi, '20 seneden beri bugün cenneti isteyebildim' diyor. Bu nasıl anlaşılmalı?

Her insanın kendine mahsus bir muhasebe ve murakabesi vardır. Hz. Adem, o malûm zellesinden sonra 40 yıl başını yukarıya kaldıramamıştır. Aynı şeyi biz yaparsak bu sunîlik olur. Herkes kendini yaşamalı. Sözü edilen şahsın muhasebesini yapmak bize düşmez ama; o şahıs, belki de kendisinde cenneti isteyecek cesareti bulduğu an, huzur ve mehabbetten ötürü geriye adım atmıştır?

Cennet'in Tasviri

Derecesine göre her müminde Ahiret'e gitme arzusu vardır. Allah, bu arzuyu kamçılama adına tasavvur edebildiğimiz şeylerle Ahiret'i bize resmetmektedir. Dünyada daha çok bedenimizin altında kaldığımız içindir ki, Allah cennetin cismanî nimetlerini öne çıkararak sürekli onları anlatıyor ve insanlara o dille konuşuyor. Cennette bir de bizim tasavvur ve tahayyüllerimizi çok çok aşan nimetler vardır ki; bence esas önemli olan da onlardır.

Cennet'ten Bir Kesit

İnsan, cennette her an dünyadaki duygu, düşünce ve tefekkürüne denk ayrı bir lezzet duyacaktır. Meselâ, Cennet'te Cenab-ı Allah'ı (cc) müşahede, burada marifetullah adına ulaşılan seviyeye göre olacaktır. Diyelim ki, mukarrabîn belki günde birkaç defa Allah'ı müşâhede edecek ve her defasında daha değişik bir hâl alacaktır. O kadar ki, hadisin ifadesine göre, kul İlâhî Cemâli seyredip de eşinin yanına döndüğünde, eşi kendisini tanıyamayacaktır. Yani, zâhirî hüviyet ile batınî hüviyet iç içe girdiğinden, insanda devamlı bir değişme meydana gelecektir.

Cinler ve Cinnet

Sağlam bir irade ile Allah'a tevekkülde bulunana cinler hiç bir şey yapamaz. Ama cinler içi bozulmuş, ruhu tefessüh etmiş, bakışı bulanmış, Allah ile irtibatı zayıflamış kişilerin peşini bırakmazlar. Cinlerin musallat olduğu böyle kişilere, Efendimiz'den (sav) rivayet edilen duâları, okumak, başvurulacak çarelerin başında gelir. Bundan başka zâhirî sebepler açısından mekan değiştirmek düşünülebilir. Evet, Allah'a hakkıyla kul ve O'na tevekkül olana, cinler bütün orduları ile de hücum etseler, zarar veremezler.

Cinnet Aksiyonu

Bir gün evde gece kıyafeti ile oturuyordum. Birkaç kişi gelip, falan yerde arkadaşlarımızın dövüldüklerini söylediler. Birden kendimi kaybettim ve o halde dışarı fırladım. Sokakta önüme geçip, ne yapıyorsun? dediler.

Komünistler, yıllar yılı bu memlekette hep bunu yaptı. İnsanın mâhiyetindeki kin, nefret ve öfkeden müteşekkil kötülük ruh hâletini kullandılar. Ölene ağıt yakıp, 'intikam' dediler, öldüreni de alkışlayıp etrafında toplandılar ve milleti sokağa döktüler. İşte bu, bir cinnet aksiyonudur ve kat'iyyen yol değildir.

Cuma Sûresinin 11. Ayeti Üzerine

Cum'a sûresinin, Efendimiz (sav) hutbe irad ederlerken bazı sahabilerin kalkıp gitmeleriyle alâkalı son âyetinden şunlar anlaşılabilir:

1) Hutbenin farziyetini bilmiyorlardı. Zaten böyle bir mazeretleri olmasaydı, yaptıkları çok tehlikeli bir şeydi.

2) Dinin ta'lim yeri minberdir. Zaman zaman ayakta konuşmalar yapılır ve umuma seslenmek içinde minbere çıkılırdı. Daha sonra bu husus Allah tarafından hükme bağlandı.

3) Ayet, Rabbe teveccüh etmiş bir haldeyken, dünyanın zuhuruyla onu tercih edişi kınamaktadır.

4) Meselenin bir de Efendimiz'e bakan yönü var. Hangi hatip olursa olsun, konuşma esnasında birisi kalkıp giderse konsantrasyonu bozulur. Değil sadece kalkıp gitme, esneyenler bile konuşmacıya tesir eder. Kaldı ki, orada konuşan Hz. Muhammed'dir (sav).

5) Efendimiz, bütün konuşmalarında Allah'ı anlatıyordu ve buna mukabil hiçbir ücret de talep etmiyordu.

Hutbe irad etmeyen, onun ne kadar zor bir iş olduğunu anlayamaz. Bundan dolayı, hutbeyi dinleme bir zamanlar âdetâ namaz gibi telakki ediliyordu. Cemaat, hutbe dinlerken teşehhüdeymiş gibi oturuyor ve hatibin 'İnnallahe ye'muru bil adli ve'l ihsan...!' ayetini okumasından sonra sağ ve sollarına selâm veriyorlardı. Demek ki, o temiz insanlar hutbe dinlemeyi iki rekâtlık bir namaz gibi anlıyordu. Böyle bir anlayış çok mahzurlu olmasa gerek. Evet, İslâm'da her şey disiplin altına alınmıştır. Ne yazık ki, bizim devrimizde bazı şeyler gevşekliğe uğramıştır.

Allah Resulü'nün hayatında bir defa olsun konuşan birisine sırtını dönüp gittiği vaki olmamıştır. Biz de konuşanı dinlemeyi ahlâk haline getirmeliyiz.

Cünüp Olarak Ölmek İmansız Olarak Ahirete Gitmek Mânâsına Gelir mi?

Cünüp olarak vefat etmek, her ne kadar bir nakîse ise de bazılarının zannettiği gibi "imansız ahirete gitme" değildir. Hele bu yüce bir ideal uğruna zorunluluktan kaynaklandı ise... Mesela, Hanzala b. Âmir, evlendiği gece, savaş münadilerinin "haydi savaşa" seslerini duyar duymaz, yıkanmaya dahi fırsat bulamadan orduya katılır ve o haliyle de şehit olur. Bu zatın cenazesini melekler yıkarlar. Bu sebeple de ona "gasiletü'l-melâike" denilir.

Çocuklar Arasında Eşitlik

Baba, çocukları arasındaki muamelelerinde onlara eşit davranmalıdır. Zaten, Allah, her hak sahibine hakkını vermiştir. Varise vasiyet yoktur. Her hak sahibine hakkını verin. Hadîsinde de ifade edildiği üzere, İslâm, çocukların mirastaki hisselerini tayin etmiştir. Buna rağmen, şu ya da bu sebeple birisine fazla verilmek istendiğinde, diğer mirasçıların razı edilmesi şarttır. Aksi takdirde, adaletsiz bir davranış, babanın ahirette sorguya çekilmesine sebep olur. Nitekim Allah Rasûlü (sav) çocuklarından birine mal hibe edip, diğerlerine etmeyen bir sahabinin uygulamasını iptal etmiştir. Şu kadar ki, çocuklardan biri anarşist ve mülhit, buna karşılık diğerleri de dindar olursa, baba bu anarşist çocuğunu mirastan bütün bütün mahrum edebilir ve mes'ul de olmaz.

Çocuklarda 0-5 Yaş Grubu

Çocuklarda 0-5 yaş grubu önemlidir. Bu dönemde kazanılan ruhî yapının daha sonra değişmesi oldukça zordur. Bu müspet manâda da menfi manâda da böyledir.

Rahmetli Nahid Dinçer'i ölüm yatağında ziyarete gitmiştim. Bana 0-5 yaş grubunun önemi ve mutlaka kreşlere el atılması gerektiği hususunda uzun uzun izahlarda bulunmuştu. Belki anlattıkları bilinen şeylerdi; ama ölüm yatağında bir insanın her şeyi bırakıp bu mevzu üzerinde hassasiyet göstermesi cidden beni çok duygulandırmıştı.

Değişme

Bugün toplum olarak başkalarının potası içinde eriyik hale geldik. Bizi biz yapan değerlerin çoğunu yitirdik. Sonra da, mucid yetişmiyor kâşif yetişmiyor' diye şikayete başladık. Elbette yetişmez. Yetişmesi için taklitçilik ruhunu bırakıp, her şeyi değiştirecek olgun ve yapıcı ruhlara ihtiyacımız var kitap, okul, sıra... vs. her şeye varıncaya kadar kökten değiştirecek ve her şeyi yeni baştan kuracak.

Yetişme ve yetiştirmede istidat faktörünü de nazara almak şarttır. Zira insanlar, istidat ve kabiliyetleri ile doğar, sonrada iyi üstatlar sayesinde arş-ı kemalatlarına yürürler. Mesela, İmrü'l-Kays hiç mektep görmemiş. Einstein okulda kendini tam gösterememiş. Newton her ne kadar teorisini matematik üzerine kurmuş ise de, okulda iken matematik derslerinde zayıf almıştır. Ne var ki, o yüksek istidat mevsimi gelince birdenbire inkişâf edivermiştir.'

Dehayı Muhit Yetiştirir

Bazan hâdiseler zekâyı inkişaf ettirir. Bazan da zekâ inkişaf etmeye uygun bir vasat bulamamış olur. Meselâ dağın başında veya bir köyde ateşpâre bir zekâ doğar. TV yok, kitap yok, muhatap kıt, oturup-konuştuğu bir anası bir de babası... Bütün dünyası, işte bu iki insanla ve 30 kelimelik bir bilgiyle çevrili. Dağ, keçi, koyun, tarla, süt, yoğurt vs.. bildiği tek şey bunlar. Böyle biri, kayanın üstündeki bir tohum gibidir; ne kök salar, ne de ondan herhangi bir şey çıkar. Ne var ki, bu bile vasatını bulunca birden bire inkişaf ediverir. Bir rüzgâr ya da bazan bir karınca o tohumu taşın üzerinden toprağa taşır ve o da bağrında Rahman'ın dercettiği nesi varsa, döker hepsini ortaya.

Öte yandan bir çocuk doğar.. Ve doğar doğmaz TV, kitap vs... ile karşı karşıya gelir. Ve dünya kadar bilgi kaynağıyla tanışır; derken kısa zamanda o kadar çok şeyler öğrenir ki, siz onun 10 yaşına basınca allâme olacağı zehâbına kapılırsınız. Ama aslında hiç de öyle değil; belli bir seviyeye geldikten sonra bu gelişme birden bire duruverir. Bazan da öyle bir ortama rağmen geri zekâlı olur.

Derdi Olmayan Adam

'Herkese bir dert var, bu alemde mukarrer
Rahat yaşamış var mıdır güruh-u ukalâdan'

Osman Bektaş Hocaefendi, bu beyte misal verirken şöyle bir hâdise anlatmıştı. Doğu'da ulema namaz vaktinden bir müddet evvel gelip şadırvan etrafında sohbet ederlermiş. Halk da bu esnada merak ettiği mevzuları sorma imkânını bulurmuş. Bir gün birisi şöyle bir şey sormuş: 'Hocam, bizim köye minare yapılması mümkün değildi. Ben de, 'Eğer bizim köye minare yapılırsa, oraya eşekle çıkacağım' diye yemin ettim. Şimdi de minare yapıldı. Yeminim ne olacak?' Soru sorulan Hocaefendi sanki soruyu hiç duymamış gibi yapar ve diğerlerinin konuşmalarını dinler. Herkes birtakım dertlerden şikayet etmektedir. Sadece birisi, 'Allah'a şükür, benim hiçbir derdim yok' demekte ve hiçbir derdi olmadığını söylemektedir. Bunun üzerine Hocaefendi, soruyu soran adama dönerek, 'Bin şunun sırtına, çık minarenin tepesine' yeminini yerine getirmiş olursun.

Devir ve Hükmü

Vefat eden bir Müslümanın varisleri veya daha uzaktan yakınları, onun kılamadığı namazları, tutamadığı oruçları ve yerine getiremediği yeminlerinin keffareti adına, Allah'ın rahmeti engindir' mülâhazasıyla, fakirlere para dağıtırlar. Aslında ne âyet, ne hadis, ne icmâ, ne de kıyas-ı fukahâ ile sâbit olmayan bu husus, hayatı boyunca Allah'a kul olmaya çalışmış, namazı niyazı, oruç ve haccıyla ömrünü geçirmiş bir insanın, ölüm hastalığında birkaç gün kılamadığı namazlarından dolayı, her namaz için bir fitre miktarı tayin edilerek ortaya çıkmış bir meseledir. Yukarıda da işaret ettiğimiz üzere, 'Allah'ın rahmeti, merhameti engindir umulur ki affeder' düşüncesiyle fukaha bu uygulamaya ses çıkarmamıştır. Hattâ, kazâya kalmış namaz veya oruçların tamamı için verilecek miktar bulunamadığında, eldeki para bir fakire verilir, o da artık kendi mülkü olan parayı ölünün yakınlarından birine hibe eder.. ve bu muâmele, namaz, oruç, yemin sayısınca devam ederek, her seferinde bir keffaret verildiği kabul edilir. Bu sebeple de buna 'devir' adı verilmiştir.

Ne var ki, her iyi şeyi sû-i istimâl edenler çıktığı gibi, bu adeti de zamanla şu iki noktadan kötüye kullananlar çıkmış dolayısıyle de iş, asıl mecrâsından sapmıştır.

Hayatı boyunca alınları secdeye varmamış insanlar için de, ya vasiyet yoluyla, ya da vereseleri tarafından aynı usûl uygulanır hale gelmiştir.

Sözde din adamları, maddî menfaat mülâhazasıyla bu şaz uygulamayı yaygınlaştırmış ve ihtiyaçları olsun olmasın, devir paralarını kendileri almaya başlamışlardır.

Başlangıç itibariyle iyi niyetle ortaya atılan ve bu yüzden fukahânın ses çıkarmadığı bu uygulama, bugün sû-i istimâller neticesinde yozlaştırılmış, gayr-ı aklî ve gayr-ı mantıkî bir konuma gelmiş bulunmaktadır. Bu açıdan denebilir ki, illâ da devir yapılacaksa aslî hüviyetine göre yapılmalı, aksi takdirde vazgeçilmelidir. Bundan daha önemlisi de, tam bir şuur ve dikkatle hayatımızı kulluk atmosferinde geçirebilmektir.

Devlerle Uğraşanlar

Bazıları, devlerle uğraşırken kendilerini nasıl maskara ettiklerinin farkında değiller. Biz, kimseye "Sen insan değilsin" demiyoruz ki, "Sen İmâm-ı Âzam değilsin" diyoruz. Halbuki o tutturmuş, "Ben de insan değil miyim?" diye soruyor. Öyle soracağına, kendini İmâm-ı Âzam'a kıyas ederken "Ben de insan mıyım" diye sor. Ben de sana cevap vereyim: "Biraz düşünmem gerekecek!"

Devlet Sırrını Saklamak

Haremeyn-i Şerifeyn'e Müslümanlardan başkasının girmesinin yasaklanmasında taabbüdî, yani ibadete ait bir yön vardır ki, başka hiçbir hikmet mülâhazasına girmeden Müslümanlar bu hükme kıyamete kadar uymak zorundadırlar. Bu tespitten sonra, bir de İslâm alemine ait şöyle siyasî bir hikmetten söz edebiliriz:

İslâm âleminin merkezi Haremeyn-i Şerifeyn'dir. Dolayısıyla, bir gayri müslim oraya girip Müslümanlara ait sırları kat'iyen öğrenmemelidir. Bu prensip, 'Sedd-i zerayi' açısından bütün İslâm merkezlerine teşmil edilebilir. Yani, bir gün İstanbul veya bir başka belde, İslâm âlemine merkezlik edecek olursa, oraya da gayr-i müslimler sokulmayabilir. Zira, İslâm alemine ait sırların yabancıların eline geçmemesi çok önemlidir.

Osmanlılarda Kanûnî devrine kadar bu hususa belli ölçüde dikkat edilmiştir. Dıştan sır toplanmış ama, dışarı sır verilmemiştir. Kanûnî döneminden sonra ise tam tersi olmuştur. Öyleki, sarayda konuşulan bir mes'ele, iki-üç gün sonra Lordlar Kamarası'nda müzakere masasına konulmuştur. Yıkılışımızı hızlandıran sebeplerden biri de işte budur.

Disiplin-Tevazu Dengesi

Herhangi bir müessesenin başındaki idareci mutlaka disiplinli olmalıdır. Disiplin tevazuya mani değildir. Buna bizim literatürümüzde, ciddiyet denir.

İdareci, idare ettiği müessese ile ilgili prensipleri tavizsiz uygulamalıdır. Ancak gördüğü aksaklıkları gidermede hem yol göstermeli hem de bizzat aktif olarak mübaşerette bulunmalıdır. Ayrıca, emri altındakilere şefkatli, mürüvvetli davranmalı ve onların dertleriyle yakından ilgilenmeyi de asla ihmal etmemelidir. Bu davranış idare edilenleri idareciye karşı saygılı davranmaya sevkeder ve böylece prensipleri tatbik daha da kolaylaşır. Yoksa, tevazu olsun diye işi laubaliliğe götürmek hiç kimseye fayda vermez ve idarecide ciddi bir boşluk mânâsına gelir. İdareci başarıyı, tevazuu ve emri altında bulunanların ruhuna girmede, onlara her fırsatta yardımcı olmada aramalıdır. Böyle bir durum idareye ayrı bir ruh ve canlılık kazandırır.

Doğrularla Beraber Olma

Kur'ân-ı Kerim, Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve sâdıklarla berâber olun buyurmaktadır. Buna göre insan, önce ferdî planda kendini takvâ ile donattıktan sonra, 'sâdık-doğru' arkadaşlarla beraber olmaya çalışmalıdır. Çünkü insan, tek başına, sürekli kendini kontrol altında tutamaz. Bundandır ki, "sürüden ayrılanı kurt kapar" demişlerdir. Günümüzde bu husus, her zamankinden daha mühimdir. Onun için, arkadaşlar, çarşıya-pazara tek başlarına çıkmamalıdırlar. Hele, kötü arkadaşla beraber bulunmaktan, şeytandan sığındıkları gibi Allah'a sığınmalıdırlar.

Doğum Kontrolü

Rahme spiral koyma, erkeğin değişik usuller tatbik etmesi ve ilaçla gebeliği kontrol etme gibi yollar, azl içinde mütalâa edilebilir mi?

Bu türden gebeliği önleyici metotlar, azl olarak telâkki edilebilir. İslâm'da esas olan, çocuk yapmadır. Fakat, zahirî sebep açısından kadında herhangi bir rahatsızlık var da, çocuklarına bakamayacaklarsa ve onun İslâmî terbiyelerini temin edip etmeyecekleri hususunda tereddütleri bulunuyorsa, o zaman azl düşünebilir. Fakat biz, yine de diyoruz ki, bugün Müslümanların çocuklarının çok olması lâzımdır.

Duâ

Duânın cesedi kelimeler, rûhu da ihlâs ve mülâhazalardır.

Susuz bir insan nasıl ki su içerken her yudumda suyun boğazından geçişini, midesine inişini hisseder, onu iliklerine kadar duyar. İşte duada da her lahza O'nun huzurunda bu hissi duymalıdır. Hele istenen şey saadet-i ebediyye olursa, el kaldırma, kıbleye dönme, dilenciliğimizi ve üst elin üstünlüğünü hatırlamak içindir. Yoksa asıl olan içteki tazarrudur. Ne yazık ki şekle kapılmışız.

Duâ Esnasında Ellerin Durumu

Duâ ederken ellerin yukarıya doğru kaldırılması taabbüdî emirlerdendir. Allah Rasulü (sav) bu şekilde duâ ettiği için bizimde böyle duâ etmemiz gerekmektedir. Buna, Allah'ın kürsîsinin her şeyin üstünde ve her şeyi kuşatıyor olması izafî keyfiyetlerine binaen ellerimizi yukarı doğru kaldırıyoruz, şeklinde açıklamalar da getirebiliriz.

Duâ ve Beddua

Bir başkasının iyiliği için yapılan duânın kabulü, bedduâya nispetle daha seri olur. Zaten eğer bedduâ edilen şahıs buna müstahak değilse, bedduâ geri döner ve sahibini bulur.

Duâda Bir Edep

Duâ ederken 'Yâ Rabb! bunu ver, bunu ver' mi demelidir?

Hayır öyle denmemeli; belki şöyle demeli: 'Ya Rabb! Bize dünyada ve ahirette hasene ver.' Aslında, her şeyde, önce O'nun rızası talep edilmelidir. Evet, hayırlısı ne ise insan onu istemeli. İstikbale ait isteklerimizde de öyle.. Hep O'ndan, rızası istikametindeki işlerde bizleri muvaffak kılması niyaz edilmeli.. Evet, her yemeğin içine tuz, biber katıyor gibi, duâya tad katacak da bunlardır. Duâ ederken ihlas ve samimi olma da çok mühimdir. İhlas olmayınca, insan bütün bir hayat boyu koşturur da bir şey kazanamaz. Niceleri vardır ki, çok ciddi mücadele vermiş, dağda-taşta gerilla gibi ölesiye çalışmış, yememiş içmemiş, tahtalar üzerinde yatıp-kalkmış, debdebeden uzak ve basit bir hayat geçirmiş ama, kâinatın sultanını râzı edememiş, dolayısıyla da kaybetmişler. Evet, her şeyde O'nun rızası olmalıdır. Rızası olmayınca, en büyük şeylerin dahi kıymeti kalmaz. İhlas olmayınca debdebe ile, ihtişam ile dünyayı ayağa kaldırsanız dahi bir şey ifade etmez. Evet, O'nun rızası esas alınmalı ve her şey ona göre örgülenmelidir.

Dünya İşlerini Bilmek

Siz dünya işlerini daha iyi bilirsiniz' hadîsini şöyle anlatabiliriz.

Sizin aklî kapasiteniz ancak dünyaya yetecek kadardır. Eğer vahiy imdada yetişmeseydi, bütün malûmatınız sadece meşgul olduğunuz dünyevî işlerle sınırlı kalır, bunları aşarak ukbaya uzanamazdı.

Allah Rasûlü bu ifadeleriyle, her insanda mevcud bulunan akıl ve iradenin bir hikmet-i vücudu olduğuna da işaret buyurmuşlardır.

Bu söz, hurmaları aşılama mevzuunda söylenmiştir. Sahabe ile Allah Rasûlü'nün o andaki durumlarını, Hz. Musa (as) ile Hz. Hızır (as) arasında cereyan eden seyahat hâdisesine benzetebiliriz.

Hz. Musa biraz daha sabretseydi, Melekût alemine ait daha pek çok sırrı bu vesileyle öğrenebilecektik. Ama Hz. Musa sabredemedi, edemezdi de.. Zira olup bitenler, Tevrat'a ve onun ahkâmına aykırı idi.

Alternatif akım, regülatörlerle doğru akıma çevrilir ve ancak ondan sonra kullanılır. Melekût alemine ait sırlar, alternatif akım gibidir. Zahir-i Şeriat ise, onları regüle ederek doğru akıma çevirir. Bir peygamberin zahir-i Şeriat'a zıt hâdiselere sabır ve tahammül göstermesi bu bakımdan imkânsızıdır. Fakat -Efendimizin de buyurdukları gibi- eğer Hz. Musa bu tahammülü gösterebilseydi, Melekût alemine ait çok daha başka sırları da öğrenebilecektik. Bunun gibi, eğer sahabe, sabredebilseydi Efendimiz'in hurmaları aşılama şeklini öğreneceklerdi. Fakat sahabe, lihikmetin bu sabrı gösteremedi. Bu sebeple de Efendimiz, kendilerini incitmemek için, 'Siz dünya işlerini daha iyi bilirsiniz' buyurup, meseleyi bağladı.

Dünya ve Ahirette Hesap

Dünyada verilen her hesap, âhirete ait hesabın azalmasına sebep olur. Suçun tekerrürü ile ceza tekerrür etmez prensibi, İslâmî bir prensiptir. Allah öyle kanun vaz'edip, aksi icraatta bulunmaz.

Dünya Zevki Ahiret Nimetlerinden Yemektir

Dünya hayatınızda bütün güzel şeylerinizi harcayıp tükettiniz; onların zevkini sürdünüz âyetinin mazmûnunca, dünyada tadılan meşrû-gayr-ı meşrû her nimet ve lezzet, ahiretin lezzet ve nimetlerinden bir şeyler noksanlaştırır. Yalnız, burada dikkat isteyen bir nokta vardır ki, o da şudur: "Lezzetten eksilme, muâheze olunmak "sorguya çekilmek" demek değildir. İnsan, meşrû dairede aldığı lezzetlerden Âhiret'te muâhezeye tabi tutulmaz; fakat, burada tattığı lezzet ve faydalandığı nimetler ölçüsünce, Ahiret'teki mükâfat ve tadacağı lezzetlerden eksilme olur.

Ebced ve Cevşen

Kur'ân-ı Kerim'den tefe'ül edip, ebcedini hesaplamak caiz midir?

Caiz değildir, hattâ yerine göre büyük bir vezir de sayılabilir. Taşköprülüzade'nin Mevzûatü'l-Ulûm adlı eserinin Cifr maddesinde şöyle denmektedir: Ebced, bu ümmetin başında Hz. Ali'ye verilmiş. Sonra da Ehl-i Beyt'ten gelen bir zat bunu bilecek. Bu açıdan, mülhemûndan olmayanların ebced hesaplarına girmemeleri gerekir. Yoksa, günah işlemiş olabilirler. Ama, ölüm ve doğum tarihlerine ebced düşürmede mahzur yoktur.

Ebcedin aslı vardır ve doğrudur, tarihen de sabittir. Fakat, bazı meseleler vardır ki, -bazı müşabih hadîsler, ebced ve cevşen gibi- hakikat oldukları halde, nakledenlerinden dolayı zamanla zaafa uğramışlardır. Eğer kuvvetli kişiler rivayet etselerdi, diğerleri gibi onlar da iştihar edecekti. Biz öyle şeylere inanıyoruz ki, ebced onun yanında çok basit kalır. Kaldı ki, ebcede inanmamanın getirip götüreceği bir şey de yoktur.

Cevşen'e gelince: Sünnî kaynaklarda Cevşen'den bahsedilmiyor, Ama, İmam-ı Gazali, İmam-ı Şazelî ve Bediüzzaman gibi kametlerin tasdik ettikleri bir meselede temkinli olmamız, hiç olmazsa sükut etmemiz gerekmez mi? Hz. Ali'ye ait meseleleri nakledenlerin çoğunun Şii olması, bu rivayetleri toptan reddetmemizi gerektirmez. İbn-i Hadid, Nehcu'l-Belaga şerhinde çok önemli şeyler naklediyor; o söyledi diye, kötünün yanında iyi şeyleri de reddedemeyiz ya! Önemli olan, sünnet-i sahihanın kıstas kabul edilmesidir.

Evet, önemli olan, bu tür meselelerde, Ehl-i Sünnet'in prensiplerine ters düşülmesidir. Yani, Sünnet'e muhalif şeyler var mı, yok mu ona bakılmalıdır.

Cevşen'in bazı parçaları Hakim'in Müstedrek'inde var. Cevşen'in bize gelmesi Zeynel Abidin ile başlıyor ve ehl-i beyt imamları ile geiyor. Cevşen'de ehl-i sünnet akidesine aykırı tek şey bulamazsınız.

Ebedi Yokluk Yoktur

İnsan ebediyyen yok olmayacaktır. Muhasebe-i kübradan sonra cennetlikler saadet yurdunda, cehennemlikler de şekavet gayyasında yerlerini alacaklardır. Daha sonra da hadisin ifadesiyle yokluk' getirilip yok edilecek ve Cenâb-ı Hakk her iki gruba da: 'Burada ebedî kalacaksınız' diyecektir. Bu açıdan yok olmama meselesi mü'minler için bir beşaret iken, kâfirler için ciddi bir tehdittir. Şerik-i Bari'den başka, dünyada her şey Allah'ın kudretine göre mümkündür. Yani bir anda ahiret dünyaya gelir, dünya da ahirete gidebilir, insan erkekken kız, kız iken erkek oluverir. Bunların hepsi mümkündür. Ancak âdet-i Sübhaniye böyle cereyan etmemektedir. Allah'ın (cc) bunu yapıp yapmaması.. o iş ayrı. Fakat, ötede olmaması gereken bir şey varsa o da 'yokluk'tur.

Evet, Allah (cc) ötede hiç kimseyi dirilmemek üzere öldürmeyecektir.

Toprak Olmak İsteyecekler

'Yokluk' getirilip yok edilince, kâfirin iflahı kesilecektir. Cehennem azabının dehşetini görüp tadınca da şoke olup dengesini yitirecektir. İşte bu azap şoku karşısında o toprak olmak isteyecek ama 'Heyhât!' Âyetin ifadesiyle 'Keşke toprak olsaydım!' bir çaresizlik ifadesidir.. ifadesidir ama, yinede'yok olsaydım' değildir. Çünkü evvelâ yokluk korkunçtur. Saniyen yokluğun yok edilişini gözleriyle görmüştür.

İnançsız kâfir, çok defa dünyada da böyle bir kısım tesirlerden dolayı aynı 'şok'u yaşayabilir. Bakarsınız bir adam, hayatın bin türlü zevk u safası içinde yaşıyor.. yiyor, içiyor, çalışıyor ve aynı zamanda her şeye mâlik fakat sadece bir zevk buuduna erişemiyor bu kadar zevk varken gelip gidip sadece ona takılıyor. Ulaşamayınca da intihar edip hayatına son veriyor. Oysa ki elde edemediği cismanî zevklerinden sadece birisi idi. Ama cinnet geçirircesine işte böyle bir dengesizlik yapıyor. Eğer bu insan imân sahibi olsaydı, meşru zevkler ona da kâfi gelecek ve kalbi itmi'nân bulup zevk budalası olmayacaktı.'

Ebrar ve Mukarrebin

Ebrar tepeye varmış ama ötesine muttali olamamıştır. Mukarrebin ise zirvededir ve ötelere de muttalidir. Bu nedenle mukarrebine mazi-müstakbel, hal gibidir. Onlara kusur yaraşmaz. Bir anlık gafletlerinin akabinde muhakkak bir ikaza maruz kalırlar. Zaten "Mukarrebinin günahı, ebrarın hasenatıdır" deniliyor.

Edebiyat

Edebiyat, bir insanın dile karşı mümaresesidir; dili içinde duymasıdır. İmrü'l-Kays, meşhur muallâkasını yazarken, dil kaidelerini bilmiyordu. Bütün prensipler kafasındaydı. Ama sonra gelenler arasında, onun eseri üzerinde dünya kadar insan doktora yaptı...

Efendimiz'den Üç Tavsiye

Efendimiz bir hadîslerinde ashabından birine şu tavsiyede bulunuyor: Diline sahip ol, evini geniş tut, günahına ağla.' Aralarındaki fasl-ı müşterek (ortak nokta) nedir?

Birinci tavsiyede günaha girmeme, üçüncü tavsiyede ise günahtan kurtulma dile getiriliyor. İnsanı günaha sokan en büyük amillerden birisi dildir. Dili tutma hakkında sahih başka hadîsler de vardır.

Meselâ, Efendimiz (sav) dil ve apış arasının muhafazası karşılığında bizzat cennete kefil olacağını buyururlar. Ağlama ise, günahların affına vesile olacak en kuvvetli bir yoldur.

İkinci tavsiyede, mecazî bir manâ kasdolunduğu kanaatindeyim. Evi geniş tutma, çok misafir kabul etme demek olabilir. Misafire izzet ve ikram ise sadakadır.'

Efendimiz'e (sas) Ait İki Fıtrat

Efendimiz'in (sav) iki fıtratı vardır: Biri, nübüvvet vazifesini yüklenebilecek, fakat başlangıçta bir çekirdek ve nüve halinde olan fıtratı. Diğeri, tabiat-ı beşeriyesi.

Efendimiz'in (sav) birinci fıtratı, kendisinde 40 yaşına kadar bir tohum ve çekirdek hükmündeydi ve tabii inkişaf etmiş değildi. İnkişaf edince, büyüyüp gelişti ve neticede ikinci fıtratı, bu birinci fıtratına teslim oldu. Zannediyorum o, 'Nefsim bana teslim oldu' sözüyle, işte bu gerçeği ifade etmektedir.

Ehl-i Beyt Hakkında

Efendimiz'in (sas) hanımları Ehl-i Beyt'ten midir?

Onlar, Efendimiz'in (sas) hane-i saadetlerinde bulunma ve mü'minlere ana olma gibi, mutlak, umumî ve küllî bir fazilete mazhar iseler de, has mânâda Ehl-i Beyt'ten sayılmazlar.

Emperyalist

Emperyalist, istismar eden, sömüren demektir. İşgal ettikleri toprakları, bu toprakların yer altı ve yer üstü zenginliklerini ve insan gücünü sömürerek, müreffeh bir hayat yaşayan; kendileri saraylarda safa sürerken, halkı perişan bir halde sokaklara terkedenler, evet bunların hepsi emperyalisttir. Şu kadar ki bu, düne ait, geçmiş dönemlere ait bir emperyalizm anlayışıydı. Günümüzde aynı neticeyi, askerî işgale başvurma gereği duymadan, siyasî entrikalarla, kültürel yollarla teknik ve teknolojik imkânlardan faydalanarak ekonomik oyunlarla elde ediyorlar. Gayelerine ulaşmak için de hiçbir engel tanımıyorlar. Meselâ, bir neticeye ulaşmak için insanların kobay olarak kullanılması gerekiyorsa, bunu gözlerini kırpmadan yapıyorlar. Bunlara ne gerek var, işte Hiroşima ve Nagazaki: 80.000 anında ölü ve hâlâ devam edegelen radyoaktif tesirler...

Osmanlı'ya gelince; Osmanlı, 6 asırlık ömrünün en küçük bir zaman diliminde bile sömürgecelik yapmamıştır. Kendileri zevk ü sefa içinde iken, milleti -velev ki yabancı bile olsalar- perişan ve derbeder etmemiştir. Siyasî entrikalara, ekonomik oyunlara kat'iyen başvurmamış, milletlerin tarih, örf, âdet, din ve dilleri ile oynayarak, hiçbir asimilasyona gitmemiştir. Rica ederim, 250 milyon Osmanlı teb'ası içinde safkan Türk adedi 11-12 milyon idi. Bu kadarcık insanın, 240 milyonu istismarından söz edilebilir mi?

Osmanlı, Allah'ın adının her yerde yükselmesi ve devletler arası muvazene için, O'nun emri gereği cihad etmişti. Bu cihad ile ülkeler fethetmiş, fakat hiçbir ülkeyi işgal etmemişti. Cihad neticesinde elde edilen ganimet malları, cihada katılanların halis hakkı olmasına rağmen, tarih boyunca ganimetten zengin olan bir insan gösterilebilir mi? Bütün bunlara rağmen, Osmanlı'ya emperyalist deme, ya tarih bilmemenin bir ürünü, ya da hıyanet ve denaet içinde bulunmanın bir ifadesidir.

Esbâb-ı Nûzûl

Esbab-ı Nüzûl yani âyetlerin inişine sebep teşkil eden hâdiseler çok karakteristiktir ve her devirde benzerleri cereyan eder tip de hâdiselerdir. Bundan dolayıdır ki, esbab-ı nüzûl aracılığıyla dünya çapında pek çok düstur ve prensip çıkarılabilir. Bu konuda, tefsircilerin anladığı manâlar dışında daha başka manâlar düşünmek de mümkündür.

Eserlerin Okunmasında Dikkat Edilecek Hususlar

- Bütününü okumak.
- Gazete gibi okumamak.
- Bütünlük içinde mütalâaya kendimizi alıştırmak.
- Kendi nefsine okumak ve ayrıca içinde bir şeyler olduğu mülâhazasıyla okumak.
- Her gün okuduğu şeylerle kendini kritiğe tâbi tutmak ve otokontrol yapmak. Yoksa, eserler yaldızlı ciltlerle kütüphanede durur da, gerektiği gibi istifade edilemez.

"Este'izü Billah" Deme

Konuşma esnâsında herhangi bir âyet okumaya geçerken 'este'îzü billâh' demek, bid'attır. Efendimiz (sav), Sahâbe-i Kirâm ve Tabiîn-i İzâm arasında böyle bir uygulamaya dâir hiçbir delil yoktur. Doğrusu 'Euzubillah...' demektir.

Eşyadaki İbaha

Eşyada asıl olan ibahadır. Yani, bir şeyin haram olduğuna dair herhangi bir delil yoksa o şey helâldir. Bazı meselelerde titizlik bu kaidenin dışında kalır. Bakın, Hayber'i fethi esnasında Efendimiz'e (sav) 'Yahudilerin kaplarını kullanalım mı?' diye sorulduğunda, Efendimiz (sav), 'Hayır eğer başka kap bulamazsanız, yıkayın, ondan sonra kullanın' buyurmuşlardır.' Demek ki, önemli bir husus da araştırma ve dikkatlice yaşamaktır. 'Eşyada esas olan ibahadır' deyip, her önümüze geleni yememiz, lâubâiliğin ta kendisidir. Halbuki, hayatı dinî kaideler çerçevesinde yaşamak bir taraftan vazifemiz, öte taraftan ciddiyet işidir. İnsan işini yaparken, hele hele Allah'a karşı hesap vereceğini düşünen bir insan mutlaka ciddî olmalıdır.

Evlatlık

Çocuğu olmayan ailelerin yabancı kişilerin çocuklarını evlatlık olarak almaları İslâm'a göre, başlangıcı ve nihayeti itibariyle tasvib edilmese gerek. Hakkımızda hayırlı olan kader-i İlâhinin çizdiğidir. Evet bize düşen o takdire rıza göstermektir. Zira, hakkımızda neyin hayırlı olduğunu bilemeyiz. Nitekim, çocuklarından çeken nice aileler var ki, 'keşke hiç olmasaydı' deyip inlemektedirler. Yalnız evlatlık çocuk alanlar, ileriki yıllarda mahremiyet mes'elesinin teessüs etmemesine âzamî dikkat göstermek zorundadırlar. Bu ise, ancak kadının abla veya küçük kız kardeşinin erkek çocuğunu alması veya erkeğin, kardeşlerinin kız çocuklarını almasıyla sağlanabilir. Bir de yabancı çocuklar için süt amcası veya süt teyzesi olma durumu ayarlanabilir. Bunlar yapılabildiği durumlarda evlat edinme olabilir.

Evlenmeyenler

Peygamberlerden evlenmeyenler vardır. Meselâ, bizim bildiğimiz Hz. Mesih ve Hz. Yahya. Seleften de evlenmeyenler çok. En başta İmam-ı Nevevi. Evlenenler de ev ile çok meşgul olmamış. Her halde Ebu Hanife'nin bir oğlu var, Hammad. Başka yok.

Evliyaullah Birbirini Tanırlar mı?

Kutbiyet ve gavsiyet mertebesine gelenler tanıyabilir. Diğer evliyâ ise tanıyabilirler de tanımayabilirler de. Çünkü onlar temsil ettikleri ve zıllinde seyrettikleri makamlarla vardırlar. Böyle her zaman kendileri olamadıklarından, zaman zaman zılliyet ile aslı birbirine karıştırılabilir. Mesela, Hz. İlyas'ın (as) makamı, Hz. Mesih'in makamı, Muhammedî Makam gibi makamları (sav) tefrik edemeyenler, hatta, zıll ile aslı karıştırıp, bu Hz. Hızır'dır bu Hz. Mesih'tir... falan diyebilirler. Halbuki o bildiğimiz velidir ama, belli bir ismin gölgesinde seyrettiği için, halk onu o makamın asıl sahibi zanneder. Bu çok dakik bir mevzudur. En büyük velide bile bazen böyle durumlarda iltibaslar görülebilir. Bazen birisi, yaptığı irşad ve hizmetlerle makam-ı Mehdiyetin cüz'î bir hassasını temsil ederken, hüşyar fakat, ihatasız ruhlar da bu şahsa Mehdi derler. Halbuki bilmiyorlar ki o zat, büyük bir hakikatin sadece bir zıllini temsil ediyor. Onun içindir ki; bu türlü televvünat esnasında her zaman ifrattan sakınmalı; zira, ifrat edilirse mesul olunur. Evet, veli de olsa mesul olur.

Farâbî ve İbn-i Sina

Farabî'nin durumu İbn-i Sina'ya nazaran daha kötüdür. Zira o, vahyi salt aklın tahayyülü olarak ele almaktadır. Yani, Farabî'ye göre insan düşüncede derinleştikçe aklı tasaffî eder ve bu tasaffî ile tahayyüle başlar. Sonra, ilmî vücudu olan şeyler haricî vücud kazanır.. derken o tahayyül 'Cibril, haricî vücud kazanan şey de 'vahy' olur. Ayrıca, Peygamberlik mevhibe (Allah vergisi), fikir adamlarının bilgileri ise maksûbe (bizzat kazanılmış) olduğundan, peygamberlik, ilim adamlığından daha geridedir.

İbn-i Sina, Farabi'ye göre biraz daha müstakimdir. Şöyle der o:

'Akıl insanı Allah'a ulaştıracak bir vasıtadır, ama kördür. Elinden bir yardımcı tutarsa, maksuda ulaşır. O yardımcı ise, hakikat-ı Muhammediye (sav)'dir.'

Fasit Daire

Günah ile insan arasında irade bağı var. O bağ günah tarafına meyledince fâsit daire başlar. Bu daire içinde, fesat fesadı doğurur ve böylece silsile devam edip gider.

Felsefe Salikleri

Felsefe, çok tehlikeli bir meslektir.. İnsanın aklına avans vermek suretiyle insanın duygularını, lâtifelerini öldürebilir. Felsefeci, tünelin içinde yürüyen bir insan gibi, hep tek buudlu bir yoldadır. Bu yolda çok yaralar alınabilir. Onun için, felsefe ilimleriyle uğraşanlar beraberinde sofiyyenin eserlerini mütalâa etmeli, evrad u ezkârda kusur göstermemeli ve kat'iyen kendilerine güvenmemelidirler ki onunla gelen vartalara ma'ruz kalmasınlar. Bediüzzaman Hazretleri'nin şu tespiti ne kadar yerindedir. "Aklın ulûm-u felsefe (felsefe ilimleri) ile iştigali nispetinde, emraz-ı kalbiyye (kalp hastalıkları) çok olur."

Fıtrat

İnsanda fitrat çok önemlidir. Bununla birlikte insan, Bazı huylarımı değiştiremiyorum diyor ve bunda da kendisini haklı görüyorsa, o halde bu kadar nebi, bu kadar rasûl gönderilmesinin manâsı ne?

Öyleyse, fitratı Allah ve Rasûlü'nün istediği yöne çevirmek lazım. Hz. Suheyb hakkında Hz. Peygamber (sav), 'Suheyb ne güzel kuldur. Allah'tan korkmamış olsaydı, yine de günah işlemezdi' buyururlar. Hz. Suheyb'in fitratı günah işlemeğe müsait değil. Fakat kim, yani, fitratı günaha müsait olmayan mı, yoksa müsait olduğu halde iradesinin kavgasını vererek günah işlemeyen mi daha makbul onu Allah bilir..?

Gayeye Yakın Vesileler

Kur'ân, bir vesiledir; ama gaye, denilebilecek kadar büyük bir vesile. Efendimiz de (sav) öyle bir vesiledir. Hizmet adına gerçekleştirilen müesseseler de, o ölçüde olmasa bile, gayenin etrafındaki vesilelerdir.

Gazeteci Sabir'in Müşahedesi

Tarihçe-i Hayat'ın arkasında Sabir imzalı bir yazı vardır. Bu zat, o devrin meşhur gazetecilerindendir. Zamanın pek çok ileri gelenleriyle olduğu gibi, Bediüzzaman Hazretleri ile de görüşmüştür. Bediüzzaman'a bu nasıl birisidir? diye sorulduğunda: "Çok iyi bir gazeteci" cevabını vermiş. Sabir'e sorulduğunda ise o: "Ben, dünya çapında pek çok kimse ile görüştüm. Ama Bediüzzaman kadar ihlaslı birini görmedim" demiştir.

Bediüzzaman'ın havasını teneffüs etmeden bizim bunu anlamamız mümkün değildir. Evet, ihlas öyle bir sırdır ki, aysbergleri bile eritir.

Gözün Gördüğü Şeylerden Kalpte İstifade Edebilir mi?

Edebilir. Ama, sahip olduğu mertebeye göre. Zira, insaniyetin, insanî esneklik itibariyle mertebeleri var. Meselâ, bunlardan hayvaniyet mertebesi ki bu mertebedeki insan, otlağa salınmış herhangi bir hayvan gibi önüne gelen her şeyi yer. Oysaki insaniyet mertebesini ihraz eden birisi otlaktaki iyi şeyleri seçer, yıkar, tencereye koyar, içine birtakım şeyler de katar ve ondan sonra yer.

Aslında:
Kalbin açılması Allah'ın bileceği bir iştir. İsterse açmayabilir. Önemli olan sadakattir, samimiyettir.
İstidat yoksa kalp kapıları zaten açılmaz.
Kalbin açılmasının belirli bazı şartları vardır. Şartlara riayet edip neticeyi sabır ile beklemek lazımdır.

Üstat Bediüzzaman Hazretleri'nin de ifade ettiği gibi masiyete, mesaibe ve taata karşı sabır bu kapıların açılmasında çok önemlidir. Bu bir manâda Hakka karşı hiçbir şekilde itiraz etmeme ve sonuna kadar dayanma demektir. Belli bir süre bekledikten sonra, açılmıyor diye kapısını terkedip gidene artık o kapı tamamen kapanır ve bir daha da hiç açılmayabilir. 'Amellerin Allah indinde en sevimlisi, az dahi olsa devamlı olanıdır' hadîsi de bu sırra işaret eder. Bu da sabırla alâkalı bir husustur. Yani aheste aheste, acele etmeden ısrarlı olmak, ama, daima ileriyi kollamak demektir. Yoksa mehter yürüyüşü gibi bir ileri bir geri gidip gelmelerle insan kat'iyen mesafe alamaz. Evet, hayat boyu kah açılmış kah kapanmış bir insan 'Leyse'l-haberü kel-muayene' (Haber verme bizatihi görme gibi değildir) hakikatince bütün bir hayat boyu hakikatlere göz kırpar durur da hiçbir zaman dümdüz ve pürüzsüz olarak hakikatleri müşahede edemez.

Öyleleri de vardır ki 'Bir lâhza müşahededen ayrılsam, yanar mahvolurum' derler. Bu, murakebe hali de olabilir istiğrak hali de...

Günahlara Karşı Duyarlılık

Hadîsin ifadesiyle, cehennem şehvetlerle, zevklerle, fuhşiyatla kuşatılmıştır. İş kazaları için önceden çeşitli tedbirler aldığımız gibi manevî hayatımız adına da öyle tedbirler almalıyız. Günahlara karşı bir alarm sistemi kurmalıyız. Kendimizi tehlikede hissettiğimiz an alarm çalmalı ve bize elli yerden el uzanmalı.

Şimdiye kadar bu mevzûda gördüğüm en akıllı insanlar, ya doğrudan veya dolaylı olarak durumlarını aktarıp, halledilmesini talep edenler olmuştur.

Ahmaklara gelince, onlar her türlü gayr-ı meşrû şeyden lezzet almaya bakmıştır.

Bir esrarengiz kuyu ki, ağzı şehvet, makam, şöhret, para; dibi de cehennem.

Günahları Hafife Alma

Büyük olsun küçük olsun, işlenen bir günahın ağırlığı vicdanda hissedilmiyorsa, bu bir kebire (büyük günah) olabilir. Günahlardan dolayı vicdan azabı duyuluyorsa, en büyük günahlar bile seğairden (küçük günahlardan) sayılır.

Günah düşüncesi çok hafif olarak ele alınırsa, beşaret insanda bir sevinç hasıl etmez.

Güzel Koku ve Sadaka

Hz. Âişe validemiz, tasadduk edeceği paralara güzel kokular sürermiş, sebebini sorduklarında da şöyle cevap verirmiş: "Ben Efendimiz'den (sav), sadakanın fakirin eline geçmeden evvel Allah'ın eline geçtiğini işittim. Bu paraların güzel kokularla Allah'ın eline varmasını istediğim için onlara koku sürüyorum."

Hakiki Millet

Bir milletin bütün fertleri arasında, ailevî bağ seviyesinde bir irtibat varsa; tâlî, zirvelere doğru onun yoluna mutlaka su serpecektir. Fertleri birbirini sevmeyen, biri diğerinin aleyhinde olan, birbirine karşı emniyet ve güven hissetmeyen milletler ise, hakikî manâsıyla millet olamadıkları gibi, istikbâl adına da vaadedecekleri hiç bir şey yoktur.

Hal Hatır Sormak

Nasılsınız?' sualine karşılık, maddî hastalıklarım sebebiyle, yalan olmasın diye, 'iyiyim' demiyorum. Mânen zaten hiç bir zaman iyi olmadım. O bakımdan, 'Nasılsınız?' sorusuna, 'Allah iyi etsin!' diye karşılık veriyorum. Bunun gibi herkes, kendine göre bir cevap verebilir. Yalnız, 'Nasılsınız, iyi misiniz?' diye sormak yerine, 'İnşâallah iyisinizdir' demek daha muvafık olur zannediyorum.

Efendimiz (sav) ile Ashâbı arasında bu türden hal-hatır sormanın cereyan ettiğini bilmiyorum. Yine de, İslâmî ölçüler içinde kalmak kaydıyla, hal-hatır sormakta mahzur olmasa gerek.

Hasf

Âhir zamanda Kâbe'ye sığınanlar olacak. Onlara kast edenler, 'Beydâil-ard' denilen yerde 'hasf' olunacak meâlindeki hadîs-i şerifte geçen 'hasf'ı sadece lügat manası ile ele almamak gerekir. Hasf, lügat manası itibarı ile her ne kadar 'yerin dibine geçme' demek ise de, bundan 'saltanatın sönmesi, ikbalin idbara dönmesi ve öldürülme' gibi manalar da anlaşılabilir. Nitekim, Karun'un serveti ile beraber 'hasf'ının bu şekilde anlaşılmasının üzerinde daha önce de durulmuştu. Bu manada ve küçük ölçekte bir 'hasf', Abdullah İbn Zübeyr'in Kâbe'de Haccac tarafından şehit edilmesinden 50 sene sonra vukû bulmuş ve zalimler bütünüyle âhiret'e intikal ederken, saltanatları da yerle bir olmuştur. En son yaşanan Kâbe baskını hâdisesinde de yüzlerce masum insan öldürüldü ve baskına katılanların hepsi idam edildi. Evet, Allah imhâl eder, yani mühlet verir ama, ihmal etmez.

Hastalık

Musibetlerden sonra, insanı terakki ettiren ikinci faktör hastalıklardır. İnsan, musibetleri de, hastalıkları da Rabbisinin ihsanlarından saymalı ve şükür içinde sabretmeli.

Haşirde İnsanlar Kimlerden Kaçacak?

Borçlu, alacaklıdan kaçacak. Bunu teyid eden hadîsler var.
İdlal edenler (saptıranlar), edilenlerden kaçacak.

Orada herkesin takıldığı bir şey olacak. Bu sebeple herkes birbirinden kaçacak: 'O gün kişi, kardeşinden kaçar annesinden ve babasından, hanımından ve oğullarından kaçar' ayetleri de işte bunu ifade etmektedir.

Hatemü'l-Evliya'nın Nuru

Muhyiddin ibn-i Arabî, 'Hatemü'l-Enbiya'nın nuru Hâtemü'l-Evliya'nın nurundan istimdat eder' der. Bu, söz nasıl izah edilebilir?

Çok su götürür bu soru ile alâkalı şimdilik şu kadarı yeter. Şöyle ki: Bu gibi zatlar, seyr-i sülûk ile ulaştıkları mertebelerde kendi nurlarını müşahede ediyorlar. Tabiî, kendi nurları kendilerine daha yakın, Efendimiz'in nuru da uzak bulunduğundan, kendi nurlarından gözleri kamaşıyor ve Sema-i Risâletin Kamer-i Münir'i olan Efendimiz'in nuru kendi çerçevesiyle görülemeyebiliyor. Bunu güneşten daha büyük oldukları halde, bu'dümüzün zulmetlerinden ötürü küçük gördüğümüz dev güneşlerle misallendirebiliriz. Ayrıca, bu zatlar söylediklerini bir sekir halinde de söylemiş olabilirler.

Hazreti Eyyub ve İmtihan

Hz. Eyyûb'un (as) bir hastalıkla imtihan edilmesi herhangi bir günahından dolayı mı idi?

Hz. Eyyûb'un (as) hiç günahı olmayabilir. Ancak nebîler mukarrabinden oldukları için, akıllarından geçen birşeyden dolayı bile böyle hastalıklara mübtela olabilirler. Onlar kendi dünyalarında, kendi nübüvvet platformlarında kurbiyetin iktiza ettiği şeyi ihlal ederlerse, Allah (cc) onlara böyle bir belâ verebilir. Fakat herşeye rağmen biz onları kritiğe tâbi tutamayız.

Ayrıca bela ve musibet için, ille de önceden günah işlenmiş olması şart değildir. Zira Peygamber Efendimiz'in (sav) masum olmasına rağmen sık sık başı ağrır ve bundan dolayı da başlarına sarık sararlardı. Şimdi bunun arkasında hemen bir günah aramak katiyen doğru değildir.

Ayrıca bir de müsbet ve menfî ibadet şekli vardır. Müsbet ibadetler namaz, oruç vs.. menfiler ise işte böyle hastalıklar vesairdir. Ayrıca böyle bir imtihanla sadıklar, sadık dostlar ortaya çıkar. Nitekim Hacı Bayram Veli'nin bir imtihan neticesinde bir buçuk müridinin kalması gibi. Bu çok önemlidir. Evet, sizi en sıkıntılı anınızda terketmeyen, sizin en sadık dostlarınızdır.

Hediye Almak

Verilen hediyeyi almasak olur mu?

Olur. Ama almak bir açıdan daha iyidir. Şöyle ki: Meselâ burada hepinize birer gömlek hediye etsem 6-7 tane gömleği olan istiğna gösterip, almayabilir. Ama, bunun altında nefsin, enaniyetin şu hissesi de olabilir: Bak bak, diğer arkadaşlarım aldı, ben almadım. İşte buna meydan vermemek için hediyeyi almalı. İsteyen sonra onu bir başkasına hediye edebilir.

Helâk Olma meselesi

Ümmet-i Muhammet'ten önceki kavimler, günah işlediklerinde, semavî afetler onları kırıp geçirirdi. Biz ise, ittifakımızın bozulması ve ihtilafa düşme şeklinde cezaya maruz kalıyoruz. Çünkü Allah Rasûlü (sav), 'Ben, Rabbimden ümmetimi sair ümmetler gibi helâk etmemesini istedim. Kabul buyurdu. İhtilafa düşmemelerini istedim. Onu reddetti' der. Çünkü ihtilafa düşme veya ittifak etme, iradî bir husustur. Ferdler, iradelerini kullanarak o neticeyi hâsıl edebilirler.

Bugün, semavî afetlerle yerle bir olan kavimlerin işlediği günahların, belki de kat be kat fazlası işlenmesine rağmen, Ümmet-i Muhammed'in helâk edilmemesi, yukarıda arzettiğim hadis-i şerifle, Halkı ıslah edici olduğu halde, Rabbin haksızlıkla memleketleri helâk edecek değildir.' ve 'Sen onların içinde iken Allah onlara azap edecek değildir' ayetlerinin ifade ettiği manâya göre, bir zümrenin halkın arasında dolaşarak irşad ve tebliğ vazifesini yapıyor olması ve Allah Rasûlü (sav) bedenen aramızda olmasa bile, mânen Müslümanların gönüllerinde yaşamasıyla açıklanabilir.'

Her Seviyede İmtihan

İnsan her seviye ve mertebede imtihan halindedir. Mesela: Risâle-i Nur Külliyatı iyi bir ameliyat-ı fikriyle yapmaya vesiledir. Herkes kendi seviyesine göre okursa ve hele sürekli okursa ondan çok çok istifade edebilir. Çünkü bu eserler Kur'ân'dan mülhem pırıltılardır. Öyle olması da bir imtihandır. Eserlerde kullanılan ifade tarzı da bir imtihan.. Bediüzzaman'ın ekrad içinde neşeti de ayrı bir imtihandır. Bazıları işte bu noktalara takılıp kalabilir ve o bereketli zat ve eserlerinden yararlanmayabilirler.

Bunun için, insan; Allah'tan (cc) devamlı olarak istikamet istemeli. Nasıl ki gündüz yaptığı ibadetten dolayı yorulan bir insan, uyuduğu zaman da ibadet yapmış gibi sevap alır. Öyle de hayatının her saniyesinde istikamet arzusuyla dopdolu yaşayan bir insana da Allah (cc) bir gün bunu lütfedebilir.

Hızıriyeti Temsil

Bazı veliler Makam-ı Hızıriyeti temsil ettiklerinden, uğradıkları yer yeşerir. Bediüzzaman da bu makamı temsil etmişse gezdiği yerler yeşerecektir. Bugün Türkiye'de hizmet adına birtakım yerlerdeki yeşillik bundandır. Buna Almanya, Rusya, Koşturma da dahil edilebilir. Onun geçtiği başka yerler de vakti geldiğinde mutlaka yeşerecektir.

Hicrî Tarih

Hicretin, Müslümanlarca tarih başlangıcı olarak kabul edilmesi Hz. Ömer (ra) devrindeki bir içtihat ve bu içtihat neticesinde meydana gelen icmaya dayanır. Fakat tarih başlangıcı olarak kabul edilme ile, hicretin manâ ve muhtevası farklı şeylerdir. İcma ile kabul edilen böyle bir hükme karşı çıkmak da doğru değildir.

Hiç Kimse Kendinden Emin Olamaz

Hz. Nuh (as) beşerin ikinci babasıdır. Onun safından küfür safına geçen olmuştur. Hz. Musa (as) kavminden olan Samiri, Hz. İsa (as) kavminden de yani 11 kişiden biri de küfür safına geçmiştir. Efendimiz (sav) zamanında da irtidat olmuştur. Bunlar Nebilerin cemaatlerinde olduğu gibi bizde de olabilir; olmaz diyemeyiz.

Efendimizin, Ebu Hureyre'nin de bulunduğu 3 kişilik bir toplulukta üçü de sahabi iken onlara şöyle buyurdular: 'İçinizden birinin dişi bana Uhud Dağı kadar görünüyor.' Ebu Hureyre: 'O üç kişiden birimiz şehit olunca ikimiz kalmıştık. Ben kendimden çok korkuyordum. Fakat diğeri Yemame'de Müseyleme ile yapılan savaşta Müseyleme saflarında ölünce, Rabbimin beni kurtarmasına çok sevinmiştim' diyor.

Hilâfet ve Efendimiz

Hilâfetin 30 yıl süreceği mevsûk hadislerde ifade buyurulmuştur. 70 yıl süreceğine dâir zayıf rivayetler varsa da, Efendimiz'in (sav) rûhâniyetini gerçek manada temsil eden hilâfet, 30 yıl devam etmiştir. Bilâhare meydana gelen hâdiseler, bu gerçeğin tarihî birer şahididir.

Hislerin İnkişafı Nasıl Olur?

Âfâkî ve enfüsî tefekkür ile, yani Mebde' ve mezadını (başlangıç ve sonunu) düşünmekle veya rekaiki yani cennet-cehennem, sırat ve benzerlerini tefekkür etmekle hisler gelişip incelebilir. Hislerin inkişafı, evvelâ müstakim amel ister. İnanç, nazarî olarak nefse kabul ettirilmiş olabilir ama, insan, imanın ağırlığını ancak amelle tam hisseder. Bu itibarla, geceler ihmal edilmemeli, Kur'ân-ı Kerim, evrad u ezkâr aksatılmamalı, namaz başta olmak üzere diğer ibadetler de halis bir niyetle yerine getirilmeli ki, duygular inkişaf etsin, kalp ve ruh da bedenin cenderesinden kurtulsun. Ayrıca bunların temadisi de şarttır. Bu şuna benzer; bazı ilaçlar vardır ki, 5 sene hiç ara vermeden alındığı takdirde tesirini gösterir. Bunun gibi ameller ve onlardan elde edilecek netice, ancak devamla mümkün olacaktır.

İnsan bu arada yine sürçebilir ama, mühim olan Allah'la irtibatıdır. İrtibat artık mevcud olduğu için sürçse de çabuk doğrulur ve kendine gelir.

Kant diyor ki: 'Nazarî akılla Allah bilinemez, ancak amelî akılla bilinir.' Amelî akıl denince vicdan da anlaşılabilir. Evet, eğer iman Allah'ın yaktığı bir meşale ise, devamı bizim amelimize bağlıdır.

Rûhen inkişaf etmiş velilerin yanında gözünüzle bir şey göremezsiniz ama, vicdanınız çok şey hisseder. Çoğu kere manâsını anlamadan Kur'ân-ı Kerim okursunuz, ama lâtifeleriniz (iç fakülteleriniz) ondan çok şey alır.

Menhiyattan (günahlardan) mümkün mertebe kaçınmak lazım. İmam-ı Şaranî, 'namazsız bir insanla düşüp kalksam, hatta karşılaşsam, 40 gün namazımdan zevk alamam' der.

Esma-i İlâhî'yi çekmek çok önemlidir. 'Ya Keşşaf' diye zikretmek, letaifteki perdenin aralanmasına vesile olabilir. Gaffar, Gafur ve Tevvâb isimlerine çok devam etme, rahmet kapılarının açılmasına önemli bir vesiledir. Adede gelince bu talibe göre değişir. Bazıları da bunu ebcedine göre çeker. Doğrusunu Allah bilir. Bu işler, biraz da istidada bağlıdır. Aslında en önemlisi, kalp selâmetidir. Günahlardan kaçınma, emirleri yerine getirme ve ahirete hazırlık içinde olma da, üzerinde durulacak şeyler arasında sayılır.

Gıdanın haram ve helâl olması da, hislerin inkişafında çok mühim bir faktördür. Efendimizin bazı hadîsleri buna işaret eder.

Mezarlıkları ve hastahaneleri gezmek de, hislerin inkişafında önemli birer te'sir icra ederler.

Huzur

Huzur, her ferdin vicdanında Allah'ı bulması, O'nunla maiyete ermesi her dem O'nunla dolması, coşması ve zamanla tamamen O'nun nuruna gark olmasıdır. Huzur insanın kendisinden değildir. Huzur, bize O'ndan gelir. Bu da, herkesin derecesine göre tecelli eder. Huzurun bir üst mertebesi, zevk-i ruhanîdir. İkisinin birbirinden farklı olduğu noktalar vardır. Zevk-i ruhanî ve huzur da, insanın hissettiği şeyler farklı farklıdır.

Hz. Ebû Bekir'in İmameti

Efendimiz, Ebû Bekir'e söyleyin, imam olsun' buyurunca Hz. Aişe validemiz, bazı mazeretler ileri sürerek babasının imametine mani olmak istedi. Hikmeti ne olabilir?

Efendimiz hasta iken Ebû Bekir'in O'nun yerine namaz kıldırmasını halk hayra yormazdı. Böylece Ebû Bekir, acı vakıanın temsilcisi olur, sevilirken nefret edilir duruma düşerdi.

Peygamber Efendimiz (sav), Hz. Ebû Bekir'in kendi yerine geçeceğini zaten iş'ar buyurmuşlardı. Fakat halk, daha sonra olacak böyle bir şeye baştan antipati duyabilirdi. Böylece Ebû Bekir, ileride yükleneceği misyonu çok rahat yerine getiremezdi şeklinde bir mülahazadan kaynaklanmış olabilir.

Hz. İsa'nın Ahirzamanda Şam'a İneceği Mes'elesini Nasıl Anlamalıyız?

Bunu, Hz. İsa'nın cismaniyetiyle zuhuru şeklinde anlamamız, naslara uygunluğu bakımından esastır. Ancak, O'nu temsil edecek ve küfrün belini kıracak önemli fikrî hamlelerin o civarda zuhur edeceğine, mehdiyetin orada belireceğine de bir işaret olacak ki, Hz. İsa "Bazınız bazınıza imam olacaksınız" diyor. Demek ki, müceddit seviyesinde çok kimseler zuhur edecek ve Hz. İsa birine "sen imamete geç" diyecektir. Bu aynı zamanda, Hristiyanların pes edeceği manâsına da gelir. Bu durum, "Ya Rabbi, bizi muttakilere imam kıl" duâsının da gizli bir remzi gibidir.

Hz. Lût'un (as) Karısı

Hz. Lût'un karısı, Lût'a (as) inanmamıştı. O çirkin fiilde kavmine yardım etmiş, fakat küfrünü izhar da etmemişti. Dolayısıyla münafıktı; münafığın akıbeti, Kur'ân-ı Kerim'in beyânına göre, kâfirinkinden daha beterdir.

Lût (as), peygamber olarak gönderildiği kavmin yabancısı idi. O kavmin içinde doğup büyümüş biri değildi. Sizi savacak güçlü bir dayanağım olsaydı' ayeti bu gerçeği ifade etmektedir. Dıştaki düşmanlarına karşı maddî yönden mukabele edemeyen bir peygamber, hanesi içinden de ihanete uğrarsa, işte o zaman, Kurân'ın dediği gibi, kol-kanat kırılır ve göğüs de daralır. Hele bu ihanet insana, her gün kendisiyle aynı yastığa baş koyan karısından gelirse...

Hz. Meryem'e Mesih'i Nefheden Ruh Kimdir?

Bütün tefsirler bunu Cebrail (as) olarak ifade ediyorlar. Fakat âyette Ruh tabiri kullanılıyor. Bu Ruhun tayininde ise ihtilaf vardır. İhtimalin sınırları ise, ihtilafın çerçevesini aşkın ve Efendimizin (sav) ruhunu da içine alacak kadar geniştir. Çünkü Hz. Meryem çok afife ve nezihe bir kadındı, bu itibarla da gözlerinin içine bir başka hayalin girmemesi gerekirdi. Ayrıca Efendimiz de (sav), bir makamda onun kendisiyle nikahlandığına işaret etmektedir. Bu açıdan da 'Ruh' Efendimizin (sav) ruhu da olabilir. Fakat, bu kat'i değildir, bir ihtimaldir. İhtimaller ise, delillerle takviye edilecekleri âna kadar katiyet ifade etmezler.

Hz. Musa ve Hitabet

Hz. Musa için söylenen pepelik kat'iyen doğru değildir. Zira O bir Nebi'dir. Böyle bir durum ise, kat'iyen bir nebî için noksanlıktır. O, taşa ağaca bile kendini dinlettiren peygamberlerin hatibi Hz. Şuayb'ın (as) yanında 8-10 sene kalıp ders almıştır. Tıpkı Efendimiz'in Badiye'de bedevilerle kalıp, fasih Arapça'yı onlardan öğrenmesi gibi. Firavun'un "Şu maksadını anlatamayan" demesi, Hz. Musa'nın saraydaki halidir. Ayrıca, başlangıçta Hz. Musa'nın hitabeti, Hz. Harun'unki kadar ileri derecede değildi.

Hz. Süleyman'ın (as) Tebessümü

Karınca, ahalisini ikaz edince Hz. Süleyman gülmüştür. Bunun sebebi nedir?

'Dahk' tabiri kahkaha ile gülmeyi değil de tebessümü ifade eder. Yani, dudaklarda, çok kısa bir an için beliren birkaç tebessüm çizgisinden ibarettir. Hz. Süleyman'ın tebessüm etmesi, evvela bir vadide Hz. Süleyman'la karınca arasında mucizevî bir muhavere geçmiştir. Bu Cenâb-ı Hakk'ın ona bahşettiği yüksek bir paye ve lütuftur. İşte bundan dolayı O da, şükrün davranışlarla ifadesi sayılan 'tebessüm'le hatta sesli ve hareketli tebessümle tahdis-i nimette bulunmuştur.

İkinci olarak: Karınca bir kısım iş'ar ve işaretlerle Süleyman'a (as) adalet ve hakkaniyetle muamele etmenin sınırları hakkında fikir ve düşüncelerini ifade etmek istemiştir. Karıncanın ifadesinde, 'Ey karıncalar! Yuvalarınıza giriniz ki, Süleyman ve orduları farkında olmadan sizi ezmesinler.' Yani, bunlar insandır, mahiyetlerinin gereği olarak, düşünmeden ve farkında olmadan size zarar verebilirler, diyor. Allah'ın (cc) bu lütuf kapısını kendisine açtığından ötürü, Süleyman da (as) tebessüm ediyor. Zira bu, onun peygamberliğine ait bir lütuf idi.

Buna benzer bir hâdise de Peygamber Efendimiz'in (sav) hayat-ı seniyyelerinde cereyan ediyor. Peygamber Efendimiz (sav) minberde hutbe irad ediyordu. Bir bedevi içeriye girerek 'Ya Rasûlallah! Yağmursuzluktan her taraf çoraklaştı, topraklarımız kuraklıktan çatladı. Çoktandır yağmur yağmıyor. Allah'a duâ etseniz de bize yağmur ihsan etse...' diyor. Efendimiz (sav) duâ ediyor. O anda bardaktan boşanırcasına şakır şakır yağmur yağmaya başlıyor. Sokaklar ve her taraf su altında kalıyor. Efendimiz (sav) minberden inerken her tarafı sırıl sıklam olmuş, sular sakalından aşağıya dökülüyordu. O da semanın böyle çok yağmur boşaltmasına tebessüm ediyordu. Zira bir tarafta mucize zuhur ederken diğer yandan da O, bir lütfa mazhar olmuştu.

İşte bu tebessüm her iki hâdisede de 'dahk' kelimesiyle ifade edilmiştir. Kahkaha olmadığından Hz. Süleyman'ın tebessümünü melekler öyle kaydetmişlerdir. Belki raiyyeti dahi bunu fark edememiştir. Zaten dudaklarda beliren böyle birkaç çizgiyi çoğu kez fark etmek de mümkün değildir.

"İçki İçenin Kırk Gün Namazı Kabul Olmaz" Diye Bir Hadîs Var mıdır?

İbadetin birkaç yönü vardır:

- Kul, ibadetle cennete ehil hale gelir. Yani, bakırken altın, gümüş olur.

- Allah'a karşı mükellefiyetlerini yerine getirir.

- Hayrın hayır doğurması şeklinde bir 'salih daire teşekkül eder ve bu salih daire insanda ibadet, itaat aşkını uyarır; sonra da böyle devam eder gider.

İçki meselesine gelince:

- İnsan içki içtikten sonra kıldığı namazları kaza edecek diye sarih sahih bir nas olmadığı gibi, mürsel, merfû, zayıf, metruk bir rivayet de yoktur.

- Nasıl insan jimnastik yaptığında sağlık ve sıhhat kazanır, insan da namazda yatıp kalkmakla ibadet aşkı kazanır. Ama içki içen insan daha sonra ibadet edince hiç içmeyen gibi olamaz, aynı derecede zevk ve lezzet alamaz. Dolayısıyla, 'içki içmiş kişi 40 gün namaz kılamaz', demenin şerî hiçbir hükmü yoktur ama, yukarıdaki tesiri de düşünmek gerektir.

Bu şuna benzer. Bir insan bina için temel atar, duvar örer de, bu eve tavan yapmazsa eksik kalır. Aynen öyle de, içkili veya haram lokma yiyen kimse abdest alır, namaz kılarsa, vazifesini yerine getirir ve ona terettüp eden sevabı kazanır ama, binanın çatısı bir ölçüde açık demektir. O, tamamlanınca teveccüh-ü ilâhî de gerçekleşir.

İhlasla Okunan Kur'ân

Kur'ân'ı seslerinizle güzelleştiriniz.' hadîsini izah eder misiniz?

Bunu teyit eden 'Kur'ân-ı Kerim'i telhini üzerine okuyunuz' hadîsi de var. manâsı şu olsa gerektir: 'Kur'-ân-ı Kerim'in, kendine has üslubu, edası, musikisi vardır. Öyle ise siz de onu, kendi kametine uygun şekilde seslerinizle güzelleştiriniz.' Efendimiz'in (sav) herkesten Kur'ân-ı Kerim dinlediğine dâir fazla bir şey bilmiyoruz. Ama Übeyy b. Ka'b'tan, Abdullah b. Mesut'tan dinliyordu. Evet, herkes güzel okuyamayabilir, ama ihlaslı olması mümkündür. İhlaslı olunca, kimse dinlemese Bediüzzaman'ın dediği gibi 'melekler dinler.' Evet, sizin nice kerih gördüğünüz şey vardır ki, o Allah indinde çok kıymetlidir. Mesela, oruçlunun ağız kokusu, Allah indinde miskten daha enfestir. İhlâsla okunan Kur'ân-ı Kerim'de öyledir.

İhsan Sırrı

Hakikat ehlince ihsan, hak ölçülerine göre iyi düşünme, iyi şeyler plânlama, iyi işlere mukayyet olma ve kullukla alâkalı davranışların, Allah'ın nazarına arz edilmesi şuuruyla fevkalâde bir titizlik içinde temsil edilmesinden ibaret kalbî bir ameldir.

İhsana ulaşabilmek için duygu, düşünce ve tasavvurların sağlam bir imâna bina edilmesi, iman gerçeğinin İslâmî esaslarla derinleştirilmesi ve kalbin kadirşinas ölçüleri ile ilâhîleştirilmesi şarttır. Başkalarına ve başka şeylere ihsan duygusu ise, hak murakebesi ile bütünleşmiş böyle bir kalbin tabiî tavrıdır.

Evet, 'İhsan, görüyormuşçasına senin, Allah'a ibadet etmendir; sen O'nu görmesen de, O seni görüyordur.' hakikatınca, yapılan her şeyi arızasız ve Cenâb-ı Şâhid-i Ezelî'nin nazarına arz edilebilecek şekilde inanarak, duyarak, irade, his, şuur ve lâtife-i rabbâniye buudları ile yerine getirmek bir esas, bir temel prensip ve hakikat erlerince ulaşılması gerekli olan bir ufuk; başkalarına karşı iyilik duygusu, iyilik düşüncesi ve iyi davranmak ise, insan ruhu ile bütünleşmiş böyle bir ihsan şuurunun zuhurû, taşması ve intişarıdır ki, birinci şıkkın tabii neticesi ve ihsana programlanmış bir vicdanın programlandığı şeyi ifade etmesinden ibarettir.

İhsan şuuru, salih bir dairenin (kısır döngü karşılığı olarak kullanıyorum) kapısını açan sırlı bir anahtar gibidir. O kapıyı açan ve o aydınlık koridora adımını atan insan, yürüyen merdivenlere binmiş gibi, kendini sihirli bir yükselişin helezonunda bulur. Bir de, bu mazhariyetiyle beraber, iradesinin hakkını verip kendi de yürüyüşünü devam ettirirse, her adımda iki basamak birden yükselir...

İhsan şuuru, yağmur yüklü bulutlar gibi bir baştan bir başa bütün kalp tepelerini sarınca, ilâhî eltaf sağnak sağnak boşalmaya başlar..

Bu mevzuda bir de, amel ve davranışların ötesinde, kalplerin kurup durduğu hâlis niyetlere terettüp eden fazl ve lütûf kaynaklı ilâhî varidât vardır ki, onun tasavvuru bizi de, bizim düşüncelerimizi de aşar..!

İnsanı Hakk'a ulaştırmada en aldanmaz vesilelerden biri kalptir ve kalbin en büyük ameli de ihsandır. İhsan, ihlâs yamaçlarına açılmanın en emin yolu, rıdvan tepelerine ulaşmanın en sıhhatli vasıtası ve Şâhid-i Ezelî'ye karşı da bir

temkin şuurudur. O'na doğru her gün, imanla donanmış, amelle kanatlanmış ve takva ile derinleşmiş yüzler-binler 'şedd-i rihal' eder, yolculuğa koyulurlar ama, o zirveye ya birkaç insan ulaşır, ya da ulaşamaz. Ulaşamayanlar, ulaşma adına didinmelerini sürdüredursunlar; ulaşanlar orada Allah'ın (cc) sevmediği şeyleri bütün çirkinlikleriyle duyar hisseder ve onlara karşı kapanır; Allah'ın (cc) güzel gördüğü şeylerle de fitratının gereğiymişçesine birleşir, bütünleşir ve sürekli 'ma'rûf' soluklarlar.

Tevazû, bir haldir; insanın kendi içinde kendini yenmişliğinin ifadesi ve kibirden, çalımdan; gururdan vazgeçmenin adıdır. Öyle ya, insanın caka yapmaya, çalım satmaya ne hakkı vardır? Âriye bir Elbise ile çalım satılır mı? Allah, giydirdiği o âriye elbiseyi istediği zaman geri alabilir. Eğer O bize, 'Üzerinizde Bana ait olan şeyleri şöyle bir tarafa ayırın da, kendinize ait şeylerle Bana bir tekmil verin' dese, herhalde O'na gösterebilecek hiçbir şeyimiz kalmayacaktır. Böyle bir soruya muhatap olsam, benim diyeceğim şudur: 'Ya Rabbi, ben hiç oğlu hiçim. O kadar ki, hiçliğimi bile Sana ait bir şeyle ifade ediyorum; çünkü bunu söyleyen ben, Sana aidim ve kendi adıma hiçim.'

İki Doğu ve İki Batı

'İki doğunun ve iki batının Rabbi' ayetini nasıl anlamalıyız?

İki nihaî batı ve doğu var. Ayet bunların son sınırlarını gösteriyor. Meselâ, yazın güneşin doğup-battığı yerler ile kışın güneşin doğup battığı yerler farklı farklıdır. Yazın en uzun gününde güneş, aksa-ı mağripde batıp, aksa-ı maşrikde doğar. Kışın en kısa günlerde ise en 'yakın' noktadan doğar ve en 'yakın' noktadan batar. Bu durumda güneş her gün değişik bir doğudan doğmakta ve dolayısıyla da güneşin ayrı ayrı doğuş yerleri bahis mevzuu olmaktadır. Aynı şekilde, her gün değişik bir noktadan batmakla 'gurub-u şems' yani ayrı ayrı batış yerleri meydana gelmektedir. Neticede, en nihaî 'şuruk' ve 'gurup' açıları içinde değişik meşrikler ve mağripler bulunduğundan 'İki doğunun ve iki batının rabbi' denilmektedir. (Allahu a'lem) Ayrıca bir başka ayette de, bütün meşrik ve mağripler nazar-ı itibara alınarak, mağriplerin ve meşriklerin Rabbi manâsına 'Rabbu'l-meşariki ve Rabbu'l-meğarib' de denilmektedir.

İktiran ve İllet

İktiran (İki ni'metin birbiriyle bağlantılı olarak gelmesi durumu), illetle karıştırılsa, insan şu veya bu şekilde şirke girebilir.

İlahî Tecellilere Ma'kes Ruhlar

Lekad rea min âyâtine'l-kübra ayeti, Cenab-ı Hakk'ın varlığını gösteren âfâkî ve enfüsî delilleri gözle görmek ve gözle görülen bu delillerin hakikatını müşahede etmek manâsını taşır. Böyle bir insanın nazarı küllî olacağından, müşahedesi de muhittir. İlâhi tecellileri manisiz, hailsiz, perdesiz, engelsiz görebilir. Görüş ufku böyle olan insanların söyleyecekleri sözler bizi aşar ve hakkında sıradan insanlar herhangi bir kritik yapamazlar. Yerde durup semayı seyredenlerin nazarı ile, evinde oturup burnunun ucunu göremeyenlerin nazarı elbette bir olamaz.

İlâhî Televvünatı Yakalayabilmek

İmam Rabbanî, Muhasibî gibi tasavvuf erbabının günah, sevab, nafile hususlardaki değerlendirmelerini nasıl ele almalıyız? Hepsini olduğu gibi kabullenebilir miyiz?

Bu kabil büyük tasavvuf erbabının muhtelif değerlendirmeleri, bulundukları makamla çok alâkalıdır. Bundan dolayı da, bu zâtların beyanlarının ilelebed devam edeceğini zannetmek hatalı bir tutum olsa gerek olur. Zira hükmü ilelebed devam edecek olan sadece ve sadece Allah (cc) ve O'nun Rasulü'nün beyanlarıdır.

Fakat, bu zâtların değerlendirmelerini, geçmişe ait duygu ve düşünceleri anlama ve yeni terkiblere ulaşma açısından mutlaka dikkate alınmalıdır. Onları sadece ezberlemekle yetinmek dûn himmetlik olur. Biz bunları vesile yaparak düşüncelerimizi deşelemeli ve bu misaller ışığında temrinat yapmalıyız.

Evet, her an ayrı bir şe'nde olan Cenabı Hakk'ın tecellilerinin televvünatı da farklı farklı olur. İşte mühim olan bu televvünatı yakalayabilmek ve vicdanlarımızda bunu duyabilmektir.

İlgi Zaafı Artırır

İnsandaki zaafların çeşitli faktörleri vardır. Bu faktörlerin en önemlisi de, o vadideki meşguliyet ve malûmattır.

Meselâ, bazıları, Hollywood yıldızlarını ve Avrupalı artistleri, bir marifetmiş gibi öğrenir, bilir ve bunları mevzubahis ederler. İşte bu bilme ve alâka, onların zaafını artırır.

İlim

İlim, O'nu bilmektir. O'nu bilmezsen -Yunus'un diliyle- kuru emektir. Zühd ve takvâda derinleştirmeyen ilim, sahibini Allah'tan uzaklaştırmaktan başka bir işe yaramaz.

İlim Adamı Yetiştirmek

İslâm'ın çok kısa bir zamanda yayılmasına ve ilk devir Müslümanlarının dinlerini öğrenme hususunda gösterdikleri gayrete hep hayret etmişimdir.

Düşünün ki halk sabanının arkasında kıraata ait meseleleri müzâkere ediyor. Zira o dönemde bütün himmetler bu noktaya teksif edilmiş. Buharî, Müslim ve Tirmizî aynı dönemde ve birbirine yakın bir bölgede yetişebiliyordu. Ne var ki, günümüz Müslümanlarının aynı hassasiyeti ve aynı gayreti gösterdiklerini söylemek mümkün değildir. Keşke zamanımızda bazı kimseleri teknolojinin yanında bu konuda da belli bir seviyeye ulaştırabilseydik. kim bilir belki de ileride yetiştirilmek istenen ilim adamlarına böyle bir usul tatbik edilir..

Günümüzde hafizalar ve zihinler çok dağınık. Her türlü teknik aleti kullanmayı biliyorlar ama diğer çok önemli meselelerde aptal denecek kadar yetersizler. Aptal olmamanın ne demek olduğu bilinmediğinden kimin aptal olduğunu bilmek de epey zor...

İman ve İrade

Nasıl kültür-fizik hareketleriyle bedene kuvvet kazandırılıyor, öyle de iradeye imanla kuvvet kazandırılmalıdır. Hz. Yusuf'u Zeliha'ya yaklaşmaktan alıkoyan ve ona "Ya Rabbi, zindan bana, kadınların beni davet ettikleri şeyden daha sevimlidir" dedirten, işte bu iman payandalı iradedir. Evet, iman her derde devadır.

İnandırma

Halk, idare edildiği sisteme ve o sistemin temsilcilerine inandığı müddetçe, o ülkede ciddî sayılabilecek arızalar meydana gelmez. Aksi halde, problemlerin ardı-arkası kesilmez.

1980 ihtilâli öncesi devletin resmî erkânından bir zat, Özbekistan'a resmî bir ziyarette bulunur. Özbekistan, o dönemde bağlı bulunduğu Sovyetler Birliği'nin pamuk üretiminin % 80'inini karşılamaktadır. Türkiye'den giden bu ziyaretçi, ürettiği pamuğu, Rus politikası gereği, ihtiyacı olan arpa ve buğday karşılığında takas eden çiftçilerden bazılarına, 'Bu muamele ile aldatılmadığınızı nereden biliyorsunuz?' diye sorar. Cevap, cidden düşündürücüdür.

İnce Bir Mesele

Çocuk sevgisinde çok aşırı gitmemeli. Bazılarının çocuklarını çok fazla seviyordum. Tokat yedim. Bence, ana babalar, çocuklarından yedikleri tokatların sebebini, onları çok fazla, yani ölçüsüz sevmelerinde aramalı. Sütün yağı kaymağında nasıl toplanıyor. İnsanın günahları da eğer sperminde öyle toplanıyorsa o çocuk insanın başına belâ olabilir. Bu sebeple zifafa girecek Müslüman, kabilse riyazet yapmalı. "Aman ya Rabbi" demeli, ağlamalı, dövünmeli istiğfar etmeli. Yoksa çocuğu onu tokatlayabilir. İbrahim Ethem yıllardır görmediği evlâdını Kâbe'de bağrına basınca "Ey İbrahim, bir kalpte iki muhabbet olmaz" nidası gelir. O da: "Senin muhabbetine mani olan bu çocuğu al ya Rabbi!" deyince, çocuk İbrahim Ethem'in ayaklarının dibine yağılıveriyor. Evet, 11 ve 15. rica'larda görüyoruz. Bediüzzaman, yeğeni Abdurrahman'ı çok sevmekte inhirafından da büyük üzüntü duymaktaydı. Burada mühim bir hakikat var. Hakk'ın hatırı âlidir. Yani, Hakk hatırına evlâd, kardeş, yeğen her şey ve herkes feda edilmelidir. Bilâhare Abdurrahman güzel bir dönüşle dönüyor ve kısa bir müddet sonra da vefat ediyor.. Ama Allah, onun yerine Hasan Feyzi'yi, Hafiz Ali'yi veriyor.

İnşâallah-Mâşâallah

Bu iş inşâallahla, mâşâallahla olmaz sözü, insanı küfre sokan sözlerdendir. Gerçek ise, bu sözün tam tersidir. her şey, ama her şey "inşâallah" ve "mâşâallah" ile yani Allah'ın dilemesi ve yapacağımız şeylere O'nun meşietinin taalluku ile olur. Bu sebeple hayatlarını İslâmî çizgide sürdürenler, küçük, basit ve ehemmiyetsiz görünen ve belki de bir milletin imanla bağlarını koparma adına kasten onun içine sokulan böyle cümle ve deyimlere karşı alabildiğine dikkatli olmalıdırlar. Ne güzel der Bediüzzaman Hazretleri: "Hazer et (Sakın, dikkat et): Bir tutmakta, bir öpmekte (...) batma." Kaldı ki, bu konudaki ayet-i kerime te'vil ve tefsire ihtiyaç olmayacak kadar açık ve sarihtir: "Allah'ın dilemesi olmadıkça (inşâallah demedikçe) hiçbir şey için 'bunu yarın yapacağım' deme."

İnşirah-ı Sadr

Rabbişrahlî sadri, Hz. Musa'nın beyanına değişik buudlar kazandırmıştır. Siz bir çeşit konuşursunuz ama, Hz. Musa, çok farklı şekil ve üsluplarda konuşabilir. Onun sözleri, beyandaki televvün keyfiyetiyle zaman ve mekanı aşar, melekût aleminin dört bir yanında tınlar.. keşke o beyan kendi orijini ile korunabilseydi...

İran

İran, tarihi boyunca İslâm için hep hastalıklı bir uzuv olarak kalmıştır. O kadar ki, Farslar bazı dönemlerde Sünnîler'den daha çok, Allah, Peygamber tanımaz Nusayrîlere yakın olmuşlar ve bütün mücadelelerini, dıştan ziyâde, İslâm dünyası içinde Sünnîlere karşı yöneltmişlerdir.

Bugünkü İran yönetimi, Şah dönemine nispetle Sünnî dünyaya daha ılımlı bir yaklaşım içinde midir, değil midir Allah bilir.. Ancak, birtakım İslâmî alâmet ve şeaire nispeten yer verdikleri için, Şah dönemini aşmış gibi bir görünüm sergilemekteler.

Öte yandan, şurası unutulmamalıdır ki, İran ihtilâli bütün dünyada Müslümanları zor durumda bırakmıştır. Oysaki İran, hiç bir İslâm ülkesi tarafından öncü kabûl edilmemiştir. İkinci olarak, hiçbir Sünnî İslâm ülkesi, onları taklit etmez. Üçüncü olarak, Farslar tarihte sürekli Sünnîliğe karşı bir tavır aldıklarından İran'ın, sahabi anlayışı yerine farklı bir düşünceyi ön plâna çıkarması kaçınılmaz olmuştur. Batı, İran ihtilâlini bu yönleriyle istismar ettiği gibi, çıkarttığı karışıklıklarla, bu ihtilâli belli bir mecrâya çekmiş ve onun şahsında İslâm'ı bir şiddet dini gibi gösterme yoluna girmiştir. Ayrıca, İran'ın ihtilâl ihracı arzusundan faydalanarak, bölge devletlerini korkutmuş ve İslâm dünyasındaki bütün İslâmî hareketleri ciddî şekilde kontrol altına almıştır.

Meseleye bu yönleriyle bakıldığında, İran ihtilâlinin Batı'nın bilgisi haricinde yapıldığını kabûl etmek zor olsa gerek.

İslâm

Hiçbir kimse, hiçbir kuvvet ve hiçbir düşünce, İlâhî sisteme lokomotif olamaz. Bu sistem, bize bakan yönüyle ideal' olsa da, aslında hakikat'ın, realite'nin ta kendisidir.

İslâmiyet'i izah sâdedinde, onunla değişik iktisadî, içtimaî veya siyasî görüşler ve sistemler arasında mukayeseler yapıp, benzerlikler aramak kat'iyen doğru değildir. İslâm, kendine has bütünlüğü içinde kendi dinamizmi ile vardır ve kendi dinamizmi ile var olacaktır.

Hiçbir şey, İslâm'a koltuk değneği olamaz; böyle bir değneğe onun ihtiyacı yoktur.

İslâm Kıyamete Kadar Bâkidir

Bir hadis-i şeriflerinde Efendimiz (sav), günü üçe bölerek, sabahtan öğleye kadar Yahudilerin, öğle-ikindi arası Nasara'nın (Hıristiyanların), ikindi-akşam arası ise Müslümanların buyurmuşlardır. Bundan şu iki manâ çıkarılabilir.

Efendimiz'den sonra başka bir peygamber gelmeyecektir. Nitekim, bir hadislerinde, 'Ben ikindi güneşine benzerim' buyurmuşlardır.

Güneşin batması, kıyametten kinayedir, Dolayısıyla İslâm Kıyamete kadar sürecektir.

İslam ve Batı

Batı, her gün yeni bir bunalımla sarsılmakta ve bu bunalımlar onu yeni arayışlara itmektedir. Batılı fikir ve düşünce adamları, bunalımlarına çare ararken, tarihî seyri itibariyle denenmiş yollar değil de, denenmemiş şeyler peşindedirler. Tam bu esnada İslâm, günlük hayatta güçlü ve tutarlı toplumlarla temsil edilebilseydi, batılıların gürül gürül İslâm'a dahil olmaları söz konusu olabilirdi. Ne var ki, böyle bir temsili çok yakın bir gelecekte mümkün görmek, oldukça zor.

İslâm'da Örtülü Ödenek

Muharebelerde elde edilen ganimetlerin 4/5'i gazilere, 1/5'i devlet başkanına veriliyordu. Bunu önce Efendimiz (sav), sonra hulefa-i raşidin aldı. Efendimiz (sav) kendine verilen hisse ile fakiri, yetimi doyuruyor, dışardan gelen heyetleri ağırlıyordu. Bu, bir nevi aidat-ı mestûre, yani günümüzdeki ifadesiyle örtülü ödenekti.. ve devlet reisinin tasarrufuna tahsis edilmiş bir imkândı.

İslamın İstikbali

İman-Hayat-Şeriat dönemlerinden kastedilen nedir?

Bunlar, ahir zamandaki diriliş hareketinin merhalelerini ifade eder. İman ve hayat devrelerinde ateizm karşısında bazı ortak noktalarda birleşmeler olabilir. Dinin hakimiyetine gelince o, bütün dünyadaki Müslümanları ilgilendiren bir meseledir. Bugün için bu sadece bir düşünceden ibarettir. Ancak bütün mesajlar, bu türlü düşüncelerin neticesidir. Demirperde ülkelerindeki kaynaşmalar, İslâm'ın âtisi için ümide vericidir.

Hizmetler belirli bir seviyeye geldiğinde iltihaklar olacak ve mürtetler tavır değiştirecek ve her ülkede bu düşünceyi temsil eden şahsiyetler yetişecektir. Bu şahsiyetler, hasımlardan tokat üstüne tokat yiyerek pişecek ve hiçbir engelin hiçbir karşı koymanın önünde boyun eğmeyerek hep düşünceleri istikametinde yürüyeceklerdir. Hâdiseleri sosyolog gözüyle değerlendirdiğimizde, bu mukadder neticeye doğru gidildiğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Bunun önünü de İnşaallah kimse alamayacaktır.

Ateistler, meseleyi hâlâ sebepler zaviyesinden değerlendiriyor ve bu yönelişi durdurabileceklerini zannediyorlar. Belki bir zümrede durdurabilirler, ama umûmî manâda bu gidişi durduramayacaklar.

İsmet

Nebî, kalbi, beyni, sinir sistemi ve bütün fakülteleri azamî seviyede çalışan insan demektir. Bu sebeple, nebînin hayatı, normal insanî buudların üzerinde cereyan eder. Onun duyması, sezmesi, hisleri, arzu ve istekleri hep zirve noktalarda dolaşır. Meselâ, nebînin şehvet hissi, normal insanınkinden kat kat fazladır. Efendimiz'in (sav) bu hususta, Ben, sizin her birinizden 25 kat daha güçlüyüm' buyurması sahîh bir hadiste ifade edildiği üzere, Hz. Süleyman'ın bir gecede 90 küsur hanımıyla mübaşerette bulunabilmesi, bunun bir göstergesidir. Nebî, bu yapı ve beşerî normları zorlayan bu husûsiyetleri içinde, nefsini de her bakımdan gemleyebilen insandır. Hz. Yûsuf (as), Zeliha bütün fettanlığı ile karşısına dikildiğinde 'Ben Allah'tan korkarım' diyerek, ona karşı en ufak bir meyil göstermemişti.

Bazı tefsirler, Zeliha karşısında Hz. Yûsuf'un gördüğü 'bürhan'dan bahsederken, 'Hz. Yûsuf kadına meyledecekti ki, babasını görüp vazgeçti' gibi, tamamiyle İsrailiyat kaynaklı ve nebînin ismet sıfatına hiç de uygun düşmeyen açıklamalara yer vermişlerdir. Halbûki, Hz. Yûsuf'un gördüğü bürhan, ilim, irfan ve murakabeden meydana gelen nebînin nefsine hakimiyeti gerçeğiydi. O Yusuf (as) ki, câzibedâr kadınların oyunları karşısında, 'Rabbim! Hapishane benim için bunların teklifine uymaktan daha iyidir' demiş ve sarayın zevk u safâ dolu hayatını terk edip, iffeti adına yıllar ve yıllar boyu hapishanenin ufûnetli, çileli ve tahammül edilmez hayatına râzı olmuştu. İşte bu, onun ismetini ispata kâfî bir delil değil midir? Çile ve ızdırap dolu hapis hayatına artık bir nokta konma günü gelip de, kapılar ardına kadar açıldığında, 'iffetim herkes tarafından bilinmedikçe, hapishaneden çıkmam' diyen de Hz. Yusuf'tu.

İsmet mevzûunda Hz. Yusuf ne ise, başta İnsanlığın İftihar Tablosu Efendimiz Hz. Muhammed (sav) olmak üzere, bütün peygamberler ve onların izinde hayatlarını sürdüren evliyâ, asfiyâ ve mukarrebin de odur. Onlar da aynı çizgide vâridatlara mazhar olmuş, mazhar oldukları vâridatlar nispetinde imtihanlara tâbî tutulmuş ve Allah'ın izniyle hep kazananlar safında yerlerini almışlardır.

İsrailoğulları Hakkında Bir Mülahaza

"İki Topluluk (Yaklaşıp) Birbirlerini Görünce Musa'nın Adamları 'İşte Yakalandık' Dediler." (Şuara/61)

İsrailoğullarının görmüş oldukları bütün mucizelere rağmen bu şekilde mukabele etmelerinin sebebi nedir?

İsrailoğulları olabildiğince maddeci bir cemaatti. Dolayısıyla, Hz. Musa (as) da, onlarla olan münasebetlerinde sürekli olarak onların hep bu yönlerini izale etmeyi hedef almıştır.

İsrailoğulları hakkında söz söylerken onların bu özelliklerini hesaba katmak lazımdır. Böylesine maddeci bir topluluğun ıslah olması için, iyi bir terbiye sistemi ile ele alınmaları icap eder. Bu işe de ancak Hz. Mesih muvaffak olmuştur. Çünkü O, onların karşısına ruhçu bir düşünce ile çıkmış ve onların maddeci düşüncelerine darbe üstüne darbe indirmişti.

İşte bu insanlar düşmanla karşılaşınca "İşte yakalandık" gibi güvensizlik ve ümitsizlik ifade eden bir söz sarf ediyorlar. Buna karşılık da Hz. Musa (as) "Rabbim benimle beraberdir ve bana yol gösterecektir" (Şuara/61) cevabını veriyor.

Kadı Beyzavî tefsirinde Hz. Musa'nın bu sözü ile Efendimiz'in (sav) Sevr mağarasında Hz. Ebu Bekir'e (ra) hitaben sarfetmiş olduğu "Mahzun olma, Allah bizimle beraberdir" (Tevbe/40) sözünü mukayese yaparak: "Efendimizin bu sözünün, Hz. Musa'nın sözüne rüçhaniyetini söyler."

Efendimizin sözünde, Cenâb-ı Hakk'a kurbiyet açısından bir mertebe daha yakınlık vardır. Çünkü ifadede "bizimle beraberdir" deniyor. Yani zaman üstü olma nazara verilerek geniş zamanla ifade ediliyor. Ayrıca burada yakinin ve Cenâb-ı Hakk'a olan güven ve itimadın fısıltılarını da duymak mümkündür. Aslında bu nokta çok hassas ve tehlikeli bir mevzudur ve olabildiğince dikkat iktiza eder. Bunun için "buraya bir nokta koymak, konuşmamak lazım. Çünkü ötesi tehlikelidir" diyor ve kesiyorum.

İstikbalden Haber Verme

Muhyiddin İbn-i Arabî'nin 'Şecere-i Numaniye' isimli eseri, niçin diğer kitapları ölçüsünde şöhret bulmamıştır?

Öteden beri Ehl-i Sünnet alimleri, istikbalden haber veren, gelecekten bahseden eserleri ve bu mevzuun işlenmesini tasvip etmemişlerdir. Çünkü bu, insanlarda merakı tahrik edici ve su-i istimale açık bir meseledir. Günümüzde bile bu tür şeyler, inanmış veya inanmamış insanlar arasında hâlâ bir hayli revaçta...

Ehl-i Sünnet alimleri istikbale ait bir şey söylemişlerse, mutlaka âyet ve hadîslere dayanarak söylemişlerdir. İtikadî sınırları zorlayacak sahalara kat'iyen girmemişler ve ifade etmek istedikleri hususlarda da: 'Allahu a'lem, 'Allah'ın atâsı gelip, onu bozmazsa' gibi kayıtlar düşmüşlerdir.

Bugün, bu hassasiyet gösterilmiyor. Dolayısıyla, istikbal haberlerine kapı açmak bir yönüyle din düşmanlarının ekmeğine yağ sürmek demektir.

Bu ve bunun gibi pek çok sakıncalarından dolayı Osmanlı uleması Şeceretü'n-Numaniyye'yi bastırmamışlardır. Sadece, Selimiye Kütüphanesi'nde mahdut bir nüshası mevcuttur.

Bütün bunlara rağmen, ispat makamında, ehl-i velayetin istikbale ait verdiği haberlerden istifade edilebilir, anlatılabilir. Fakat, ispat makamı teşhir makamından çok farklıdır, bunu da unutmamak gerekir.

İstikbale Ait Haberler

Harun Reşid'in hanımı iffetine son derece düşkündü. Bir gece rüyasında bütün Bağdat halkının kendisiyle münasebette bulunduğunu görünce çok üzüldü. Fakat bir tabirci bu rüyayı, bütün Müslümanların faydalanacağı bir hayır yapacaksınız' şeklinde tabir etti. Gerçekten de bu büyük hanım, Hac yolunda huccâcın su problemini halletti.

Muhyiddin İbn Arabî gibi birtakım 'gayb-bîn' nazarlı evliyânın istikbâle dair verdiği haberler de, rüya gibi tabire muhtaçtır. Onların ifade ettiği hakikatleri, Kurân'ın veya Peygamber Efendimiz'in (sav) ruhâniyetinin gölgesinde yürüyen, ilhama açık ehl-i ilim tâbir edip anlayabilir.

Muhyiddin İbn Arabî'nin 'Şeceratü'n-Nu'maniyye' adlı eseri, Osmanlı Devlet-i Âliyesi'nin kuruluşundan yarım asır önce yazılmıştır ama sanki nev'i şahsına münhasır bir Osmanlı tarihidir. Meselâ, 'Sin Şın'a girince Muhyiddin'in kabri keşfedilir' der. Gerçekten de, Yavuz Selim, Şam'ı fethedince, Muhyiddin İbn Arabî Hazretlerinin kabrini buldurtur ve üzerine türbe yaptırır. Aynı şekilde, Sultan IV. Murad'ın Bağdat'ı fethedeceğinden bahseder.

İbn Arabî, kalbinin ilhama açıklığı nispetinde, kendisine münkeşif olan bazı hâdiseleri haber vermiştir. Peygamberlerin bu tür haberlerinde kat'iyyen yanılma olmasa da, velîlerinkinde, gördüğünü yanlış tevil veya tabirden kaynaklanan yanılmalar olabilir. Veya, biz onları yanlış anlayabilir ve realiteye tatbikte hatalara düşebiliriz.

İtikadi Mezhepler Arasında Bir Nüans

İtikattaki mezhebimize göre iman amelden bir cüz olmadığı için, kalbinde zerre kadar imanı olan herkes cennete girecektir. Fakat, cennete giriş keyfiyeti çok farklıdır. Sorgusuz sualsiz cennete girme ile, kabir, sırat, haşir berzahına uğrayıp, oraların kendilerine has sıkıntılarına düçar olduktan sonra girme arasında herhalde çok fark olsa gerek...

Bununla beraber, amelle iman arasında sıkı bir münasebet var olduğu da bir gerçek. Amel ettikçe imân artar. Kur'ân-ı Kerim'de, bu hususla alâkalı 'Onlara ayetlerimiz okundukça imanları artar' buyurulmaktadır. Bu âyet iyi anlaşıldığında, itikadî mezhepler arasındaki imân artar mı artmaz mı tartışmasının tamamen lafzî bir nüanstan kaynaklandığı ortaya çıkacaktır. Zira, 'İmânın artması veya eksilmesi', bizzat iman edilecek kavramlar açısından bir anlam ifade etmez. Fakat, imân edenlerin imân edilecek meselelere olan yakinleri açısından imanın artması veya eksilmesi çok manâ ifade eder. 'İcmalî imân', 'Tafsilî imân' tabirleri bu manâyı en güzel şekilde göstermektedir. Yani, icmâlî imânın sadece lafzî bir ikrardan ibaret olmasına mukabil, tafsilî imân, imân edilecek meselelere olan vukuf, vukufta derinlik ve derinlikte de yakin şeklinde yorumlanabilir.

O halde, imanın artması veya eksilmesi, yakînin artması veya eksilmesi şeklinde anlaşıldığı zaman, bu hususta diğer mezheplerle aramızda herhangi bir ihtilâf da kalmaz.

İttifak Üzerine

İp, ip olarak kopar ve hiçbir şey ifade etmez. Birleşip halat olduklarında bir kıymete ulaşırlar. İttifak halat olma demektir. Allah, her türlü başarıyı ittifakla bütünleşenlere va'deder. Oruç, Reyyan kapısından cennete götürür; sadakat da bir başka kapıdan cennete götürür. İttifak, ise en önemli bir başarı vesilesidir ve muvaffakiyete götürür. Zaten, akıllı kimseler bunca haricî ve dahilî düşmanlara karşı ittifak etmeden başka çare düşünmezler. Bu işe bir de Allah'ın inayet bakışı var ki o herşey demektir. Bina için temel atar, duvar çıkar, pencere takar, derken çatıyı çatarsınız. İşte, içtimaî yapınızdaki çatı da Allah'ın tevfikidir. İttifaksız ve tevfiksiz hizmetler çatısız bina gibidir. Bu çatı, çok önemlidir. İnsanlar, şahsî ibadet ve tâatlerinde ne kadar ileriye giderlerse gitsinler, ittifakları yoksa, sürtüşür, kokuşur ve dağılırlar. Allah, ittifakı meyve ve sebzeyi verdiği gibi vermez; onu bizim irademize bağlamıştır. İttifakı yaratacak yine Allah'tır, fakat sebep olarak bizim cehd ve gayretimiz çok önemlidir. Efendimiz'in: "Üç şey için Allah'a duâ ettim, ikisi kabul olundu ama, biri reddolundu. 'Ümmetim arasında ihtilaf olmasın' dedim. Allah kabul buyurmadı" hadîsi de zannediyorum işte bu noktaya parmak basıyor.

Japonya İstikbal Vaat Etmez

Amerikan düşmanlığı, milliyetçilik duygusu ve ezilmişlik hissinin esas alınarak gerçekleştirilen Japon hamlesi, kat'iyen uzun ömürlü olamaz. Çünkü, ister siyasî, ister ekonomik, isterse kültürel olsun, her türlü kalkınmanın uzun ömürlü olması, sağlam temeller üzerine kurulmasına bağlıdır. Halbûki, Japon kalkınmasında kalıcı esaslar değil, reaksiyoner çıkışlar hakimdir.

Nitekim, Batı bugün Japonya'ya fuhuştan tutun da, içki ve kumara kadar her türlü mel'anet ve sefaheti sokmuş durumda. Daha başka ülkeler gibi, Batı'nın bu oyununa düşmüş ve mozayiği delik-deşik olmuş bulunan Japon saltanatının uzun ömürlü olması herhalde düşünülemez.

Kâbe'yi Ortadan Kaldırsak...

Diyalektik yapıyorlarsa, size ne? deyin geçin.

Fakat işin aslına gelince, hiç de öyle değildir. Melekler de Hz. Adem'e (as) secde etmişlerdi fakat kendisine secde edilen Hz. Adem değil, Allah'tı. Hz. Adem, sadece bir kıble idi.

Aynen bunun gibi, Kâbe bizim için bir kıbledir, esas ibadet yaptığımız ise, bizatihî Hz. Allah'tır.

Kabul Gören Duâ

Esbab bi'l külliye sükut ettiğinde, yani ortada tutunulacak hiçbir sebep kalmadığında, insan Rabbine daha değişik teveccüh edebilir. Evet işte o durumda vahidiyet içinde tecelli-i ehadiyet görülür; Yani, azamet ve ululuk içinde ferd, ihtiyaç ve istidadıyla kucaklanır. İşte o anda yapılan duâ da kabule karîn olur ki, Yunus'un (as) duâsını bu cümleden mütalâa etmek mümkündür.

Kaçak Su ve Elektrik

Aslında devlet yol yapacak, millet bunları bedava kullanacak. Devletin millete malolmuş şeyleri satmaya hakkı yoktur. Dolayısıyla su ve elektiğin satılması naslar çerçevesinde doğru değildir.

Devletin aslî vazifelerinin içinde yer alan, yol-su-elektrik hizmetleri, millete bedava olarak sunulmalıdır. Fakat devletin maddî açıdan buna imkânı yoksa -İslâmî kurallara göre- kâr gayesi gütmeksizin, milletten maliyetini isteyebilir. Zaten hemen hemen bütün dünyada sistem bu şekilde işlemektedir. Buna göre, amme (kamu) hukuku içinde yer alan elektrik ve suların kaçak olarak kullanılması caiz değildir. Kul hakkının terettüp ettiği bu düzenlemede, kaçak elektrik ve su kullananların, 60 milyon fertle teker teker helallaşması gerekir ki, bu da mümkün değildir. Öte yandan mü'min, yeryüzünde emniyet ve güvenin temsilcisidir. O, hadisin ifadesiyle elinden ve dilinden emin olunan, emniyet ve güven duyulan insandır. Öyleyse, bir mü'minin, bu türden emniyeti zedeleyici işlere girişmesi kat'iyen doğru değildir. Bir de özelleştirme ile bu kurumların bir kısmı halka satıldı ise, o zaman kul hakkının terettübü ayrı bir buud kazanır. Ve yarın Hakk'ın huzurunda hesabı verilemez bir hale gelir.

Kadavralar ve Tıp Eğitimi

Tıp eğitiminde kadavralar üzerinde çalışmak caiz midir?

Her şeyden evvel, insanın canlısı kadar ölüsünün de muhterem olduğu bilinmeli ve mesele bu zaviyeden değerlendirilmelidir.. değerlendirilmeli ve meselenin ciddiyeti kat'iyen göz ardı edilmemelidir.

Ayrıca, günümüzde ilim ve teknolojinin ulaşmış olduğu seviye itibariyle, insan bedeninin çok güzel plastik taklitleri yapılabilmektedir. Bunlarla eğitim çalışmaları sürdürülebilecekse, evvelâ bu yol denenmelidir. Eğer her şeye rağmen kadavra üzerinde çalışma zarureti varsa, ancak o zaman bu yöne gidilmelidir. Tabii her şeyden evvel ve sonra yine de, insanın muhteremliği esasının zedelenmemesine aşırı özen gösterilmelidir. Meselâ, cesetler üzerinde tahribat yapılmaması ve yaparken de beş-on kişinin aynı kadavra üzerinde çalışmasının temini gibi hususlara dikkat edilmelidir.

Bu mevzûda kadavranın şahsiyeti hiç önemli değildir. Yani anarşist, katil vs. gibi şahısların cesetleri üzerinde istenildiği gibi tasarruf yapılabilir denemez. Zira onlar da insandır. Efendimiz (sav) bir Yahudi'nin cenazesine ayağa kalkınca etrafındakiler, 'O, bir Yahudi'dir, Ya Rasûlallah!' demişlerdi. Buna karşılık Efendimiz, 'O da bir insandır' karşılığını vermişti.

Evet, her şeye rağmen insan, muhterem bir varlıktır, canlısı kadar ölüsüne de değer verilmelidir.

Kadere İtiraz

Mü'min dahi olsa, her insanda, Allah'ın birtakım kaza ve kaderine karşı, kendi istek ve arzularına ulaşamamaktan dolayı, bir burukluk ve üzüntü olabilir. Bunlar, esasen şeytanın mırıltılarından başka bir şey değildir. İnançlı bir gönül içinde bu söz konusu ise, inançsızda ve hele şeytanda nasıl olur? Varın orasını siz düşünün.

Kaderin Bir Cilvesi

İbn Teymiyye, Şia akidesine ait çok şeylerin Yahudi kaynaklı olduğunu söyleyerek, adeta Şia'ya karşı savaş açar. Kaderin bir cilvesi olarak, bugün Şia akidesini benimsemiş olan İran'la, İbn-i Teymiyye kaynaklı Vehhabiliği sistem haline getirmiş bulunan Körfez ülkeleri, birbirleriyle hiç mi hiç geçinememekte. Dünya dengesinde güçlü bir devlet araya girinceye kadar bu çekişme -zannediyorum- daha bir süre devam edip gidecektir.

Kadı Beyzavî'nin Tefsiri

Kadı Beyzavî, tefsirinin birinci cildini yazdıktan sonra rahatsızlanmış ve etrafindakiler de onu öldü sanmışlar. Techiz ve tekfini yapıldıktan sonra mezara gömmüşler. Gece olunca Kadı uyanmış ve bağırmaya başlamış. Yanı başındaki mezardan birisi, "Ne bağırıyorsun? Bu gece yarısı seni kim duyar ki? demiş. Kadı da, "Sen gece olduğunu nereden biliyorsun? diye sormuş Adam, "Ben geceleri Yasin, gündüzleri Tebareke okurdum. Onların nuru sayesinde biliyorum" cevabını vermiş. Sonra gündüz olunca "Şimdi bağır" demiş. Mezarlıktan geçenler sesini duyunca gelip Kadı'yı çıkarmışlar. Bu cereyan etmiş olsa da olmasa da bir menkıbe. Ve bu menkıbenin devamında şu var: Bundan dolayıdır ki, Kadı'nın tefsirinin ikinci cildinin daha ruhanî olduğu söylenir.

Kadınlar Hacca Gitmeli mi?

Kadınlar "hacca gitmesin" denilemez ama, gideceklerse:

- Mahremleri ile gitmeli;
- Erkeklerden uzak bulunmalı;
- Tavafı, metafın en dışından yapmalı;
- Farz tavafın dışında, erkeklerin içine girip tavaf yapmayı düşünmemelidirler.

Kahkaha Üzerine

Kahkaha, bir küfür sıfatıdır. Mü'min tebessüm eder, kahkaha atmaz. Zira Kur'ân-ı Kerim'de gülmek, iki yerin dışında mümine izafe edilmiyor. Tabii bu aynı zamanda kahkaha atan kâfir olur demek de değildir.

Kaht-ı Rical

Günümüzde evliya, asfiya, mukarrebin veya ebrar adına adam kıtlığı mânâsına bir kaht-ı rical'den bahsetmek zannederim yanlış değildir ve mübalağa da sayılmaz. Zira böyle insanları yetiştiren ocaklar kapatılmış, olanlar da eski seviyesine göre kendisinden beklenen fonksiyonu tam ve mükemmel bir şekilde eda edemez hale getirilmiştir. Yer yer ruhumuzu üns esintileriyle diriltecek büyüklerle karşılaşsak bile, onların sayısı da oldukça azdır ve verdiğimiz hükmü cerhedecek çapta değildir. Ama ümitliyiz, inşaallah bir başka dönemde o eski büyükleri tekrar görür ve o altın iklimi bir daha idrak eder, yaşar ve duyarız.

Kâinatta Allah'ı Gösteren Deliler

1) Âyât-ı tekviniye ki, biz ona Kainât Kitabı da diyoruz.
2) Kur'ân-ı Mucizü'l-Beyân.
3) Hazret-i Ruh-u Seyyid-i Enam.
4) Vicdan

Bazıları, birinci ve ikinci delillerle Allah'ın fizik ve kimya kanunları gibi anlatılamayacağını söylerler. En doğru hakikat, vicdandır derler. Bu, husus oldukça derin ve incedir. Risâle-i Nur külliyatında, Tabiat Risâlesi' hariç, önce, "Allah vardır" kaziyesi temel olarak ortaya konmuş sonra söylenecek her şey bunun üzerine bina edilmiştir. Başka eserlerde ise, delil ve medlûl ayrı ayrı ele alınmıştır. Allah (cc), kendisini anlatırken tenezzülât yapmış, yani bizim idrak seviyemize hitap etmiştir. Biz de öyle yapmalıyız. Ne var ki ben çok defa bu konuyu avamca anlatıyor, sonra da Rabbimden özür diliyorum.

Kalp Balansını Kontrol

Her insanın beslendiği bir kaynak olmalı ve sık sık bu kaynağa uğrayarak kendini yenilemelidir. Aksi takdirde sessizce kurur gider de farkına bile varamaz.

İnsanın kendini kontrol etmesi, çok zor bir meseledir. Onun içindir ki, tasavvufta ilk olarak nefsin bilinmesi mevzûu ele alınmıştır. Mevlânâ Muhammed İkbal tasavvufa dair yazdığı 'Esrar-ı Hodi' isimli eserinde nefsin sırlarını kavramaktan bahsederken, 'Seyr Fillâh'a ulaşan insanın, benliğin sırlarından sıyrılması şarttır' der.

Keşke bir alet icat etseler de, herkes şekerini, tansiyonunu ölçer gibi manevî hayatını ölçebilse! Bu insanlığın kurtulması için çok büyük bir iyilik olurdu, insana kendisini tanıtmadan daha büyük bir iyilik mi olur? Şimdilik böyle bir şeye mâlik değiliz; yarın olacağımızı da bilemiyorum. Tekyeler, zâviyeler bir zaman bu misyonu eda ediyorlardı.

Kârun'un Yere Batması

Kârun'un yurdu, yuvası ve sahip olduğu malları ile birlikte yere batması, berzah âlemine ait bir meseledir, yani manevî bir sukuttur. Bu, şuna benzer:

Bir gün Efendimiz (sav) bir mecliste otururlarken, bir gürültü duyulur. Efendimiz, 'Bu, 70 yıldır cehenneme yuvarlanan bir taşın cehenneme düşmesiyle çıkardığı sestir' buyururlar. Biraz sonra meclise biri gelir ve '70 yaşındaki falan münafık öldü' der.

Kayyimlik

Kayyimlik, çok mühim bir vazifedir. Cehennem melekleri, yani zebânîler de kayyimdir. Bu vazifelerinden dolayı onlara hakaret edenin küfründen korkulur. Çünkü onlar, "Allah'a isyan etmezler ve emrolunduklarını yaparlar" beyanıyla serfiraz birer memurdurlar ve kendilerine verilen vazifeyi yerine getirirler. Bizim kayyimliğimiz, insanları ellerinden tutup, cennete doğru götürmektir. Bu yönüyle de tezyif ve tahkire değil, takdir ve tebcile lâyıktır.

Kendi Kültürümüzden Uzaklaştık

Kendi kültürümüzü hatırladıkça, insanımızın Kur'ân'dan ne kadar uzaklaştığını düşünüyorum. Âlem-i İslâm'ın yıkılma sürecinde Türkiye'nin uğradığı gadre, hiçbir millet uğramamıştır. Kültüründen, dilinden her şeyinden koparılmış olan bu millet, Merhum N. Fazıl'ın dediği gibi zihinler hafıza hammalı olmuş ve o gün-bugün bir türlü dimağın, ruhun, ilhamların hakkını veremiyor. Bir de ilim adına hep, başkalarına ait şeyler fişleyip duruyoruz. Yıllardır kendi usulümüze, Kur'ân üslubumuza yabancıyız... Dolayısıyla Kur'ân ve İslâm adına bir şeyler yapacaksak, sünnete, Kur'ân-ı Kerîm'in ruhuna, Efendimiz'in (sav) getirdiği ruha yeniden dönmeli ve dirilmeliyiz. Yoksa, şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da hep başkalarının ruhu ile tenasühleşmiş gibi yaşayacağız.

Kur'ân kültürü, Kur'ân mealinden çok farklı bir şeydir. Bu mevzuda yalnız Arapça bilmek de kâfi değildir. Kur'ân Allah'ın kelamı ise, insan da Allah'ın ayrı bir kitabıdır, bunları birbirinden ayrı düşünemeyiz. Mevcud ilim ve mevcut kültürümüzle Kur'ân'ı takip etmemiz oldukça zor. Çünkü mevcud kültür de, ilim de Batı kaynaklı. Bu ilim ve bu kültürden yola çıkarak değil, Kurân'ın aydınlık ikliminden hareketle eşya ve hâdiselere bakarak her şeyi öyle değerlendirmeliyiz...

Keramet

Keramet, Allah'ın herhangi bir velinin eliyle yarattığı hârikulade haldir. Ne var ki, kerametin izharı makbul değildir. Bu sebeple, "keramet erkeklerin hayzıdır" denmiştir. Evet, İslam'ın çokları tarafından folklor olarak yaşandığı ve algılandığı günümüzde, maalesef keramet de bundan nasibini almış ve sanat olarak icra edilir hale gelmiştir. Mesela, şiş sokma. İslami nasslar ve ilmî veriler ışığında böyle bir şeyin olabileceğini kabullensek bile, bugün şiş sokma gösteri mevzûu haline gelmiş ve getirilmiştir. Bunun keramet ile uzaktan-yakından ilgisi yoktur. Ve bu konuda söylenebilecek sözlerin en hafifi ile ifade edeyim ki, bu bir merasim ve folklordur.

Keşf ü Keramete Talip Olmak

Keşf ü keramet ve manevî makamlar Allah'tan istenir mi? İstenirse bunun yolu nedir?

İhlaslı olma mevkiinde olanlar kasden ve bizzat keşf ve keramet talep ederlerse, Allah (cc) vermeyebilir.

Murad-ı İlâhî sizin istediğiniz şekilde tecelli edecekse, sizin duâda ısrarlı, azimli ve kararlı olmanız lazımdır. Eğer onları acilen verirse, duâ sizin aleyhinize olmuş olur. Şöyle ki, Allah (cc) size burada, kabirde, berzahta, haşirde, sıratta, cennette lazım olacak duâları ettirmek ve daha çok söylettirmek istiyorsa isteklerinizi verdiği zaman duâyı keserseniz ve bu da sizin aleyhinizde olmuş olur.

Herkes Esma-i İlâhîden hangisini tutarsa, başı kendi kemalâtının arşına ulaşabilir. Ama, talibin istidadı da oldukça mühimdir. Fıtratınızın müsait olduğu isimlere devam ederseniz, çabuk terakki edebilirsiniz. Yoksa sadece hikmet araştıran kimseler yükselemeyebilirler. Hikmetle beraber ah-u vah insanı da olunursa, işte ancak o zaman yükselme daha bir hızlanmış olur. Yalnız, kat'iyen esma-i İlâhiye ihmal edilmemesi gerekir. Her zaman arzettiğim gibi, susuz, yanmış, kavrulmuş bir adam suyu nasıl yudumlar, işte Esma-i İlâhîyi öyle yudumlamalı. Veya fakr u ihtiyaç içindeki bir dilenci, halini nazara verip nasıl ilhak eder. İşte o ölçüde, O'nun isimleri dile getirilmelidir. Başka bir husus da; bu şekildeki münasebete ara vermemektir. Ara verildiği takdirde o âna kadar açtığınız kapılar bir bir yüzünüze kapanır ki; o zaman tekrar yeni baştan başlamanız lazım gelir.

Keşke Unutulup Gitseydim

Hz. Meryem'in 'Keşke unutulup gitseydim' demesinin hikmeti nedir?

Her insanın kendi değerlendirmeleri içerisinde aşırı derecede ehemmiyet verdiği ve büyük gördüğü meselelerden ötürü kullandığı bir kısım tabirler vardır. Meselâ, Hz. Ebu Bekir'in -hadîs kriterleri açısında zayıf dahi olsa, söylediği muhtemel olan- 'Ya Rabbi vücudumu o kadar büyüt o kadar büyüt ki Cehennemi ben doldurayım' ve Bediüzzaman Hazretlerinin 'Milletimin imanını selamette görürsem, Cehennem alevleri içinde yanmaya razıyım. Çünkü, vücudum yanarken gönlüm gül-gülistan olur' demeleri gibi. Bu meseleler onlarda, bir ruh haline göre söylenmiştir. Hz. Meryem'de de iffet öylesine bir şuur haline gelmişti ki, hakkında düşünülen ve söylenilen şeyler karşısında böyle bir ifade de bulunması normal olsa gerek. Evet o, âdeta iffetten bir âbideydi ve mahiyet-i nezihânesinin değil böyle bir çamur atılmaya, bir gül atılmaya da tahammülü yoktu. Bu itibarla, bu şuurda olan bir insanın, böylesi bir söz söylemesi normal karşılanmalıdır.

Keyfiyet ve Kemmiyet

Kemmiyetin artışıyla keyfiyetin korunması ma'kusen mütenasip ters orantılıdır. İnsanlık tarihi boyunca, bu hüküm, Ademoğlu için İlâhî bir kader olmuş ve hiç değişmemiştir. Dolayısıyla, Hz. Muhammed (sav) için bile değişmeyen bu kaderin, hakkımızda değişeceğini beklemek yerine, bunu aşmanın çarelerini aramalıyız. O da, öncelikle işin başında bulunan, bizim terminolojimizle önde gözüken şahısların Rabbileriyle irtibatlarını çok sağlam ölçülerde kuvvetlendirmeleri ile mümkündür. Evet, özün korunması için baştakiler üzerlerine düşeni yapmazlarsa, arkalarında bulunanlardan ne bekleyebilirler ki? Veya bu hususta bir şeyler beklemeye hakları var mıdır? Hasılı, onlar vazifelerini yaparlarsa, geridekiler de onlardan ayrı kalmamaya çalışacaklardır.

Kış Ne der?

Kışın başlangıcında dağların üzerinde kar olur: O ne der biliyor musunuz? Zenginlere, Hazırlanın, kömürlerinizi alın, damlarınızı aktarın, elbiselerinizi, yiyecek ve içeceğinizi tedarik edin; fakirlere ise, Sizinle vicahî olarak yani yüz yüze görüşeceğim der.

Kibirlinin Kalbine İman Girmez

İnsanın kalbinde zerre kadar kibir varsa, iman kalbine girmez. Kafa mülzem olur ama, iman kalbte yer etmez.

Biz Müslüman bir aileden geldik, İslami bir muhitte doğduk. Hali hazırdaki yaşımıza kadar imanın ve islami muhitin beraberinde getirdiği, bize kazandırdığı şeyler ve bize tesir eden rasih bir huy haline gelmiş adetler, an'aneler, görüşler, usuller vardır. Şimdi Batı'da birisi Müslüman oluyor biz onu gözümüzde çok büyütüyor ve reklamını mubalağalarla yapıyoruz, ama aslında o bizlerde bulunan hasletlere kolay kolay erişemez. Çünkü bu uzun bir zaman ve müspet bir çevre ister.

Kitap Yazmada Bir Ölçü

Bir kitabın tamamını belirli bir zaman dilimi içerisinde bir anda yazmak değil de, hâdiselerin tesiriyle ceste ceste yazmak daha tesirlidir. Yazılanlar hangi hâdisenin tesiriyle yazılmışsa, o zaman zarfı içinde bir tesir icra ederler. Hâdiseler veya meseleler günün ve içinde bulunduğumuz zamanın tesirinde kaydedilirlerse uzun ömürlü olamayabilirler. Âyet ve hadislerin toptan değil de ceste ceste ve 23 sene gibi uzun bir sürede tamamlanmasında da bu hikmet olsa gerek. Toptan yazılan eserler fikir verme açısından belirli bir fonksiyon ifade edebilirler ama, zuruf ve vesait kapalı kalınca pek çok mesele de kapalı kalır.

Şu hususlar dikkate alınmalıdır:

1) Mevzû, müşahhas noktalara fazla inilmeden, mücerret biçimde anlatılmalı,

2) Mevzûun lehinde ve aleyhinde olabilecek deliller iyi bir kritiğe tâbi tutulmalı.

3) Tez, çok güçlü bir şekilde savunulmalı.

4) Son olarak da, ele aldığımız mevzûda otorite olan kimselerin sözlerinden yer yer iktibaslar da yapılabilir.

Konsantre

Eskiden babam vaaz ederken, onu dinleyip sonra da gelip kelimesi kelimesine anlatıyormuşum. Bu bir konsantre olma mes'elesidir. İnsan bir şeye konsantre olursa, ezberleyebilir. Vahy de böyle. Efendimiz (sav), hemen ezberliyordu. "Dilini hareket ettirme!" emri buna bakar. Zira o hareket konsantrasyona manidir. Vakıa, vahy, nüzulü gibi hıfzı da ilâhî teminat altındadır.

Kölelik Müessesesi Üzerine

Savaşta ele geçirilen esirler, aralarında anlaşıp isyan çıkarmasınlar diye; Müslüman ailelere dağıtılır; her Müslüman, evinde onların kalplerini İslâm'a te'lif için gayret gösterir; Müslüman, kendi payına düşen köleyi azat ederek, sevap kazanma yoluna da gidebilir..

Köleyi azat etmek için karakterini iyi bilmek gerekir. Bu da, köleyi bir müddet alıkoymak ve yakından tanımakla mümkün olur.

Bu alternatiflerin dışında başka hiçbir teklif, meseleye köklü çözüm getirmez. Biz bugün kölelik müessesesine Batı'nın aldatıcı kıstaslarıyla bakıyoruz. Sonra da, İncil'i idam etmek için kurulan sehpada Kur'ân'ı asıyoruz; tıpkı 'Karakuşî mahkeme' fıkrasında olduğu gibi:

Bir hırsız Kadı Karakuş'a gelir ve hırsızlık için girdiği evin sahibini şikâyet eder: 'Kadı Efendi, evin penceresi çürükmüş; kaçarken düştüm ve kolum kırıldı' der. Ev sahibi, 'pencereyi ben yapmadım, marangoz yaptı' diyerek, işin içinden sıyrılır. Marangoz, 'pencereyi takarken, gözüme falanca kadının elbisesi ilişmişti' der. Kadın, elbiseyi boyayanı suçlar. Boyacı herhangi bir mazeret bulamayınca, Karakuş boyacının idamına karar verir. Ne var ki, boyacının boyu idam sehpasından uzun olduğu için yerine daha kısa boylu bir boyacı bulunur ve hüküm infaz edilir.

Kudsî Mekânları Tercih

Üç mescidin dışındaki mescitlere husûsî olarak yolculuk yapılmaz' mealindeki hadîsi nasıl anlamalıyız?

Hadiste işaret edilen Mescid-i Haram, Mescid-i Nebevî ve Mescid-i Aksâ'da ibadet etme tercihinin altında yatan manâ şudur: Yeryüzünde Allah (cc) tarafından kudsî kılınmayan hiçbir yere kutsiyet atfedilemez. İbadet kasdıyla Kâbe'ye gidilebilir fakat, Sultanahmet, Ayasofya ve Süleymaniye, öyle değildir! Kâbe'de namaz kılma adağında bulunulursa, bu nezir yerine getirilir. Ve tabii böyle mekânlara gezmek ve görmek için gidilebilir. Kur'ân-ı Kerim'de çok yerde yeryüzünde gezin bakın' buyurulur. Şu kadar ki, Allah tarafından gazaba uğramış ve helâk edilmiş kavimlerin yerlerini ziyaret etmek ibret alma kasdı olmaksızın mahzurlu görülmüştür.

Efendimiz (sav), anne-babasının kabirlerini ve Uhud şehitlerini ziyaret ediyordu. Büyük zatların kabirlerinin ziyareti aleyhine de bir rivayet bilmiyoruz. Aksine, böyle zatların kabirleri ziyaret edilmeli, kendilerine Fatiha okunmalı, feyizlerinden ve manevî iklimlerinden istifade edilmelidir. Onları şefaatçi manasına vesile ve vasıta yaparak duâ ve niyazda bulunulmalıdır. Aynı durum, kudsî mekânlar için de geçerlidir.

Kul Hakkı Adına Bir Ölçü

Üzerinde kul hakkı bulunan bir insan, muhatabını bulup helâllık dilemek mecburiyetindedir. Bu hâk, gıybet, iftira, yalan isnadı... vs. gibi manevî boyutlu haklar ise, ancak hak sahibiyle açık-seçik konuşularak helâl ettirilebilir. Eğer hakkın borç-alacak gibi maddî boyutu varsa, bunları hemen ödeme cihetine gidilmelidir. Kişi, hem kul hakkından dem vuruyor, hem de imkânı olduğu halde borcunu ödemiyorsa, böylelerinin yalancı olduğu muhakkaktır.

Kunut Duaları Ayet midir?

Kunut dualarının her ikisinin de ayet olduğuna dair rivayet vardır. Mesela İmam Suyuti mevsuk rivayetler ile, bunların iki ayrı sure olduğunu söylüyor. Bundan dolayı da İmam-ı Azam bunların okunmasını, Şafiilerin kunut olarak okudukları duadan daha mevsuk buluyor ve bunları okutuyor.

Yani, Şafiilerin kunutu bu derece mevsuk değildir. Onun için Hanefiler onlarınkini okumuyorlar. Beşeri kelam olabilir düşüncesi okumalarına mani oluyor...

Kur'ân Ayetlerinde Siyâk ve Sibak

Kur'ân ayetleri, siyak ve sibaklarına dikkat edilmeden ele alınıp değerlendirilirse hata edilir. Çünkü Kur'ân'da ele alınan bir konu, her defasında çok değişik buudlarıyla anlatılır. Aynı konunun anlatıldığı farklı farklı yerlerde meseleye hep değişik perspektiflerden yaklaşılmıştır. Bu sebepledir ki, Kur'ân-ı Kerim'in konularına göre yapılan fihristlerden istifade ederek varılacak hükümler eksik ve hatadan hali olamaz.

Bediüzzaman Hazretleri, Kurân'ın bir kelimesinin dahi yerinin değiştirilemeyeceğini pek çok yerde olduğu gibi bilhassa 25. Söz'de misalleriyle ispat eder.

Kur'ân Okumanın Kazandırdıkları

Kur'ân, insanın Allah (cc) hakkındaki marifetini ifade eder. Çünkü o cem'dir. İnsan Kurân'ın ifade ettiği mânâ keyfiyetiyle Allah'a yaklaştığı nispette Allah'ı tanıyacak ve O'nu tanıyabildiği ölçüde de marifete erecektir. Böylece Kur'ân okurken insanda, Allah (cc) konuşuyor gibi bir hâl hâsıl olacaktır. İşte bu mânâsıyla ister 'Kur'ân' isterse 'Furkan' diyelim biz kârîn olarak Allah'ı görecek, orada tefekkür edilenin Allah'ın isim, sıfat ve eserleri olduğunu bilecek ve yaklaşanın Allah (cc) olduğunu idrâk edeceğiz. Bu son noktada ve kemâl ufkunda yine hadîsin ifadesi ile Allah (cc), gören gözümüz, söyleyen ağzımız, duyan kulağımız ve büyük hakikatleri içine alan kalbimiz olacaktır.

Böylece bizler Allah (cc) adına görecek, duyacak ve O'nun emir ve nehiylerine uygun kararlar verecek ve kalbimiz, Kenz-i Mahfî (Gizli Hazine) olan Zât-ı Ulûhiyet'e ait hakikatleri hazine olarak etrafa aksettirebilecektir. Bunu Kur'ân anlatır. Kur'ân, insanın Allah (cc) hakkındaki marifetinin tercümanıdır.

Kur'an-ı Kerim'i okurken kendimizi ona bizzat muhatab görmeliyiz. Olmuş-bitmiş hadiselerin anlatıldığı bir tarih kitabı gibi okursak onu Firdevsi'nin destanı durumuna düşürmüş oluruz. Peygamberlerin kendilerine has makamları olduğunu unutmamak şartıyla kendimizi onların yerine koymalıyız. Haddizatında Kur'an-ı Kerim'i böyle mütalaa etme en düşük bir mertebedir. Esas olan Kur'an'ı bizzat Cenab-ı Hakk'tan dinliyor gibi dinlemektir.

Kur'ân Üzerine Mülâhazalar

Kur'ân; insanoğlunun kıymet ve değeri ölçüsünde, onun, kalp-rûh-akıl ve cismaniyetini nazar-ı itibâra alarak Yüksekler Yükseğinden nüzul ile insanlık ufkunda tulû' etmiş, en mükemmel mesajlarıyla İlâhî Kanunlar mecmuasıdır.

Bugün takriben bir milyar insanın tâbi olduğu Kur'ân, ebedî ve değişmeyen İlâhî prensipleriyle, topyekün beşerin mutluluğunun ve o mutluluğa ulaştıran en kestirme, en aydınlık yolun göstericisi olarak eşi benzeri bulunmayan biricik kitaptır.

Kur'ân; nâzil olduğu günden bu yana, ne itirazlara ne tenkitlere uğramıştır ama; bu mevzuda kurulan bütün mahkemeler Kurân'ın beraatiyle neticelenmiş ve mücadeleler O'nun zaferiyle noktalanmıştır.

Kur'ân'daki Kıssalara Bakış

Hz. Musa'yı (as) Kur'ân sayfaları arasında sadece geçmişte yaşamış büyük bir peygamber olarak görür ve öyle takdim ederseniz, ondan fazla istifade edemezsiniz. Yapılması gereken, Hz. Musa'yı (as) kendi devrimize getirmek ve onu aramızda hissetmektir. Evet; Kur'ân'ı mütalâa ederken, her bir kelimesinin kendimize ve kendi devrimize baktığını düşünmeli, sürekli büyüyen dalgalar gibi her an inkılâplar yapacak olan Kur'ân ile aramızdaki yabancılığı mutlaka atmalıyız.

Evet, Kur'ân okurken, Kur'ân'da anlatılan vak'aların cereyan ettiği devirle, kendi devrimiz arasında münasebetler kuramazsak, Kur'ân'ı kendi derinlikleri ölçüsünde anlayamayız.

Kur'ân-ı Kerim, mutlak manâda insanı karakterize ve ona ait şeyleri terennüm eden bir kitaptır. Madem ki Kur'ân-ı Kerim bir defa daha nâzil olmayacak ve ebediyen, yani Kıyamet'e kadar hükmü bâkî bir kitap olarak kalacak ve tazeliğini de artarak koruyacaktır; öyle ise o, mutlak manâda insanı anlatacaktır ve anlatmıştır da. Kur'ân, insanın destanıdır. Onda duâları, ümitleri, elemleri, sevinç ve yeisleri ve her çeşit meselesiyle insan vardır. Bu bakımdan, Kur'ân'da kendini ve kendi devrini bulmak isteyen, onu ciddi bir tefahhüs (araştırma) ruhuyla tilâvet etsin.

Kur'ân'ın Hatmi

Kur'ân-ı Kerim en hızlı haftada bir, ortalama onbeş günde bir, en az ayda bir defa hatmedilmelidir. Eğer ayda bir defa olsun hatmedilmiyorsa, Kur'ân metruk sayılabilir.

Kur'ân'ın Psikolojik Tefsiri

Kur'ân-ı Kerîm'in psikolojik tefsiri hakkında ne dersiniz?

Bugüne kadar hiç yapılmamış bir tefsirdir. Merhum Seyyid Kutup tefsirinde nispeten psikolojik tahlillere yer vermiş ama, Kur'ân-ı Kerîm'in bir bütün olarak psikolojik tefsiri henüz gerçekleştirilememiştir.

Kanaatimce bu çok önemli bir meseledir ve Kurân'ın ayrı bir mucizesi olarak da değerlendirilebilir. Zira, Kur'ân-ı Kerîm'de bir mes'ele değişik yerlerde tekrar tekrar ele alınır ve farklı malzemelerle ifade edilir. Bu ilk etapta basit bir tekrar gibi gözükebilir ama, mevzuu tahlil edince, her tekerrürde bir makam ve malzeme farklılığının olduğu görülür. Tabii buna bağlı olarak da onun farklı farklı mesajlar ihtiva ettiği müşahede edilir. Evet Kur'ân-ı Kerîm âdetâ değişik kavimlerin, seslerini, soluklarını, feryatlarını, çığlıklarını, davranışlarını ve değişik devirlere ait farklı cemaatlerin hususiyetlerini bir aynada aksettiriyor gibidir.

İşte bu açıdan da, Kurân'ın dümdüz okunmasından daha çok muhtevanın seslendirilmesi önemlidir. Bu da musikinin notalarıyla değil, mevzunun akışına tabi olarak, hâdise ve konuşmaların bizzat içine girerek ve yaşayarak onu okumak demektir. Bence bu, Kurân'ın anlaşılmasında en az esbab-ı nüzul kadar önemlidir. Anlatılan olayların tarihî sebeplerini ve tarih felsefesini bilmek, milletleri karakterleriyle tanımak; sonra bir cemaatin bedeviyetten belirli merhaleleri aşarak medeniyete ulaşmasında hangi peygamberle hangi devreyi yaşadığını görmek ve netice olarak da Hz. Muhammed'e (sav) kadar geçen devreleri bir bir gözden geçirmek suretiyle, Kur'ân'da anlatılan hâdiseleri tahlil etmek, insanın önünde çok farklı ufuklar açacaktır. Aksine bunları nazara almadan Kur'ân'ı anlama gayreti; Roma devrini ve o döneme ait hayat tarzını bilmeden, Shakesspeare'in romanlarındaki ifade gücünü tahlil etmek gibi bir garabet arz eder. Kaldı ki, Kur'ân'daki hâdiseleri anlatan, geçmiş ve geleceği bir nokta gibi aynı anda değerlendiren, onları kabza-i tasarrufunda evirip-çeviren Allah'tır. Tabii ki O'nun anlatışı her türlü mukayesenin üstünde daha bir baş döndürücü ve ihtişamlı olacaktır.

İşte, sathî dahi olsa ifade ettiğimiz bu noktalardan anlaşılacağı gibi 'Gavvas olana Kur'ân/ Mücevher dolu umman'dır. Her devir insanının O Ebedî Mucize'den alacağı dersler vardır ve olacaktır.

Kurbiyet

Efendimiz (sav), hayatının her anını diken üstünde duruyor gibi yaşamış ve Allah'a karşı kurbiyetin hakkını tasavvurlar üstü bir titizlikle yerine getirmiştir. O'nun her hâl ve hareketi gibi, bu husûsiyeti de bize örnek olmalıdır.

Küçük Günahlar

Büyük günah işlemek, bazen küçük günahları ehemmiyetsiz görmekten daha ehven olabilir. Meselâ, zina etmek, nefsin altında kalıp ezilmişliğin ifadesidir. Buna karşılık, sürekli olarak harama bakmak, hafife alındığı takdirde zina derecesinde bir günah olabilir. Aynı şekilde, bir-iki gıybetle, bir yerde köçeklik yapma ölçüsünde günaha girilebilir. İnsan, insan ise, harama bakma günahından da, gıybet günahından da ömür boyu ızdırap duymalıdır.

Bir başka misal olarak, namazı cemaatle kılmak, fukaha-ı kiramdan bazılarına göre farz-ı ayn, bazılarına göre farz-ı kifayedir. Hal böyleyken, cemaati beklemeden namazı geçiştirircesine kılıvermek, namaza karşı bir istihfaftır. Birisine emredeyim, ezanı okusun bir diğeri de imamete geçsin. Ben de Medine'nin sokaklarını dolaşıp, cemaate gelmeyenlerin evlerini yakıp, başlarına geçireyim' şeklindeki peygamber beyanı ne kadar üzerinde durulsa azdır.

Cemaati terk edip, namazı tek başına aceleyle kılıverme belki küçük bir günahtır ama, zamanla büyür ve büyük günah halini alır. Bu şekilde cemaati terk, âdetâ namazı terk etmek ölçüsünde büyük bir günah olur. Namazı terk etmek, büyük günahlardandır. Bu sebeple, mü'min, bir vakit namazı terk ettiğinde ağlar, sızlar, dövünür ve tevbe eder. Fakat, cemaati terk ettiği zaman ağlamaz ve tevbe etme gereği de duymaz. Sonra bu, alışkanlık haline gelir ve neticede insan üst üste pek çok günaha girmiş olur. Daha başka şeyleri de bunlara kıyas edebilirsiniz.

Bir de, büyük günahlardan daha büyük bir günah vardır ki, o da, insanın neyi veya neleri kaybettiğinin farkına varmamasıdır. Mânen terakki edemediği gözlenen çok kimseler var ki, zannediyorum bunlar, küçük günahları ehemmiyetsiz görmekte, bu da, onların terakkilerine mâni olmaktadır.

Lut Kavmi'ne Ne Oldu?

Bugün Lut gölünde hala nükleer atıklar bulunuyor. Bu durum araştırılsa, Lut kavminin nükleer bir patlamaya maruz kaldığı görülecektir. Adeta Semavi bir atom bombası.

'Livata' tabirini kullanmak doğru değildir. Halbuki Hz. Lut (as) kavminin bu kötü fiilinden dolayı hayat boyu ızdırap çekmiş, mücadele etmiştir. İlla denecekse, Efendimiz'in (sav) dediği gibi 'Lut kavminin ameli' demelidir.

Luti Tabiri Kullanılır mı?

Hz. Lût'un (as) kavminin işlediği o menfur fiilden bahsederken, 'Lûti' tabirini kullanmak doğru değildir.

Lûti ve Livata aynı kökten gelen kelimelerdir. 'Lut' isminden 'Livata' fiilini türetmişler. Bu bir inhiraftır. Ve çok yaygın bir şekilde kullanılmıştır. Bu tabir birtakım dikkatsiz hadis ravileri tarafından çokca istimal edilmiştir. Ve buna daha sonra gelen tefsirciler de eklenince tabir oldukça yaygınlaşmıştır.

Luti tabiri Lut'a mensup anlamına gelir. Böyle olunca neuzubillah bu menfur fiili Hz. Lut'a (as) isnad etmiş oluruz. Binaenaleyh bu ifadenin kullanılması doğru değildir.

Mahcûbiyet

Ne kimseyi mahcup etmek isterim, ne de kimsenin Allah katında mahcup olmasını. Allah, hem dünyada, hem Âhiret'te bizi birbirimize mahcup etmesin. Amin!

Manevî Bir Hastalık

Tasavvufî menkıbelerle tesellî olup, büyüklük nedir; nasıl büyük insan olunur? gibi mevzûlara bîgâne kalmak, mânevî bir âfettir. Ne yazık ki, insanımızın önemli bir kesimi, bu âfetle meflûç, kolu-kanadı kırılmış ve sanki hiçbir şey olmamaya niyet etmiş gibi yerlerde sürüm sürüm... Bu durumdan kurtulmak için, büyüklerin büyüklüklerini anlatırken, kendi iç aydınlığımız içinde o büyüklüğe ulaşmayı düşünmeli ve bu yolda gereken cehd ve gayreti göstermeliyiz.

Marifet-i İlahi

'İbadetsiz Allah (cc) tanınmaz, deniyor.' ne buyurursunuz?

Bazılarının bakış açısına göre böyledir. Allah'ı bilme, bir yanıyla ibadete bağlı bir seviye işidir. Zat-ı Ulûhiyetin gerektiği şekilde bilinmesi, ancak ibadetle olabilir. Bu hususla alâkalı şu mülâhazaları zikretmekte yarar var:

Kalp aynasını sadece bir defa Rabb'e çevirip, O'nun, o andaki tecellisiyle almış olduğunuz zevk-i ruhanî ve imdat-ı Rabbanî ile bir ömür boyu yaşayamazsınız. O halde, sürekli O'nun tecellilerine açık olmak gerekmektedir.

Fikir ve ruhî seviyenize göre Rabb'e karşı sürekli açık olmazsanız gelişemezsiniz: Zira insana çocukken kâfî gelen şeyler, yetişkinlikte kifayet etmeyebilir.

İbadeti çok geniş olarak ele almak icap eder. Namaz bir ibadet, oruç bir ibadet, hac bir ibadet.. Hatta naslara müracaat etmeden niyet esintisiyle yapılan şey de bir ibadettir.

Rabbin tanınıp, bilinmesi bir de vicdan ile mümkündür. Fakat bu çok ileri seviyedir ve herkesin kavraması da oldukça zordur. Bundan dolayıdır ki, Bediüzzaman Hazretleri, ilk yazdığı eserlerinde Cenab-ı Hakk'ı gösteren deliller arasında vicdana da yer verirken, daha sonra yazdığı eserlerde zannediyorum, Risâle-i Nur mesleğine yeni girenlerin anlayamayacağı endişesiyle bundan bahsetmemiştir.

Mazi ve Âti

Mazi, zihnimizden çıkmamalı!. Oysaki o bugün unutulmaya terkedilmiştir. Mazisiz ati olmaz. Yahya Kemal bile, 'Ben kökü mazide olan atiyim' der. Tarihimizle neden ilgilenmeyelim. Mazimizi neden öğrenmeyelim? Öyle bir geçmişimiz olmasa, geleceğimiz de olmaz. Maziye düşmanlık, onu unutma ve unutturmaya çalışma bana çok ızdırap veriyor. Hele yalnızlık zamanlarımda düşündükçe çok üzülüyor ve kederlere gark oluyorum.

Maziye Kader Açısından Bakılmalı

Seyyid Kutub'un 'Beni Niçin İdam Ettiler?' adlı kitabında anlatılanlara göre, İhvan arasındaki teşkilatlanma için 'biraz zayıfmış' denebilir mi?

Maziye ait hâdiseler hakkında söylenecek her söz kadere itiraz mahiyetindedir. Bu sebeple, geçmiş hâdiseler hakkında konuşurken daha dikkatli olunmalıdır. Bizim ölçümüz, maziye kader, istikbale irade açısından bakmaktır.

Ayrıca onlar, hata ve sevaplarıyla gidecekleri yere gitmişlerdir. Artık bundan sonra onların hep sevaplarını konuşmalı ve hatalarından da ders alınmalıdır.

Medreseler ve Bir Hakikat

Medreseler kapatılmaktan ziyade ıslah yoluna gidilmeliydi. Çünkü hakikaten son devir medreselerinde bir şeyler okutulup ezberletiliyordu ama, bunların, o zamanın insanına vereceği şeyler düşünülmüyor ve talebelerin idrak ve anlayışları çağı geriden takip ediyordu.

İşte Bediüzzaman Hazretleri böyle bir dönemde Kızıl İ'caz isimli mantık kitabını yazmış. (Bu kitap, Süllem'e yazılmış bir şerhdir.) Ve mantıkta yeni bir ufuk teklif etmiştir.

Medreseler, Nizamü'l-Mülk devrinde kurulmuştu. 1.5 asır önce de yıkıldı. Bunun manâsı: Bu müesseseler tam 7 asır millete hizmet etti demektir. Bu ise, eğitim açısından dikkate değer bir hâdisedir. Günümüz eğitim sistemi hazırlanırken, mutlaka bundan da istifade edilmeliydi. Muallim Naci'nin bu konudaki mukayesesi oldukça değerlidir.

Günümüzde açılan okullar ise, daha ellinci yılını doldurmadan dejenere olmuştur. Yıllarca fakültede belli bir ilmi tahsil eden insanlar, neticede bakıyorsunuz, bomboş yetişmişler. Eğer husûsî meşgul olanları istisna edecek olursanız, ilâhiyatlar dahil, mevcut sistemin ciddi ilim adamı yetiştirmediği bir gerçektir.

Mescid-i Kuba ve Bir Ölçü

'Orada asla namaza durma. Ta ilk günde takva üzere kurulan mescit, elbette içinde namaza durmana daha uygundur. Orada temizlenmeyi seven erler vardır. Allah da temizlenenleri sever.' (Tevbe/108)

Bu ayette kastedilen takva üzere kurulan mescitten, Ravza-ı Mutahhara'yı anlamak da, Mescid-i Kuba'yı anlamak da mümkündür. Ancak ayetin iniş sebebi Kuba ile alâkalı gibi. Çünkü bu âyet Efendimizi, Dırar mescidinde namaz kılmaktan men etme vesilesiyle inmişti. Ne var ki bu, Mescid-i Kuba'nın Mescid-i Nebevi'den üstün olduğu anlamına da gelmez. Allah katında bir sistemin ve düşüncenin ağırlığı, onu temsil edenlerin ağırlığı ile ifade edilir. Buradaki telmihi Mescid-i Kuba'nın üstünlüğü şeklinde anlamak hatalıdır. Mescid-i Nebevî daha üstündür. Zira kurucusu Efendimiz'dir (sav). Bu sebeple, Harem-i Şeriften sonra ondan daha büyük mescit olamaz.

Aynı husus, İslâm davasının tesisi için yapılan hamleler için de geçerlidir. Herhangi bir kimse veya düşünce, bir davanın en birinci esasını teşkil ediyorsa, arkadan gelenler sırayla o ilki takip ederler ve hiçbir zaman kıymet olarak onun önüne geçemezler.

Mesihiyeti Temsil

Yüce hakikatler, tarihî seyirleri içinde, belli 'esmâya mazhar peygamberler tarafından temsil edilmiştir. Meselâ, hilâfet Hz. Davud'la (as), saltanat ise Hz. Süleyman'la (as) temsil edilmiştir.

Efendimizden (sav) sonra peygamber gelmeyecektir ama, bu hakikatler, mutlaka yine aynı esmâya mazhar bazı şahıslar tarafından temsil edilecektir. Şu farkla ki, gerek bu isimler mazhariyette, gerekse hakikatleri temsilde peygamberler asıl, bu şahıslar ise gölgedirler. Bu dakik sırrı kavrayamayan bazıları, asıl ile gölgeyi karıştırıp, sonrakilere peygamberlik pâyesi vermeğe kadar varan yanlışlıklar içine düşmüşlerdir.

Hz. Mesih (as), belli bir dönemde irşad ve tebliğ hizmetini yürütüp, Rabbine mülâkî olmuştur. Bugün dünyanın dört bir bucağında aynı irşad ve tebliğe hizmetini yapan, organize ve münferit pek çok Müslüman vardır. Yani bunlar da bir noktada Hz. Mesih'i temsil etmektedirler. Ne var ki bazen bu cemaatleri temsil makamında önde bulunan insanlara 'Mesih' denmektedir ki işte bu, asıl ile gölgeyi karıştırmak sayılır. Zaten, peygamber olmayan birine peygamberlik isnat etmek de küfürdür.

Mesihiyet devresini Muhammedî devre takip eder. İnşaallah, -Efendimizin beyanları içinde- bu irşad ve tebliği itmam edecek o kerpiç yakın zamanda gelecek ve bu tabiî gelişmeleri tarihî süreç içinde oturması gereken yere oturtacaktır.

Mimârî Anlayışımız

Bizim cami ve sâir mîmârî eserlerimizde süs ile ihtiyaç bir bütünlük arz eder. Bu bütünlük hesaba katılmadan yapılan eserlere gelince, onlar, Batı tesirinin ürünleridir.

Misli Sebkat Etmeyen İllet

Kur'ân-ı Kerîm'de Lût kavmi hakkında zikredilen, 'Lût'u da hatırla, kavmine dedi ki 'Siz, sizden önce âlemde hiç kimsenin yapmadığı fuhşu mu yapıyorsunuz?' (A'raf/80)

Bu hiss-i hisset (alçak duygu) bütün beşerde ve hatta hayvanlarda da olabilir. Lût kavmine nispet edilmesinin sebebi ise, bu fiilin onlarda topyekün bir millet halinde icra edilmiş olmasıdır. Evet neredeyse bütün cemaat bu illete mübtela idi. 'Alemde misli sebkat etmeyen şey' meselesinin bir yönü budur ki; yeryüzünde cemaat halinde bu işi ilk kez siz yaptınız demektir. Aynen bugün İngiltere ve İsrail'de olduğu gibi. Bunlar âdetâ kanun ve nizamlarıyla bu işi meşrulaştırmış gibiler. Ayrıca bir de meselenin şu yönü var: Bu illetin sâri hale gelmesi, ileride bu milletleri ortadan kaldıracak, yıkılışlarını hazırlayacak ve onları Gazab-ı İlâhiyeye duçar edecek bir illet olmasıdır.

Mukaddesat Tanımazlarla Münasebet

Durmadan elfaz-ı küfrü telaffuz edip hakaret kusan kimselerle selamlaşmamız, alış-verişimiz, cenazelerinde bulunmamız doğru mudur?

Selamı almayan laubali kimselere ille de bir şeyler denecekse, bence Merhaba denmeli.. alış-verişte dikkatli davranıp mukaddesata karşı laubali olmalarına, sizi istismar etmelerine fırsat verilmemelidir. İnançlarımızla dalga geçen insanlarla fazla düşüp kalkmamız da sakıncalıdır. Cenaze namazına gelince, kimse böyle bir şeye mecbur edilemez. Ama bir cenaze olur, siz de muhakkak kıldırma durumunda kalırsanız 'Allahümme'ğfir lehu - Allah'ım! Onu mağfiret et' derseniz, ihtimal ahiret hesabına sizi sorumlu tutabilirler. Bazı kimseler hayatları boyunca dine hakaret ediyor, dindarı baskı altında tutuyor, her fırsatta küfrünü, ilhadını ilân ediyor ve ölürken de;'Bana dinî merasim yapmayın' diyor. Ama dinleyen kim! Tabiî bu arada bir kısım vazifeliler de namaz kıldırmak mecburiyetinde kalıyor. Böyle olunca 'Canım ne yapalım! Maçı idare ediyoruz. Zaten memleket Kırkpınara döndü. Eline fırsatı geçiren yağcılığa başvuruyor' diyorlar. Deniz Gezmişler ömürleri boyunca dine, Allah'a, mukaddesata küfrediyor, sonra devlete başkaldırınca öldürülüyor. Ama sonra da dinî merasimle gömülüyor. Bu ne perhiz, ne lahana turşusu...

Murâkabe İnsanı

Hz. Ömer'e isnad edilen bir söz vardır: Hesaba çekilmezden evvel nefsinizi hesaba çekin. Bu, murâkabenin bir buudu. İyi bir mü'min, daima kendi nefsine karşı savcı, başkalarına karşı avukat gibi davranır. Bu da diğer buudu.

Hutbesini dinlemek için İbn Abbas'ın Mekke'den Medine'ye 'şedd-i rihal' ettiği (yollara düştüğü) Hz. Ömer (ra), bir gün hutbede ortaya koyduğu fevkalâde talâkat ve fesâhat karşısında birden durur ve 'Haydi be ordan, deve çobanı sen de!' gibi ifadelerle nefsini tokatlar. Yine Ömer, evet İslâm'da devlet sistematiğinin güçlü temsilcisi o büyük zat, gerçekleştirdiği onca büyük muvaffakiyetin en küçüğüne bile sahip çıkmamış ve bir defa olsun, 'Ben yaptım' dememiştir.

Hasan Basrî (ra), Ebû Nuaym'ın Hılyetü'l-Evliyâ'sındaki kayda göre, Nebî zevcesinden süt emmiş büyük bir insandır. O, kendisini her gün hesaba çeker ve 'Sen, geçen gün namazda şunları şunları düşünen kişi değil misin? Rabbin huzûrunda hiç böyle şey yapılır mı? Önceki gün de şunu yapmıştın. İşte sen, busun' derdi.

Bunlar, bir devri, aydınlatan büyük muhâsebe ve murâkabe insanlarıdır. Zaten Kur'ân da, 'Sizi ve yaptıklarınızı yaratan Allah'tır' (Saffat/96) demiyor mu?

Derecesine göre her mü'minde Ahiret'e gitme arzusu vardır. Allah, bu arzuyu kamçılama adına tasavvur edebildiğimiz şeylerle Ahiret'i bize resmetmektedir. Dünyada daha çok bedenimizin altında kaldığımız içindir ki, Allah cennetin cismanî nimetlerini öne çıkararak sürekli onları anlatıyor ve insanlara o dille konuşuyor. Cennette bir de bizim tasavvur ve tahayyüllerimizi çok çok aşan nimetler vardır ki; bence esas önemli olan da onlardır.

Musikî

Herhangi bir konuda fetva verirken, meselenin aslına bakmak lâzımdır. Musiki'nin aslı, aynı haram değildir. Eğer haram derseniz, bütün Osmanlı tekke ve medreselerinin haram işlediklerini iddia etmiş olursunuz. Ama, Bediüzzaman'ın dediği gibi, musikinin şehevî ve beşerî arzuları kamçılayanı haramdır. Batıda musiki bir hayli ileri; hatta onlar sözsüz müzik bile icat ettiler ve bununla mesela sözsüz olarak Budin seferini anlatıyorlar. Anlayan, dinlerken ağlıyor. Anlamayan, ağlayana gülüyor. Rahmetli Alvar İmamı Dört güzeller' davulu çalınırken oturmuş, hıçkıra hıçkıra ağlamaya durmuş 'ne yapıyorsun?' diye sorduklarında, 'Çihar yar-ı güzîni anlatıyor. Dört güzel Ebu Bekir, Ömer, Osman, Ali'dir (ra)' cevabını vermiş.

Mustafa Sabri Efendi'nin Reddiyesi

Mustafa Sabri Efendi'nin 'er-Reddiyyetü ale'l-mezhebi Saidi'l-Kürdiyyeti' isimli bir eser yazdığı doğru mu?

Hayır, doğru değildir. Mustafa Sabri Efendi'ye Bediüzzaman Hazretlerinden bahsettiklerinde, onu takdirle karşılamıştır.

Ayrıca Mustafa Sabri Efendi Arapça bilen bir insandır. Böyle birinin Bediüzzaman için 'Kürdiyyeti' tabirini kullanması mümkün değildir. Zira bu tabir müennes (dişi) için kullanılır.

Kaldı ki, bu hezeyan dolu, sözüm ona reddiye çıkdığında M. Sabri Efendi'nin oğluyla görüşüldü.. bu düzme eserin kat'iyen babasına ait olmadığını, olamayacağını söyledi.

Mustafa, Efendimizin (sav) İsimlerinden midir?

Kendisinden böyle bir şey nakil yok. Ama sonraları O'na Mustafa da denilmiş. Hareket noktası şu olabilir: İsim ile isimlendirilen arasındaki ilgi, lakap ile şahıs, sıfat ile mevsuf, künye ile künyelenen arasındaki ilgiden daha fazladır. Selef-i salihîn, Efendimizin özün özü bir varlık oluşuna, 'Mustafa' diyerek tercümanlık yapmışlardır.

Mes'eleye şu açıdan da yaklaşabiliriz. Allah, Kur'ân'da Hz. Musa için 'inni'stafaytüke' (Şüphesiz ki seni seçtim) diyor. Hz. Musa'da böyle seçme mevzûu ise, bu, Hz. Muhammed (sav) için evleviyetle ve evveliyetle geçerlidir. Evet, O, kâinatın bihakkın özü, hülâsası, yani Mustafası'dır.

Ayrıca, Efendimiz'in isminin çok olması ve konuşma, yazma esnasında her bir ismini değişik takdimlerle kullanma, insandaki ülfeti izale eder. Mes'eleyi bu nokta-i nazardan da değerlendirmek bence önemlidir.

Mute, Bir Halid (ra) Günüydü

Bizanslılar, Mute'de Müslümanların karşısına 100.000 hatta bazı rivayetlere göre, 200.000 silahlı kişi ile çıkmışlardı. O gün, bir mümine 66 kişi düşüyordu. Çünkü mü'minler 3.000 kişi idi. Zeyd b. Harise, Abdullah b. Revaha ve Cafer b. Ebi Talib şehit olunca, Allah'ın kılıçlarından bir kılıç olan Hz. Halid, kılıcı eline aldı ve daha önce Uhud'ta mü'minlere yaptıklarına keffaret olacak şekilde, Mute'de kâfirleri darmadağın etti. O gün Halid bin Velid mü'minleri 50'şer kişilik gruplara ayırdı ve her sabah ön safta ayrı bir grubu yerleştirerek geriden sürekli yeni ve taze kuvvet geliyormuş havasını uyardı. Düşman, karşısında her sabah yeni yeni simalar gördükçe şaşırıyordu. Sonunda, düşman ordusu geri çekilmek zorunda kaldı. Efendimiz (sav) bu savaşı Medine'deki ashabına safha safha haber verip anlatmıştı.

Muvaffakiyete Doğru

Hadîste Kisra'nın helakından sonra Kisra Kayser'in helakından sonra da Kayser yoktur' deniliyor. Ama şimdi onların yaptığını yapan ABD, Rusya ve diğer Avrupa ülkeleri var?

İnsanların güçleri, imanlarının kuvveti, zamana tesir edebilir. Sahabenin imanı çok güçlü olduğu için, kısa bir zaman diliminde çok büyük fetihleri gerçekleştirmişlerdir. Bu, da, Allah'ın diğer kanunları gibi bir kanunudur.

Biraz da, günümüzde süper güç adı verilen birtakım devletlerin ve paktların yıkılması bizim Allah yolunda her türlü maddî-manevî fedakarlıkta bulunmamıza bağlıdır. Bu da, sahabi gibi iman kuvvetini elde etmekle mümkündür. Bu ne zaman olacaktır, bilinmez ama, bu netice mutlaka bir gün elde edilecektir.

Mübalağa

Mübalağa zımnî yalandır. Doğruyu iyi söylemeli, ama mübalağa etmemeli. Aksi takdirde, maksadımızın aksiyle tokat yeriz. Doğruluk bereket getirir, mübalağa ise gelen bereketi bile alır götürür.

Mübarek Geceler

Mübarek gecelerin hepsinin vakti mevzûunda şüphe var. Sadece Regaip Gecesi bundan müstesnadır. Zira Regaip, Recep Ayı'nın ilk perşembesidir. Ama o perşembe ayın birine rastlarsa, o da şüphelidir. Onun için Bediüzzaman Hazretleri Emirdağ'da iken, "Araplar dün ilan ettiği için ben şüpheye binaen iki geceyi de ihya ettim." buyurmuştur.

Müceddditler Arasındaki Farklı Görüşler

Zamanın değişmesiyle bazı hükümler değişir. Her asrın başında bir müceddidin gelmesini biraz da bu hikmet açısından değerlendirmek gerekir. Her zaman, sonra gelen müceddid, kendinden öncekilere ait düstur ve prensiplerde değişiklik yapabilir. Bunda yadırganacak bir şey yoktur.

Hizmet sistematiğinin içinde, bulunulan devreye adapte edilmesi şarttır. Dünkülere ait hayatî sayılan nice prensipler vardır ki, bugün onları tatbik etmek imkânsızdır. Yarın da bugüne ait bazı prensiplerin tatbiki imkânsız olacaktır. Bütün bunları normal karşılamak gerekir.

Toplumlar da aynen insan gibidir. Doğar, büyür, gelişir, kemale erer ve ölür. Nasıl ki bütün bu devrelerde, bazı değer hükümleri değişikliğe uğruyor; söz gelimi, çocukluk veya gençlik döneminde hayatından bir parça olan tutkularına, olgunluk döneminde bir insanın gülüp geçmesi gibi, toplumlar da olgunlaşıp, kemale erdikçe, daha önceki tutku ve alışkanlıklarına gülüp geçer ve onları hafife alır. Elbette burada, değişmesi imkânsız değer hükümlerinden söz etmiyoruz.

Esasen, zamana göre strateji, usûl, üslûp değişikliğini peygamberlerde de görebiliriz. Meselâ, Hz. İsa (as), Yahudi maddeciliğinin karşısına ruh ve manâ ile çıkmıştır. Halbuki biz bugün aynı şeyi yapamayız. Yani, sana birisi tokat vursa, sen öbür yanağını da çevir, ona da vursun' düsturu, İslâmiyet'te geçerliliğini kaybetmiştir. Hz. Zekeriya'nın, Hz. Davut'un stratejileri ile tamamen farklıdır. Bütün peygamberleri aynı şekilde düşünebiliriz ki, 'Füsus' da anlatılmak istenen de işte budur. Müceddditlerin durumu da böyledir. Onun içindir ki, bazen iki müceddidin dedikleri arasında farklılıklar görülebilir. Bu sebeple, müceddditlere ait sözleri ve onların hizmet felsefelerini, bulundukları devri göz önüne almadan değerlendirmek hatadır ve insanı hatalı neticelere götürür.

Müçtehit Geçinenler

Günümüzde müçtehit geçinen insanlar hakkında şahsen olumlu düşünceler besleyemiyorum. Faaliyetlerine hüsn-ü zanla bakamıyor, çalışmalarının ihlâs ve samimiyetten kaynaklandığına inanamıyorum. İhtimal, orijinalite yaparak, güya yeni şeyler söyleyerek kendilerini etraf-ı âleme duyurmak ve isim yapmak istiyorlar. Bunlar sık sık müçtehit imamlar da bizim gibi birer insandı. Hata yapmış olamazlar mı? diyorlar.

Elbette müçtehit imamlar da hata yapmış olabilirler. Fakat, her meselenin kendine has ortaya konma şekli vardır. İslâm için günümüz şartlarında, samimiyetle hizmet edilmek isteniyorsa, selef-i salihinin göremedikleri, kavrayabilecek konumda olmadıkları noktalar ortaya çıkarılır, karşı deliller serdedilir sonra da İslâmî, ilmî edep ve nezaket sınırları içinde, 'Şu noktada herhalde zühulleri olmuş şu husus şöyle de izah edilebilirdi' denilebilir. Kaldı ki, doğruların günümüze bakan cephesini vermek için, öncekilerin yanlışlarının üzerine gitmek de gerekmez. Aksi tutumlar, İslâm'a, ilme, millete hizmet olması şöyle dursun, milletin gönlünde yer etmiş şahıslar ve değerleri param parça eder ki, bu da, içtimâî anarşinin ötesinde, nesiller boyu önü alınamayacak kaosların doğmasına yol açar.

Müçtehitlerin Hükümleri Arasında Tercih

Müçtehitlerin bir meseledeki farklı hükümleri arasında tercih yapabilir miyiz?

Hangisinin hükmü aklî ve naklî deliller açısında daha güçlü ise, onu tercih edebiliriz. Ama, tercih edenin de ehl-i tercih olması gerekir. Fakat bu kapıyı şimdilik açmamak en uygun olanıdır. Kanaatimce bunu bir heyete bırakmak daha sıhhatli olacaktır. Gerçi günümüzde böyle bir heyet teşekkül etmediği için birtakım hususlarda görüş beyan ediliyor ama, bence bu ciddi bir meseledir ve kesinlikle lâubaliliğe tahammülü yoktur.

Müezzinlik

Asr-ı Saadet döneminde müezzinliğin şahıslara göre tahsisi çok önemli bir meseleydi. Bakın ben Hz. Ebu Bekir veya Hz. Ömer'e ezan okutulduğuna dair hiçbir şey okumadım. Ama Efendimiz (sav), müezzinlikle ilgili en ufak meseleyi dahi (ellerinin hareketinden ağzının hareketine kadar) Hz. Bilal'e talim buyurmuştu.

Müezzinlere düşen, sadece kamet ve ezandır. Bugünkü müezzinlik şeklini biz icat etmişiz. Bana göre, komutla tesbih, biraz şahsın ferdî huzur ve teveccühünü bozuyor. Belki topluca 'Sübhânallah, elhamdülillah' demekle bazı kasvetli kalpleri delmeyi düşünmüş olabilirler. Ama bunlar, adet haline gelince bid'at sayılmışlardır. Ne var ki, teferruat sayılan bu kabil şeylerle meşgul olunmamalıdır.

Mükemmel Fert

Çilehaneler insanın irade gücünü artırır. Ferd kendini orada bütün derinlikleriyle bulur.. idrak eder ve tanır. Şu kadar var ki mükemmel bir ferd de ancak yine mükemmel bir toplum içinde yetişir. İnsanlar arası münasebetler, âdâb ü erkân hep iyi bir toplum içinde öğrenilir. Mesela Osmanlı dönemindeki terbiye sistemi köylere varıncaya kadar her yeri içine alıyordu. O terbiyeyi alan insanlar, köylerde bile yaşasa, sarayda yetişmiş insan imajı veriyorlardı. Ben 12 yaşımda iken, Osmanlı'nın yıkılış döneminde yetişmiş ve 80 yaşında öyle ihtiyarlar gördüm ki, her yönleri ile zirve idiler. kim bilir, daha önceleri ne zirveler, ne zirveler yetişmişti?

Mü'minin Teslimiyet Anlayışı

Kader, mü'mini yürüyeceği yoldan alıkoyan bir husus olmaktan daha çok hakkımızda yapılan ilâhî takdirden ibarettir. Bu çerçevede bize düşen, ona inanmak ve teslim olmaktır. Bu inanç ve teslimiyet içinde, meselâ, Hz. Osman, Hz. Ali ve İskilipli Atıf Hoca, başlarına geleceği bilmelerine rağmen, varacakları hedefe tam bir tevekkülle ve fütursuzca yürümüşlerdir.

Hz. Osman, âsîler tarafından muhasara altına alındığında, Asiler kendisine su bile vermediler. Sinesinden yediği hançerle kanının, okumakta olduğu Kurân'ın 'Onlara karşı Allah sana yeter' ayetinin üzerine damlayacağı günün sabahında o hulasa olarak şöyle diyordu:

'Bu gece rüyamda Efendimiz'i (sav) gördüm. Bana, 'Osman, seni susuz mu bıraktılar?', 'Evet yâ Rasûlallah' dedim. Bana bir kova su getirdi; kanıncaya kadar içtim ve şu anda kanımda, hala içtiğim suyun dolaştığını hissediyor gibiyim. Sonra bana, 'Osman, seni muhasara mı ettiler?' dedi. 'Evet, yâ Rasûlallah' cevabını verdim. Allah Rasûlü (sav), o arada turfanda hurma istedi. Yanında Ebû Bekir ve Ömer vardı. Bana, 'Yâ Osman, bizimle mi iftar etmek istersin, yoksa aile efradınla mı?' diye sordu. 'Sizinle, yâ Rasûlallah' dedim.'

Akşama çıkmadan şehit olacağını bilen Hz. Osman, hiç bir zaaf eseri göstermeden, tam bir teslimiyet ve tevekkül içinde başına gelecekleri inşirah içinde karşılayıvermişti.

Hz. Ali, mihrapta yiyeceği hançerle şehâdet şerbetini içeceği sabah namazına çıkarken, etrafında dolaşan tavukları kovalayan çocuklarına, 'Bırakın, onlar babanızın yasını tutuyorlar' dediği nakledilir.

Ve Atıf Hoca. Tahirü'l-Mevlevî anlatıyor:

'Hoca, sabah namazını kıldı ve yastığının altından müdafaanamesini çıkartıp, parça parça etti. 'Hoca, müdafaa yapmaktan vaz mı geçtin?' dedim. 'Efendimiz'i (sav) rüyamda gördüm. Bana, 'Atıf, ne oluyor? Nedir bu müdafaa sevdan? Bize gelmek istemiyor musun?' dedi. Artık, bu müdafaaya gerek yok' cevabını verdi.

Hz. Osman, Hz. Ali ve Atıf Hoca Efendi'nin durumu, binlerce misalden sadece birkaçı.. Evet, sonunda ölüm de olsa, mü'minin kadere olan inanç ve teslimiyeti işte budur. Bu inanç, tevekkül ve teslimiyet değil midir ki, kuvvet dengesi her bakımdan aleyhimize olmasına rağmen, Çanakkale önlerinde

İngilizleri Allah'ın izniyle yüz geri etmişizdir. Hâsılı, bu seviyede bir inanç ve teslimiyete ulaşmak hülyâmızdır, rüyamızdır. İnşâallah, en kâmil manada onu elde ederiz.

Nakilcilik Bir Ölçüde İlhamı Öldürür

'Mülhemûn', yani ilhama mazhar ruhlar, daima başkalarından nakil yaparlarsa, hiçbir zaman ruhlarını şahlandıramazlar. Hep nakille uğraşanların kitaplarına bakın, 30 sayfada 80 tane yanlış bulursunuz. İşte bu ilim adına büyük bir felâkettir.

Nakilciler için ikinci büyük felâket de, akıl ve dimağları çok okuma sâyesinde açık kalsa bile, bunlar ruhlarını bir türlü çoraklıktan kurtaramazlar. Böyleleri 50 ciltlik kitap da yazsalar, rûhî yönden bir çobandan farksızdırlar.

Üçüncü felâket; nakilciler, kitaplarında günümüzü aksettiremediklerinden, cemaati sürekli dünün atmosferinde dolaştırırlar. Kısaca, nakilcilik tam bir felâkettir. Halbuki, fıkıh kitaplarında kadı'nın müçtehit olmasının şart koşulduğunu görürüz. Kadı müçtehit olamasa da, en azından ehl-i tercih olmalıdır; fetvâ verirken, kitaplardan nakletmek yerine, meseleyi kaynağından halletme gücüne sahip bulunmalıdır. Bu, İslâm'ın dimağı daima canlı tuttuğunun ve İslâm fıkhının her dem taze ve dinamik oluşunun ifadesidir. Ne acıdır ki, bugünün insanları klasik kaynaklarımızı tercüme bile edemezken, modernistler aynı malzemeyi kullanıyor ve tahribe gidiyorlar.

Biz, Ehl-i Sünnet olarak vazifemizi yapamadığımızdan dolayı, modernistler gözümüzün içine baka baka istediklerini yapabiliyorlar.

Nasıl Yaşarsanız Öyle Ölürsünüz

Hadis olması tenkit edilse de, hadîs diye rivayet edilen ve hadis ölçüsünde bir gerçeği ifade eden bir sözde, Nasıl yaşarsanız öyle ölür ve nasıl ölürseniz öyle dirilirsiniz' denmektedir.

Bir insanın hayat tarzı, onun şuuraltını oluşturur. Bu sebeple, o insanın bütün hayatında, ölümü esnâsında ve kabirde Münker ve Nekir'e cevap verirken hep o şuuraltının izleri tezâhür eder.

Müslüman olarak ölmek, hakkımızdaki İlâhî takdirin nasıl tecellî edeceğini bilemediğimizden dolayı, belki elimizde değildir ama, bu yolda, yani Müslüman olarak ölme yolunda olmak elimizdedir. Yoksa, Kur'ân-ı Kerim'in 'ancak Müslümanlar olarak ölünüz' emri 'teklif-i mâlâ-yutak', yani yerine getirilmesi mümkün olmayan bir teklif olurdu.

Hayatını salih ameller kuşağında geçiren bir insanın son nefesinde imanla gitmesi kaviyyen muhtemeldir. O halde, imanın gereklerini o derecede hayatımıza hayat kılmalıyız ki aksi bir düşünce ve aksi bir hayat tarzı rüyalarımıza bile misafir olmasın. Allah'a kavuşma arzusuyla yanıp tutuşalım ve hep bu visalin beklentisi içinde yaşayalım. Unutmayalım ki, -hadîsin ifadesiyle- 'Kim Allah'a kavuşmayı arzu ederse, Allah da ona kavuşmayı arzu eder.'

Nebi ve Veli

Velinin bütün hayat boyu varacağı yere, nebi daha doğduğunda varmıştır. Mevlâna, Muhyiddin-i Arabî ve "80 küsur senelik hayatımda dünya zevki namına bir şey tatmadım" diyen Bediüzzaman da buna dahil... Onlar bayraklarını nereye götürüp dikerlerse diksinler, orada Nebinin sesini-soluğunu duyarlar.

Nebiler ve Seçkin Ruhlar

Günümüzde peygamberliği tam manâsıyla anlayamıyor ve sıradan bir insandan bahseder gibi onlardan bahsediyorlar. Keşke daha temkînli olunabilse! Bizim hayatımızda bile yakaladığımız öyle anlar vardır ki, dakikası bütün bir ömre bedeldir. Oysaki bu hal, onların bütünüyle hayatlarına hakimdir. Bizim hayatımız boyunca ulaştığımız nokta, onlar için başlangıçtır. Bu, Hz. Nuh için de, Hz. Musa için de böyledir. Cevahir kadrini cevherfurûşan olmayan bilmez.' Efendimiz'e, 'Sahib-i Hut gibi olma' ayeti nazil olunca, belki ashabın aklına bir şey gelir diye, hemen 'Beni Yunus b. Metta'ya tercih etmeyin' buyurmuşlardır.

Enbiyânın hususiyetleri bir yana, onların arkasından yürümekle kemalatın zirvesine ulaşmış dünya kadar değişik hususiyetlerle velayet semasının ayı-güneşi evliya var.

Halk, yevm-i şek şüphesi içinde. Sonra 'gidin, falanın bugün doğan bebeğine bakın. Eğer süt emmiyorsa Ramazandır, emiyorsa değildir' diyorlar. Tam o esnada Gavs-ı Azam'ın annesi de oğlu süt emmiyor diye ağlıyormuş. Hali görünce, 'ana ağlama, bugün Ramazan oğlun onun için süt emmiyor' diyorlar. Bunlar Cenab-ı Hakk'ın husûsî atayasına mazhar kimselerdir.

Peygamberler, husûsî ve müstesnâ bir hayat yaşamışlardır. Hz. Musa, belki içine bir şey düşer de, kendisini meşgul eder diye, -haşâ ki öyle bir şey olsun- Hz. Şuayb'ın kızının, kendi önünden yürümesini istememiş. Davut (as), bir zellesinden dolayı senelerce ağlayıp, sızlamış. Daha niceleri başına herhangi bir şey gelince (imtihan, ibtilâ), mülahazasıyla 'Demek bir kusur işledim ki, başıma bu geldi' demiş ve ızdırapla inlemiş.

Şimdi böylesine müstesna bir hayat yaşayan peygamberleri sıradan insanlar gibi değerlendirmeye kalkarsak daha başlangıçta hata etmiş oluruz.'

Neml Sûresi'nin Günümüze Bakan Yönleri Nelerdir?

Kur'ân-ı Kerîm her meselede olduğu gibi, burada da her zaman ve zeminin idarecilerine birtakım mesajlar sunmaktadır.

Birinci Olarak: Hz. Davut (as) hilafete mazhar olmuş bir peygamberdir. Hz. Süleyman da onunla başlayan bu vazifeyi devam ettirmiştir. Günümüz idarecilerinin Hz. Süleyman'ı misal alıp, teb'a ve rai (idareci) arasındaki hukuka riayet eden ve haksızlığa meydan vermeyecek bir idare sergilemeleri gerekmektedir. Bunun için de bütünüyle mülklerinde cereyan eden hâdiseleri anında görmeleri ve muttali olmaları iktiza eder. İşte Peygamberler bunu 'Nübüvvet' nuruyla gerçekleştirmişlerdir, ardından gelenler de velâyet ve kerâmetle, firaset ve kiyâsetle...

Sûrenin günümüzdeki hizmet erlerine olan mesajına gelince, hizmetlerini ahenkli bir şekilde yürütebilmeleri için, ciddi bir firaset ve fevkalade bir hassasiyet ile, hizmet sahaları içinde cereyan eden hâdiselere muttali olmaları gerektiği ve yaşadıkları çağın şuurunda olmaları lazım geldiği şeklinde anlamak mümkündür.

İkinci Olarak: Yine Sûre'de Hz. Süleyman'ın karıncaya, Hüdhüd'ün ve Sebe Melikesi Belkıs'a taaccüp etmeleri anlatılır. İlk bakışta buradaki insanın hayvana, hayvanın da insana taaccüp etmesinde bir tezat varmış gibi gelir. Oysa ki meseleyi değişik bir zaviyeden seyrettiğimizde, burada da bir kısım nüktelerin gizli olduğu ortaya çıkar.

Niyet

Niyette kasd ve irade çok önemlidir. Bir işte kast ve irade varsa niyete göre karşılık görür. Mesela, çarşıda dolaşma iki niyetle olur:

1) Sırf gezmek-dolaşmak;

2) Hizmet-i imaniye için.

İkinci çeşit dolaşma sırasında göze çarpan haram kasdi ve iradi olmadığı için af edilir. Bu türlü şeyler içtimai hayatta herkes için mukadderdir.

Onulmaz Kanser

Bir millet fertleri arasında, hile ve aldatmaca akıllılık sayılıyorsa, o millet artık, kanserin onulmaz safhasına ulaşmış demektir. Bu arada, umumi bünyede iyilik emaresi olarak görülen şeyler ise, veremli bedendeki şişkinlikleri, semirip gelişme zannetme gibi bir aldanmışlıktır.

Osmanlı Padişahlarının Lüksü

Osmanlı padişahlarının aşırı lüks içinde yaşadıkları her zaman söylenir ve bu mevzuda sürekli tenkit edilirler. Oysa, gerçeği görmek için sadece Topkapı Sarayı ile Fransa kraliyet sarayını gezmek ve mukayese yapmak yeterli olacaktır sanırım. Abdülhamid devrindeki paşaların yaşadığı hayat, padişahtan daha lükstü; tabii bugünkülerinki de o günkülerinden...

Osmanlı ve İslâm

Yeryüzünde tam 6 asır hüküm sürmüş olan Osmanlı Devleti'nin en bâriz özelliği, onun devlet ve millet çapında İslâm'a gösterdiği saygıdır. Bunun en açık örneklerinden biri olarak şu hâdiseyi zikredebiliriz: II. Abdülhamid zamanında Fransızlar, Volter'in, Efendimiz (sav) aleyhindeki bir piyesini oynatmaya kalkışırlar. İşte elli bin gâilenin olduğu dönemde, Osmanlı'nın başında, Batılıların "Le Sultan Rouge", yani "kızıl sultan" dedikleri Abdülhamid vardır. Fransızlar'a kükrer: "Eğer bu piyesi oynatırsanız, halife ünvanıyla bütün alem-i İslâm'ı, bu hareketi tel'ine çağırırım" der. Bunun ifade ettiği manâyı çok iyi bilen Fransa, piyesi oynatamaz. İngilizler aynı piyesi oynatmak istediklerinde yaralı aslan bir defa daha kükrer ve onlar da vazgeçmek zorunda kalırlar. İşte "hasta adam" denilen Osmanlı, hastalığı zamanında bile, O'nun (sav) sakalına konacak bir toz mesabesindeki küçük bir şey karşısında bile böyle kükreyebiliyordu..

Otopsi

Otopsi yapmak caiz midir?

Katili ortaya çıkarma, ölünün cesedi üzerinde tasarruf yapmadan daha önemlidir. Esasında, ölünün cesedi üzerinde tasarrufta bulunmak mezmumdur. Ama, diğer tarafta pek çok insanın, hak ve hukukunun temini bahis mevzuu olacağından dolayı otopsiye caizdir denebilir.

Ölümden Müteessir Olunanlar ve Vazifelerimiz

Taarüf ölçüsünde tereddüt yani tanıma ölçüsünde sevme olur. Eğer insan bunu bilse, en çok kendi ölümüne üzülür. Aramızda böyle bir taarüfün olduğu birkaç insanın ölümünden çok müteessir olmuşumdur. Aradan yıllar geçmesine rağmen hâlâ tesirindeyimdir. Geride kalanlar, ahirete irtikal eden tanıdıklarının ruhlarına ithafen ihlâs ve fatiha okumalı, onlar adına istiğfar etmeli, ayrıca, hesabın çok ağır olduğu ilk devrede çok hediye göndermelidirler. Evet, bazıları oraya sermayesiz gidebilir ve çok fakir kalabilirler. İmanlı gittilerse mes'ele yok. Zira iman alıcı' vazifesi gördüğü için, imanlı gidenler arkalarından edilen duâlardan istifade ederler. Fakat kâfirler, alıcıları kapalı olduğu için, hiçbir şeyden istifade edemezler.

Evet, insan imanın ne büyük bir kıymet ve değer ifade ettiğini can ağızdan çıkarken anlar. Ölmeden az evvel herkes iman edebilir ama bu iman faydasızdır. Cenab-ı Hakk son nefesteki tevbeyi lütfen kabul buyurmuştur da, imanı kabul etmemiştir.'

Öşür ve Arazi Hukuku Üzerine

Öşür, topraktan çıkan ürünün vergisidir. Arazi nehir veya yağmur suyu ile sulanıyorsa, elde edilen mahsulün 1/10'u zekat olarak verilir. Ama dolap, kuyu suyu gibi şahsî emek isteyen su ile sulanıyorsa, bu takdirde ödenecek zekâtın miktarı, ürünün 1/20'sidir. İmam-ı Şafiî hazretlerinin bu husustaki farklı mütalâası vardır ki, buna göre, arazinin bir kısmı yağmur, bir kısmı dolap suyu ile sulanıyorsa, ürünün 1/15'i zekat olarak ödenir.

Öşür, bütün İslâm devletlerinde hemen hemen her zaman verilirdi. Yalnız, Osmanlılar bir ara 'sultaniye' veya 'arazi-i miriyye' diye devlete ait bir toprak statüsü oluşturdular. Dolayısıyla devlet, kendi topraklarında elde edilen üründen öşür almadı. Fakat bilâhare yapılan arazi reformları, neticesinde statü değişti ve araziler şahıslara temlik edilip, tapuları verildi, tescilleri yapıldı. Bu statü değişikliğine rağmen, bir kısım kitaplarda halâ o devirde öşür verilmiyordu, yine verilmez. Çünkü arazi, arazi-i miriyyedir' denmektedir. Halbuki, şimdi ortada ne emir, ne ümera, ne de sultan var. Bunlar yok ki, arazi de 'arazi-i sultaniyye' veya 'miriyye' olsun. Türkiye'deki hal-i hazır uygulamaya göre herkesin arazisi kendi mülküdür ve dolayısıyla öşür bilittifak farzdır. Rica ederim, sizler arazinizi devlete bedava verir misiniz? İstimlak edip, değeri verilmediğinde mahkemeye müracaat etmez misiniz? Öyleyse, Türkiye'de bugünkü toprak statüsü içinde elde edilen üründen öşür vermek farzdır.

Perde ve Biz

Efendimiz (sav) bir hadîslerinde 'Cenâb-ı Hakk'ın hicabı nurdur' mânâsında 'Hicabuhu nurun' buyurur. Yine Miraç'ta gördüğünün bir nur olduğunu belirterek 'Raeytü nuran' der.

Biz burada, bu hadîslerin yorumu üzerinde duracak değiliz. Sadece 'hicap' kelimesinin tedâî ettirdiği bir hususu arz etmek istiyorum:

Hicap, örtü mânâsındadır. Cenâb-ı Hakk nurunu, sebeplerle kendi arasına bir hicap ve perde edinmiştir. İzzet ve azamet öyle gerektirmektedir. Ancak bu perde, Cenâb-ı Hakk'ın önünde değil, bizim ve bütün sebeplerin önündedir. Eğer O, bu hicabı az aralayacak olsaydı bütün âlem yanar ve mahvolurdu.

Cenâb-ı Hakk sıfatlarıyla muhattır ki, çok az müntehinin nazarı oraya ulaşabilmiştir. Halbuki bizler kainattaki nizam, intizam ve ahenkten menfezler açarak o perdenin verasını görmeye çalışıyoruz. Tevhidi yakalamak çok zorlu bir iştir. Çokları kitaplarda yazıldığı için ona inanır; fakat işin hakikatından habersiz yaşar.. İnanmak başka, inandığını vicdanında sezmek daha başkadır. Hâl ile keşfedilecek şeyler akılla elde edilemezler. Bunda yadırganacak bir taraf da yoktur. En basitinden, kulağın işittiğini burunla duymak mümkün değildir. Söylediğimiz prensibe, bu kadar basit bir misalle bile bakılabilse çok şey anlaşılır zannediyorum.

Risâle-i Nur

Risâlelerin tamamında herhangi bir fikrî tezada rastlanmamaktadır. Bu eserler şayet ilham olmayıp, bütünüyle mantık muhassalası olsaydı, muhakkak tezat da olurdu. Bu eserlerde tezadın olmaması ancak sünuhat ile izah edilebilir ki, bunu da zaten yer yer Nur Müellifi de bizzat söylemektedir.

Risâleleri eğer hakkıyla anlasaydık, medrese ve tekkelerden bekleneni verirdi. Ama maalesef bazılarımız onu sadece ilzam için kullandık ve malzeme durumuna düşürdük. Bazılarımız da, 'anlamasak da, ruh istifade eder' deyip, evrad dinler gibi dinledik. Öldürdük onları. Perdeyi yırtıp, danede hakikatı gösteren dikkat-i nazardır; zâhirî nazar değil.

Risâle-i Nur'da Hakîm ve Râhim İsimlerinin Tecellisi

Risale-i Nur talebeleri, Rahîm isminin şefkat burcunda dolaşıyorlar. Bu, onların yerde merhamet dağıtarak, göklerin merhametine mazhar olmaları demektir.

Nur'larda 'Hakîm' ismi de mütecellidir. Bu, devir ve şartlar nazara alınarak hareket etmek demektir. Hakîm ismine mazhariyet, cidden çok farklı bir şeydir. Şartlara umûmî atmosfere aykırı hareket edenler, bu mazhariyetten mahrum kimselerdir.

Esasen, dünden bugüne, hususiyetleri ve aralarındaki mücadele açısından iman-küfür ve mü'min-kâfir münasebetlerinde değişen bir şey yoktur. Değişen sadece dünya şartlarıdır. Muselâ, Bediüzzaman ve talebeleri, ilk dönemde bahtiyar bir ihtiyar ve on talebeden ibaretti. Onların o zaman bu isimlere mazhariyetleri ile, bugünkülerin mazhariyetleri çok farklıdır. Meselâ, günümüzde cemaat, o zamana nispetle kemmî ve keyfî buudları itibariyle az daha kuvvetlense, hikmetin yanında kudretin de tecellileri görülebilir. Daha sonraki devirlerde gelecek olanlar, ayrı bir strateji takip edeceklerdir; zira onlar, daha başka isimlerin tecellilerine mazhar olmaları söz konusudur. Bu itibarla hangi zaman dilimi içinde bulunursak bulunalım, bize düşen, daima hikmete uygun hareket etmektir.

Şunu da unutmayalım: 'Hikmete uygun hareket edelim' derken, hata da edebiliriz. Önemli olan, hatalarımız söylendiğinde, hemen o hatadan dönmesini bilmektir. Aksi takdirde, yani enaniyete aldanıp hatada ısrar etmekle, bütün isimlerin mazhariyetlerine karşı kapanma söz konusu olabilir.

Risale-i Nurlarda Gramer Kurallarına Uygunluk

Risâle-i Nur'ların gramer kurallarına uygun olmadığı söyleniyor. Ne dersiniz?

Yahya Kemal Türkçeci ve dili en iyi kullananlardan birisidir. Necip Fazıl'ın ifadesine göre dil bir renk zemzemesi halinde onda ifadesini bulmuştur. Ama, Yahya Kemal'in de gramer hataları vardır.

Risâleler açısından meseleyi ele aldığımızda; umumî manâdan dil güzel kullanılmıştır. Ama buna çok ciddi bir ehemmiyet verilmemiştir. Arapça olan eserlerinde de böyledir. Aslında dilin kurallarına uymamak da bizim için ayrı bir imtihan noktasıdır.

Meseleyi kelime ve cümleperestler gibi değerlendirmemek gerekir. Bu eserler Kurân'ın malıdır, böyle olmasında ayrı bir feyiz ve bereket vardır. Meselâ birisi çıkıp çok şaşaalı ifadelerle bir şeyler anlatabilir. Diğer tarafta bir başkasının ihlasla söylediği dört kelimelik bir cümle ondan daha fazla kalplerde hüsn-ü tesir icra eder...

Farz-ı muhal Risâlelerde hiçbir şey olmasa bile yetmiş yıldır iç ve dıştaki din düşmanlarının onunla uğraşmaları bu eserlere yabancı kalmış, bir türlü ısınamamış bazı kimseleri düşünceye sevketmelidir. Acaba, Türkiye'de başka kesimlerdeki insanların sayısından ve dindar talebelerin çokluğundan ciddi endişe edilmemesine rağmen ışık evlerin en küçüğüne karşı bile çok büyük bir endişe hissedilmesi neyin göstergesidir?

Evet, insan bazen, zatî kıymeti olan bir şeyin kıymetini, o şeyin hasımlarının, düşmanlık ve hassasiyetinden de anlayabilir.

Rububiyetin Tecellisi

1) İnsanın, himayesi altındakilerini terbiye etmesi,

2) Allah'ın, insanları kendi eliyle terbiye etmesi şeklinde.

Bu kavisler helezoniktir, daima yukarıya doğru çıkarlar ve hiç geriye dönmezler. Efendimiz'in (sav) miracı da böyledir. O, daima yükselmiştir. O'nun miraçtan sonra aramıza dönmesi ise, miracın bize bakan yönüdür. Kendisine bakan yönüyle ise o, hiç geriye dönmemiştir ve sürekli terakkî etmiştir.

İnsan-ı kâmil mertebesi ile ecel arasında bir ilişki vardır. O mertebenin sahibi, o makama gelmeden ölmez. Efendimiz, vefatından evvel 'Allahümme Refika'l-A'la' diyerek adımını atmış ve yükselişini devam etmiştir.

Zaten Rubûbiyet ile ubûdiyet birbiriyle ayrılmaz bir bütünlük arz eder. Ubûdiyyet dairesi, bütünüyle Rubûbiyet dairesi hesabına çalışır.

Ruhanilerin Görmesi

Ruhanî kendi çerçevesi dahilinde pek çok şeyi müşahede edebilir. Ruhanilerin cismaniyete ait şeyleri görmeleri, onlar için zahmetsiz sıkıntısız bir şekilde gerçekleşebilir. Bazen Allah onlara, mükâfat-ı cismaniye de verir. Ancak bu, hiçbir zaman hulûl ve ittihad şeklinde gerçekleşmez. Bu ruhun, cismaniyetle iç içe münasebeti şeklinde tecelli eder. Dolayısıyla ruh-ceset beraber olarak kendilerine ait şeyleri müşahede ederler. Siz, bir dürbünle dağları gördüğünüz, daha hassas bir dürbünle yıldızları müşahede ettiğiniz gibi, ruhlar da, cismaniyete ait şeyleri böyle çeşitli dürbünler kullanarak, cismanîlerin görme ve duyma buudları içerisinde müşahede ederler.

Ruslar ve Türkler

Bediüzzaman Hazretleri, Sovyetler için nifak şebekesi tabirini kullanır. Zira Ruslar, kurdukları düzenle insanlığı yıllarca iğfal ettiler. Buna rağmen, kendi düzenleri adına hatalar yapmaktan da kurtulamadılar. Meselâ, kendi ırklarından olmayanları yüksek seviyeli tüccar ve subay yapmadılar. Bilhassa Türkler'i büyük ölçüde hep er olarak kullandılar. İşe yaramayacak yaşlıları ya sürgüne gönderdiler veya öldürdüler. Bu tür hatalar, esir milletlerde millî duygunun doğmasına yol açtı. Her hatâ, o hatanın muhataplarını tedbirli olmaya sevkeder. Hatânın büyüklüğü nispetinde de tedbirli insan yetişir. Şef döneminin baskısı, Bediüzzaman Hazretleri gibi, daima ayakları üzerinde durabilen birini yetiştirmiştir. Biz bugünkü hâlimizle o dönemde yaşasaydık, inanın hizmet edemezdik.

Rüyalar Biraz da Ruh Haletine Bağlıdır

Her insanın ruhu incelmeye müsait olarak yaratılmıştır. İnsanın ruhî mertebeleri, esfel-i safilinden a'lâ-i illiyyîne kadardır. Ruhun melekûtiyete açılması, nüve halinde her insanda vardır ve işte bu vehbîdir. Daha sonra herkes kendi gayretiyle bu nüveyi kuvveden fiile çıkarabilir ki, bu da, kesbîdir.

Güzel rüya görme, temelde bu ruh haleti ile alâkalıdır. Rüyada birini yılan ve çıyanlarla beraber görünce hemen onun hakkında, Bu insan yılanlaşmış, çıyanlaşmış dememeli. Belki de bu, bizim ruh haletimizden ve su-i zannımızdandır. O halde, rüyada yılan, çıyan görüldüğü zaman Allah'a sığınılmalı ve başkalarını alâkadar eden görüntülerde su-i zanna girilmemelidir. Bazen de Allah, düşmanları o şekilde gösterebilir.

Rüyaların bazısı, irşad mahiyetindedir. Bazen içtihatları ile yanlışa gidenleri Cenab-ı Hakk, bu rüyalarla ikaz eder.

Sadakat ve Sebat

Hz. Adem (as), Hz. Muhammed (sav) değildir, Kur'ân-ı Kerim, Hz. Adem için 'Biz onu azmedici bulmadık' diyor. Bunun manâsını şu sözde aramak lazım: 'Ebrar'ın hasenâtı, mukarrebînin seyyiâtıdır.'

Zaman olur, öyle hareket edersiniz ki, o sizin için hasenattır, ama daha sonra o hasenat seyyiat sayılabilir. Zira artık siz de belli bir mertebe katetmişsinizdir. Bedevî geliyor, 'İslâm nedir?' diyor ve Efendimiz'den (sav) İslâm'ın beş şartını öğrendikten sonra 'Vallahi, başka bir şey katmadan bunları yerine getireceğim' deyip gidiyor. Efendimiz (sav), 'Doğru söyledi ise kurtulur' buyuruyor. Ama, Hz. Ebu Bekir'e, Hz. Ömer seviyesindekilere, 'Eğer dininizin onda birini yaşamazsanız helâk olursunuz' buyuruyor.

Efendimiz (sav), Hz. Âişe'ye talip olduğunda, Hz. Âişe 7 yaşında, Efendimiz ise 53 yaşında idi, arada 46 yaş fark vardı. Ebu Bekir, 'hayır' demek şöyle dursun, 'düşüneyim' deseydi, seviyesinin sözünü söylememiş olurdu.

Hz. Adem yasak meyveye elini uzattı. Müfessirler bu meyve konusunda bir sürü ağaçtan bahsederler; halbuki, zannediyorum bu: 'Mahiyetinizde mündemiç fena duygulara yanaşmayın' demekti. Nebî hakkında konuşurken dikkatli olmak lazım. Hz. Adem sürçtü, ama çabuk döndü. Hz. Adem'in hayatında bir defa sürçtüğü şeyde, kim bilir biz günde kaç defa sürçüyoruz! Hz. İsa bütün sıkıntılar etrafını sardığı zaman 'Men ensarî' (Yardımcılarım kimdir?) dedi. Yuşa b. Nun, Hz. Musa'nın fetâsıydı ve ona sadakatle bağlıydı. Efendimiz'in (sav) en büyük yardımcısı Sıddık-i Ekber'di. Aynı sadakatı Bediüzzaman da kendi talebelerinden istemişti. Zira büyük işler, ancak sadık kimselerle gerçekleştirilir.

Bir diğer manâda sadakat, maddî-manevî füyûzât hislerinden fedakârlıkta bulunmak demektir. Bu da 'neden, niçin?' demeden gösterilen hedefe yürümeyi gerektirir.'Neden?' diye sormak, sadakat ruhunu zedeler. Bu çerçevede sadık iseniz:

Arzunuz ve görüşünüz sorulursa, anlatırsınız. Yoksa teslim olursunuz.

Hedefe yürürken, cenneti gösterip de 'İşte cennet, girin' deseler, 'Hayır, görüşmem lazım' demelisiniz.

'Şu noktaya gelirsen cehennemden kurtulacaksın' dediklerinde de

'cehennemden kurtulmak büyük bir şeydir ama, yine görüşmem lâzım' karşılığını vermelisiniz!

Sebat, sadakatın bir yanıdır. Arada bir fütur gösterme, hedefe varmayı engeller; en azından geciktirir. Ayrıca sebat, gerisin geriye dönmemeyi ifade eden bir sıfattır. Sadakatin önemli belirtilerine gelince, cihanın doğusunda-batısında İslâm adına memnun edici her hâdise karşısında sevinme, üzücü bir şey zuhur edince de âdetâ deliye dönme gibi hususlar zikredilebilir.

Sağcılık, Solculuk ve İslâm

Günümüzde sağcılık, solculuğun karşısında iktisadî bir anlayıştan ibarettir. Sol denince proleterya ve komünist sistemler, sağ denince de, kapitalist, liberalist ve faşist sistemler akla geliyor. Bu arada, bazı Müslümanlar da bu iki sistemden birine sahip çıkmak istiyorlar.

İslâmiyet, müstakil ve 'nev'i şahsına münhasır' bir sistemdir. Sağ ve soldan biri liberal iktisadî anlayışı, diğeri ise devleti ma'bud derecesine çıkarıyor; bu anlayışlardan hiçbirinin İslâm ile özde alâkaları yoktur ki, İslâmiyet'i onlarla bağdaştırmaya çalışalım.

Sonra, günümüzdeki sağcılık ve solculuk ile, Kur'ân-ı Kerim'de geçen 'sağ ashâbı' ve 'sol ashâbı' terimlerinin de hiçbir alâkası yoktur. Hayatlarını Allah'ın rızâsı istikametinde geçirmiş ve Ahirete mü'min olarak intikal edip, Mahşer'de defterlerini sağdan alacak olan Müslümanlara Kur'ân-ı Kerim'de 'ashâb-ı yemîn'; buna karşılık, hayatlarını kötülükler ağında geçirmiş ve kâfir olarak ölüp, gitmiş defterlerini soldan alacak olanlara da, 'ashâb-ı şimâl' denmektedir. Bu bakımdan, Kur'ân'daki 'sağcılık' ve 'solculuk', insanların ahiretteki durumlarına göredir ve bu dünya ile hiçbir alâkası yoktur.

Meselelerimizi, her zamanı Kur'ân ve hadis ölçüsünde ele alıp, değerlendirmeliyiz. Kur'ân, Müslümanlar için, 'Sizi orta ümmet kıldık; sizi 'Müslüman' olarak isimlendirdik; Müslümanlar olarak ölmekten başka bir isim veya sıfatla ölmeyin' derken, İslâm adına sağcılık veya solculuk mefhumuna sahip çıkmanın hiç bir manâsı olamaz.

Bugünün sağcıları da solcuları da, bir gün gelecek, yıllardır arayıp da bir türlü bulamadıkları huzûru, Allah'tan başka hiç bir şeye dayanmayan Hz. Muhammed'in sımsıcak ikliminde bulacaklardır. Hâdiselerin işâreti, bize bunu göreceğimiz günlerin uzak olmadığını gösteriyor.

Salâ Okuma

Devr-i Risâlette ve sonraki dönemlerde salâ diye bir şey yoktu. Bu sebeple salâ bid'attir. İmam-ı Rabbani'ye göre bid'atın hasenesi ve seyyiesi olmaz. Salâ okunurken, Efendiler Efendisi'ne salât u selâm getirme niyet edilse yine de bid'at olur mu? denecek olursa, bu takdirde salât u selâma zaman, mekan ve vak'a tayin etme karşımıza çıkar ki, bu da ayrı bir bid'attır. İbadetlerde zaman ve mekan tayinini, sadece sahib-i şeriat yapar.

Sanat Allah İçindir

San'at, san'at için değildir. San'at, dava için, ideal için, düşünce içindir. Bunlardan da öte ve bunlarla beraber san'at ancak Allah içindir.

(sav) ve (sas) İbarelerinin Yazılışı

Sallallahu aleyhi vesellem' ibaresinin (sav) veya (sas) şeklinde yazılmasında bir mahzur var mıdır?

Yazan şahıs, yazarken salât u selâm getirmelidir. Okuyan da, herhalde okurken (sas) veya (sav) şeklinde yazıldığı gibi okumuyordur! Demek ki bunlar, birer işaret ve remizden ibarettir. Kaldı ki, Kur'ân-ı Kerim ve hadis-i şeriflerde de bu türden îcaz-ı bil-hazf yani kısaltma ile îcaz yapılmıştır.

Meselenin bir de şu yönü var: Bu ibarenin uzun uzun yazılması bıkkınlık veriyor düşüncesi aslında büyük hatadır. Ancak insana böyle bir düşünce gelecekse, remizlerle yazması evlâdır.'

Secde

Secdede mahviyet, Hak karşısında zilleti kabul, enaniyeti terk ve Rabb'e tam teveccüh vardır. Böyle bir secdeye Allah (cc) tecelli eder.

Bu manâ, kıyamda da vardır. Ama, secdede daha derindir. Kulun Rabbine en yakın olduğu yer secdedir hadîsini bu şekilde değerlendirmek gerekir. Meleklerin Adem'e secde etmelerinin sırrı da bu noktadadır. Bazen, namaz haricinde de secdeye varılıp duâ edilebilir. Yeter ki bu bir bid'at haline getirilmesin..

Sefer Bir Nev'i Azaptır

Yolculuk, azaptan bir parçadır hadisine binâen denilebilir ki, insan ihtiyaçları için yolculuk yapıyorsa, bu yolculukta katlandığı meşakkatler ölçüsünde sevap kazanır. Hele bu yolculuk dini tebliğ istikametindeyse, elde edilecek mükâfatlar, nafile ibadetlere terettüp eden sevapların çok çok üstünde olacaktır.

Seyr ü Sülük Mertebeleri

Seyr ü sülûkun üç mertebesi vardır: Seyr ilâllah, Seyr fillah, Seyr minallah ve billah.

'Seyr ilâllah', Allah'a doğru seyretme manâsındadır ve Seyr ü sülûkun ilk mertebesidir. Fakat onun da kendi içinde mertebeleri vardır: İlme'l-yakin, aynel-yakin, hakka'l-yakin'in mertebeleri gibi...

'Seyr fillah', Allah'ta seyretme demektir. Bu, insanın her an O'nunla olması, O'nun esmâ ve sıfât dairesinde dolaşması, isim ve sıfatlarının tecellileriyle baş başa kalması demektir ki, bir manada sâlik, bu makamda tamamen Allah'ta fanî olur ve fenâfillah'ı ihraz eder.

Üçüncü mertebe ise, 'Seyr minallah'dır. Sâlikin seyrini tamamladıktan sonra, varlığın özüyle alâkalı gördüğü bütün göz kamaştırıcı, baş döndürücü güzelliklere rağmen, insanlar arasına döner. Bu dönüş gördüklerini, tattıklarını bildirmek için dönüştür ve halk içinde Hakk'la beraber olma halidir.

Bu mertebelere nâil olanların hali, peygamberlerin Cenab-ı Hakk'ın muhtelif isimlerine mazhar olmaları haline benzer. En iyisi de, insanın bu mazhariyet ve bu hallerini bilmemesidir. Eğer biliyorsa, istidraç olmaması için duâ etmeli ve gizlemeye çalışmalıdır.

'Seyr fillah'da şahsî arzu ve düşünceler olmaz. İnsan, sadece isimlerinin tecellileri ve tecellilerin renk tonlarıyla baş başadır. Bu tecelliler arasındaki televvünleri yaşarken, insanın, bütün arzularından tecerrüdü ve varlığını Allah'a feda etmesi bu makamın bir özelliği ve bekâ-billah da bu zirvenin önemli bir varididir. Ne var ki bu yollarda her zaman bir zaviye ve ihsas farklılığı da söz konusudur. Hatta bu farklılığı bu yolun kutupları arasında görmek de mümkündür.

Bazıları bu mertebe farklılığını bilmediklerinden dolayı, İmam Rabbanî ile Muhyiddin İbn Arabî gibi zatların bazı noktalarda birbirleriyle çatıştıklarını zannedebilirler. Aslında böyle bir çatışma kat'iyen varit değildir. Farklı mütalâalar ise, bunların tamamen farklı buudlarda olmalarından kaynaklanmaktadır.

Bazen bu mertebelerde bulunan insanların şuurları, içinde bulundukları hale taallûk eder. İşte o zaman Muhyiddin İbn Arabi, 'Bizden olmayan, bizim

eserlerimizi okumasın' der. Bunu anlamak zordur ve bir ölçüde şeriatla te'lifi de mümkün değildir. Hallac-ı Mansur'un 'Ene'l-Hakk' demesi de bu cümledendir. Bu tür sözler, zâhirde, şeriata zıd gibi görünür ise de, esasen bu zatlar, içinde bulundukları makamın gereğini yerine getirmektedirler. Ahmed Emin, gibilerin bu konuyla alâkalı in'ikadları, indî, haricî dolayısıyla da haksızdır. Çünkü bu gibi durumlar bir 'hal' meselesidir. 'Kal'in 'Hal'e tercüman olması ise hayatî bir mevzuu işâretlerle anlatmaya benzer.

Sihirbazların Ölümü

Bazı müfessirler, Musa (as) zamanındaki sihirleri izah ederken, iplerin veya sopaların içinde civa olduğunu ve ısınınca hareket ettiklerini söylerler. Halbuki, sihrin de kendi has hakikatı vardır. En güvenilir hadis kitaplarında Efendimiz (sav)'e sihir yapıldığı anlatılıyor. Sihir yoktur demek veya fizikî şeylerle onu izaha kalkışmak, zorlamadan başka bir şey değildir.

Tarih boyunca binbir hâdise ile sabittir ki, sihirbazların ölümleri çok zor olmuştur. Çünkü onlar:

Esma-i İlâhiyeyi yanlış kullanıyorlar.

Gayba ait haber veriyor gözüküyorlar. Halbuki gaybı Allah'tan başka kimse bilmez.

Sihri, karı ile kocanın arasını ayırma dahil bir sürü kötü ve yanlış şeylere alet ediyorlar.

Sihri meslek haline getirip, başkalarına öğreterek, bunu gelecek nesillere taşıyorlar. Böylece sebep olan yapan gibidir' kâidesince günah defterleri -ölseler bile- hiç kapanmıyor. Yaptıkları, tek günah olmaktan çıkıp, bir okul veya fabrika gibi işleyerek, devamlı günah üretiyor.

İşte, yaptıkları sihirlerle böyle büyük cürümler işleyen insanların ölümlerinin arkada kalanlara ibret olması için çok zor olması gayet normaldir. Tabii ibret alanlara...'

Sistemin Gedikleri

Bazıları sistemin getirmiş olduğu zorluklara bakarak, İslâm'dan taviz verme veya nasslarda tekellüflü tevillere gitme yoluyla değişik cevaz kapıları aralıyorlar. Bunlar bilmiyorlar ki, böyle yapmakla ciddî bir hata işliyorlar. Çünkü, herkes içinde yaşadığı devre göre, İslâm'dan taviz verirse, ortada ne din kalır, ne de iman. Sonra, bu sistemin getirmiş olduğu problemlere çözüm İslâm'da aranmaz ki! Neden?.. Zira, problem İslâm'dan kaynaklanmıyor. O halde çözüm de İslâmî esaslar içinde aranamaz...

Sosyalizm Yumuşuyor

Sosyalizm'in yumuşaması bizim için hiç de sürpriz değildir. 1980 öncesi anarşi döneminde bile onların fikir plânında bittiğini biliyor ve çıkardıkları anarşinin, şimdilerdeki bitişlerinin ifadesi, canhıraş feryatlar olduğunu söylüyorduk.

Günümüzde nice büyük düşünürler, artık komünizme sırt çevirdiler; hatta bazıları Müslüman bile oldu. Dünya ülkelerinin çoğunda Hristiyan demokratlar iktidara geliyor. Demek ki, fikrî coğrafyada büyük değişiklikler yaşanmakta. Şu kadar ki, yıllarını komünizmle tüketmiş insanların birdenbire Müslüman olacaklarını düşünmek de makul değildir. Bunlar ihtimal önce te'lif yoluna sapacak ve İslâm ile komünizmi barıştırmaya çalışacaklardır. Bu tür yalpalanmaların bize faydası dokunacaktır; çünkü, onların falsolarını gördükçe, arkalarından gidenler, 'Demek ki komünizm bugüne kadar hep kaypak kafalarla temsil ediliyormuş' diyeceklerdir.

Şimdiye kadar komünizm halka kendini hep kitle-ruh haleti içinde arz ediyordu. Aslında böyle bir metot, ancak düşünceden mahrum kalabalıklar oluşmasına yol açar ve nitekim öyle de oldu. Bu kalabalıklar, hiçbir zaman hür bir ortamda kendileri olarak düşünemediler. Zannettiler ki, komünistler yakında ihtilâl yapıp ve hemen işbaşına gelecekler. Bugün artık tebeyyün etti ki, bütün bunlar boş bir gürültüden ibaretmiş. Sis ortadan kalktı ve herkes -onlar da, biz de- sâlim düşünme imkânı bulduk.

Komünist cephenin kalemşörlerinin, belli istihalelerle bir gün, belki de yakında İslâm'ın müdafileri olmalarını beklemek, bile hayal olmasa gerek...

Sosyolojik Değerlendirmeler İle İlgili Bir Mülahaza

Bizim hayat-ı içtimaiye hakkında söylediğimiz sözler, yaptığımız değerlendirmeler, hep 'esbab-ı adiye' ölçüsünde cereyan eder. Eğer Cenab-ı Hakk, bu adi sebepleri kendi büyük icraatına birer şart olarak kabul buyurur ve icraatını da sözünü ettiğimiz o sebeplere bağlarsa o şey oluverir. Buna, isterseniz, 'Esbabın perdedârlığı' da diyebilirsiniz, Cenab-ı Hakk'ın kelamında tenezzülat olduğu gibi, icraatında da esbaba böyle değerler atfetmesi her zaman söz konusu olabilir.

Ancak yine de, meşiet ve dileme O'na aittir. Evet, bütün sebepler bir araya gelse, O dilemedikten sonra hiçbir şey olmaz.

Onun için, sosyolog ve düşünürler, ne derlerse desinler ve hâdiseleri nasıl yorumlarlarsa yorumlasınlar biz, netice hakkında kesin bir şey söyleyemeyiz ve dediklerimizin yüzde yüz isabetini de kat'iyen iddia edemeyiz. Böyle bir iddia, haddini bilmezlik olur. Bu sebepledir ki, yorumlarımızın sonuna mutlaka bir 'İnşaallah - Allah dilerse' ifadesi eklemeli ve sözlerimizi bu misk-ü amberle hitama erdirmeliyiz.

Bunu söylerken, neticede sebeplerin hiçbir önemi yoktur, demek de istemiyoruz; sadece, sebeplere hakiki mânâda tesir vermenin doğru olmayacağını hatırlatmak istiyoruz. Bu kanaatimiz mahfuz kalmakla beraber, içtimaî hayatın gel-gitlerini bilmek ve neticeye ait -ihtimal kaydıyla- kanaatlerimizi izhar etmek her zaman mümkündür ve vakidir.

Mesela: Sosyologlar, devlet ve milletlerin yıkılmasında ahlâkî çöküntünün müessiriyetinde ittifak halindedirler. Ahlâk anlayışındaki bazı küçük farklılıklar bu ittifaka zarar vermez. Hakikaten kadimden bu yana, hangi toplumda ahlâkî çöküntü artmışsa, o toplumun yıkılışı süratlenmiştir. Belki her toplumun yıkılışı adına kesin bir süre takdir etmek mümkün değildir, ama, böyle bir neticeyi vurgulamak da yanlış olmasa gerek.

İşte sosyologlara ait değerlendirmelere, bu perspektiften bakmak gerekir. Elbette bu değerlendirmelerin haklı bir yanı vardır; ancak bütününe aynı haklılığı tanımak doğru değildir.

Su-i Zan Ettiğimiz Kimselerin Arkasında Namaz Kılabilir miyiz?

İmamın arkasında namaz kılma, sünnet-i müekkede, Hanbeliler'e göre ise farzdır. Bir insan hakkında su-i zan etmek ise kat'iyen haramdır. Hele bir imam hakkında su-i zanda bulunmak o bütün bütün çirkindir. Çünkü:

'Ehl-i ilme karşı bir gıybet iki gıybet sayılır.' Asrın büyük düşünürü 'Hüsn-ü zanna memuruz' diyor. Ama bir insan vardır ki, açıktan açığa içki içer, faiz yer, ahlâksızlık ve hovardalık yapar. Bunun böyle olduğu bilindiği takdirde, onun arkasında namaz kılmak da, onun imam olması da mekruhtur. Fitneye mahal olmaması için sahabe Velid gibi, Yezid gibi kimselerin arkasında namaz kılmıştır. Sahabenin anlayışı bu ise buna ters düşen, sahabeye ters düşer. Şayet, fıskı açık birinin arkasında namaz kılmak istemiyorsak, o camiye değil, başka camiye gideriz ve kat'iyen fitne çıkarmayız. Zira fitne bazen cinayetten daha büyük günah sayılır.

Sulh

Siz istediğiniz kadar Yurtta sulh, cihanda sulh" deyin.. Böyle demekle ne yurtta, ne de cihanda sulhû temin etmeniz mümkün değildir. Eğer milletçe sulh istiyorsak, sulhe götürücü tedbirleri de beraberinde düşünmemiz icap eder. Bazen anlaşma yolu aramak sulhe götürür bazen de güçlü kuvvetli olduğumuzu hissettirmek, karşıdakini sulhe zorlar. Zaruret olmadıkça ikinci yolu denemeye gerek yok.. Ama zaruret varsa, o zaman birinci yolla netice elde etmek imkânsızdır. Önemli olan dengeli olmaktır. Eğer her iki alternatif dengeli olarak değerlendirilebilse, sulh ve sükûn teessüs eder. Aksi halde her hâdise kaos doğurur ve her vesile kaosla noktalanır. "

Şark Üniversitesi

Bediüzzaman'ın İlâhiyat ağırlıklı, fakat müspet ilimlerin de okutulduğu bir üniversite düşüncesi, o dönem için çok orijinal bir tespittir. Bu üniversitede Arapça farz, Türkçe vacip, Kürtçe de caiz olacaktı. O bu düşüncesini dönemin padişahına arzetmek için İstanbul'a gider. Fakat, padişahın etrafındakilerin engellemelerinden dolayı, padişahla yüz yüze görüşemez. Daha sonra Sultan Reşat bu teklifi kabul eder ve bir miktar da tahsisat ayırır. Ne var ki harp u darpten dolayı bu teşebbüs de yarım kalır ve Bediüzzaman, aynı teklifi Cumhuriyet hükümetine de sunar.. tabii yine netice yoktur.

Şehadet Arzusu

Bir hadiste 'Düşmanla karşılaşmayı temenni etmeyiniz..' deniyor. Halbuki şehadeti arzulama hakkında da bir sürü hadis var. Bunları nasıl te'lif ederiz?

Şehadet, sadece düşmanla karşılaşmakla elde edilemez. Şehadetin çeşitleri var: Bir insan, şehadeti gönülden arzu ederse, yatağında dahi ölse şehit olur. Bir de, bazıları düşmanla karşılaşınca kanaatleri değişebilir. Onun için temenniden men' ediliyoruz. Bir diğer tevcih de düşmanla karşılaşmak esas değildir; Esas olan îla-yı kelimetullahtır. Tebliğ ve irşad yaparken öyle devirler gelir ki, düşmanla karşılaşıp ölseniz, yapacağınız vazifeler ortada kalır. Öyleyse düşmanla karşılaşma veya şehadet arzusu esas alınmamalı, birer vesile kabul edilmelidir.

Konuyu şöyle hülasa etmek mümkündür: Düşmanla karşılaşmada tek yol, tek istikamet var. Şehadette ise değişik yollar, değişik istikametler var; halis bir niyetle yatakta ölmeye kadar...

Şeytanın Allah Demesi

Şeytanın, Ben Allah'tan korkarım demesi, inanmış olsun olmasın, her insanın sıkışıp darda kaldığında 'Allah' demesi gibidir yoksa, gerçekten korktuğundan değil. Hayra kabiliyeti bütünüyle körelmiş olan şeytanın hayır düşünmesi mümkün değildir.

Şiir Tahlili

Dünyada en zor şey şiir tahlilidir. Onun için eskiler 'Şiirin mânâsı şairin içindedir' demişler. Şiir tahlilinde dikkat edilecek hususlar:

1) Şairin ruh haleti

2) Kültür durumu

3) Şiiri yazdığı devir. İnsan, değişik devrelerde değişik düşünebilir.

4) Cemiyetin umûmî durumu

5) Şiiri yazma anında şairin içinde bulunduğu duygu ve düşünce atmosferi ve onu o şiiri yazmaya götüren sebepler.

İnsan değişik ruh haletleri içinde değişik şeyler söyleyebilir. Fakat Efendimiz (sav) hariç. O, vahy ile müeyyed olduğu için, en öfkeli anında bile hep dengeli düşünmüş ve dengeli konuşmuştur.

Şirk

Gayûr sıfatı şirk koşmaya karşı olur.

Bir kudsî hadîste: Kulum bana sabretti', yani 'Bana sövdü' deniliyor. Bundan murad, 'Bana şirk koştu' demektir. Şirkin de dereceleri vardır. Siz hangi ölçüde Allah'a şirk koşarsanız, o ölçüde gayretullaha dokunur. Siz kendi namusunuzu nasıl korursunuz ve bu hususta ters bir şey size ne kadar dokunur, işte -benzetmek gibi olmasın- şirk koşmak da gayretullaha öyle dokunur.'

Taaccübdeki Sır

Hz. Süleyman (as) ordusuyla bir vadide giderken, dişi bir karıncanın diğerlerine şöyle seslendiğini işitir. 'Ey karıncalar! Yuvalarınıza girin ki, Süleyman ve orduları farkında olmadan sizi ezmesinler' der. Ve âyet devamla '(Süleyman) onun (karıncanın) bu sözüne tebessüm etti...' diyor. Burada bir bakıma karınca Süleyman'a (as) işaretle, bu seviyedeki bir insanın, değil insanlar arasındaki hukuka, hayvanat ile arasındaki hukuka dahi riayet etmesi lazım geldiğini ihtar ediyor.

Diğer taraftan da bir hayvan insanın haline bakıp taaccüp ediyor. Hüdhüd, Süleyman'a (as) gelerek güneşe tapan Sebe Melikesi Belkıs ve teb'asını kastederek 'Şaşıyorum bu insanların haline. Toprağın bağrında daneyi bitiren, göklerde ve yerde gizli olanı açığa çıkaran, gizlediklerini ve açığa vurduklarını bilen Allah (cc) varken bunlar güneşe secde ediyorlar. Halbuki güneş de Allah'ın bir memurudur..' diyor.

Yine buradaki bir nükte de, Hz. Süleyman'la muhavere eden karınca ile, Hüdhüd'ün mesajını getirdiği Sebe Melikesinin dişi olmalarıdır. Dişilik veludiyeti (doğurganlığı) temsil etmektedir. Yoldaki dişi karıncanın Sebe Melikesine bir işaret olmasının yanında Hz. Süleyman'ın î'lâ-yı kelimetullah hedefli çok izdivacı ve çok evladı bir de bu âyetlerde zannediyorum kamil insanlığın, hayvanat aleminin kutbuyla, sınırlarıyla kutuplaşması meselesi anlatılmaktadır. Bu da değişik bir zaviyeden önemli olabilir.

Şimdi eğer hayvanat alemiyle alâkalı bir kısım hususiyetleri tam kavrayabilseydik, bu alemin kendine mahsus diliyle bizlere anlatacağı nice hakikatler ve incelikler olduğunu görürdük. İşte Kur'ân-ı Kerîm'de bazı sûrelerin (Nahl ve Neml gibi...) hayvanatın ismiyle zikredilmesi, insanlık ve hayvanat âlemi arasındaki böyle bir münasebetin önemini ihsas etmektedir. Evet, karınca ve arı cumhuriyetçiklerinin bizlere ilham edeceği bir kısım hakikatler olsa gerek... Ancak bu, aradaki bu dakik münasebeti, inanan insan şuur ve idrakiyle şerh edilmesi neticesinde gerçekleşecektir.

Allah (cc) Kur'ân-ı Kerim'de bize bir nebinin mucizesiyle, insanoğlunun doğrudan doğruya bir hayvanla konuşup anlaşmasının mümkün olacağını göstermektedir. Ve bu lisan bir manâda öyle fasih, öyle talakatlı bir lisandır ki, bizim lisanımızdan daha fasih, daha arızasız, daha kusursuzdur denebilir... Ama gene de kendine mahsus bir beyan.

Tabii Seyri İçinde

Asırlardan beri her yanıyla rehnedâr olmuş ferdî ve içtimaî bünyenin, bir hamlede tamir edilip canlandırılmasına, eski dinamizmine kavuşturulup cihanla hesaplaşır hale getirilmesine imkân yoktur. Ne var ki, ona ait parçaları birer birer ihya ederek (bütüne) eski fonksiyonunu kazandırmak da pek alâ her zaman mümkün olabilir. Bu bir ahesterevlik değil, meseleyi tabii seyri içinde ele alma lüzumunun gereğidir.

Tahrifin Boyutu

İçki, kumar ve zina, semâvî dinlerin hiçbirinde helâl değildir. Fakat günümüzdeki Tevrat ve İncil nüshalarında meselâ içki ve kumarın haramlığına dair bir ayet bulmak imkânsızdır. Halbûki, sahih bir hadis-i şerifte anlatıldığına göre, Yahudiler, bir zina hâdisesinde, Efendimiz'i (sav) hakem tayin etmişlerdi, Allah Rasûlü (sav), kendilerine zinanın Tevrat'taki hükmünü sorunca, Toplumdan uzaklaştırma' manâsına tecrit' diye cevap vererek, asıl cezâ olan recm'i gizlemişlerdi. Fakat Abdullah bin Selam'ın iş'arıyle Efendimiz (sav), Tevrat'tan recm âyetini kendilerine gösterince, recmi kabûl etmek mecbûriyetinde kalmışlardı. Bugün eldeki Tevrat nüshalarında recm cezasını bulmak mümkün değildir. Yine, muharref Tevrat'a göre faiz de her çeşidiyle mubahtır.

Bunlar, füruata ait meseleler. Yahudiler de, Hristiyanlar da, dinin aslı, temeli olan esasları bile değiştirmişlerdir. Meselâ, mevcut Hristiyanlık'ta Ahiret akidesini görmek çok zordur. Halbûki, bir dinde, hele hele İlâhî olma iddiasındaki bir dinde Ahiret inancı yoksa, o dinin mühim bir rüknü yıkılmış demektir. Böyle bir dinin ayakta kalması ve bütün insanlığı, problemleriyle kucaklaması mümkün değildir.

Takatten Fazla Yük

Bakara Sûresi'nin sonundaki 'Rabbimiz bize, bizden öncekilere yüklediğin gibi ağır yükler yükleme. Rabbimiz bize gücümüzün yetmediği şeyleri yükleme' âyetinde bahsi geçen 'Takatten fazla yük' meselesinin sınırları nelerdir? Bu hususu nasıl anlamalıyız?

Kelam ilmindeki 'İstitaat' meselesi bu mevzuyu değişik buudlarıyla inceler. Cenâb- ı Hakk'ın emir buyurduğu bütün farzlar bu istitaat sınırları içindedir.

Eğer teklif edilen ibadetler, âyette 'İsran' (takatten fazla yük) kelimesi ile anlatılan sınıra dahil olursa; teklif-i malayutak (yapılması mümkün olmayan işleri teklif etmek) olacağından dolayı bunların yapılmaması durumunda mesuliyet söz konusu olmaz. Meselâ: Günde beş vakit namaz kılmak veya güneşin doğuşu ile batışı arasında yemeden-içmeden durmak suretiyle oruç tutmak, takatin fevkinde değildir. Ama, günde 24 saat namaz kılmak, hiç iftar ve sahur yapmadan oruç tutmak emredilseydi bu takatin fevkinde sayılabilirdi.

Bu âyeti, aynı zamanda nafile ibadet yapmamaya delil olarak da gösteremeyiz. Çünkü, nafile ibadetlerin takatla alâkası yoktur. Kaldı ki, nafile ibadet yapmak bir emir değildir ve yapmayan da günaha girmiş sayılmaz. Ancak, onun sevap ve faziletinden mahrum kalınmış olur. Nafileler tamamlayıcı mahiyettedir. İnsan; farzları ifa ile yükselme pistine girmiş olur; nafileler ile de kanatlanıp uçar..

Yeni yetişen nesiller -bazı meseleleri benimsetme, öğretme ve onları disipline etmek açısından- nafile ibadetlere teşvik edilebilir ve edilmelidir de. Esasen insanlara herhangi bir nafileyi emretmek doğru değildir. Ancak bu, disiplin adına yapılıyorsa, böyle bir emre itaat etmek gerekir ve itaat edilmezse mesul olunur. Buna 'takatimin fevkindedir' diye mukabele edilemez.

Tarafsızlık

Efendimiz'i (sav), tenkit etme cüretini gösteren bazıları, 'Biz tarafsız olarak hadisleri tahlil ettiğimiz için bunları söylüyoruz' diyorlar. Bu durum nasıl değerlendirilebilir?

Tarafsız ne demek? Biz bilâ kayd u şart taraflıyız. Aklımıza, düşüncemize, fıtratımıza rağmen taraflıyız. Ben ölçü müyüm? Siz ölçü müsünüz? Batılı ölçü mü? Rica ederim. Ben dini O'ndan öğrendim. Mahremlerimle evlenmemeyi O'ndan öğrendim. Domuz eti yememeyi O'ndan öğrendim. Şahsî hayatımda sinek dahi öldürmem, ama kurbanda hayvan kesiyorum; Ondan emir aldım. Aklıma, fıtratıma kalsaydı hayvan da kesmez, et de yemezdim.

Evet, ölçü O'dur. O'nun verdiği kıstaslara göre düşüncelerimi kalıba sokar, hayatımı dizayn eder, kendime çeki-düzen veririm. Dolayısıyla, O'na, O'nun sözlerine karşı tarafsızlık diye bir şey kat'iyen bahis mevzuu değildir ve olamaz da...

Tarih Yapmak ve Yazmak

Efendimiz (sav) ve ashabı, insanlık tarihinin en aydınlık dönemlerini yaşamışlar, ama bunları yazıya dökmeden çekip gitmişlerdir. Allah Rasûlü ve şanlı sahabisinin hayatı, O'nun vefatından tam 150 yıl sonra başkaları tarafından kaleme alınmıştır.

Hangisi önemli derseniz, elbette tarih yapmak' derim. Efendimiz'in yaptığı, Harun Reşid, Alparslan, Melikşah, Fatih, Yavuz ve Kanunîler gibi, tarih yapmak yazmaktan daha önemlidir. Şu kadar ki, yazmak da ihmal edilmemelidir. Meselâ bugün, içinde yaşadığı çağı aydınlatmış o şanlı cedlerimizin tarihini öğrenmek için, Hammer'in kitabına müracaat ediyor, ya da etmek zorunda kalıyorsak, bu bizim için züldür. Yakın çağ tarihimiz hakkında, olayların kahramanları daha aramızda ve hayatta iken, 'yalan söyleyen tarih' isimli kitaplar yazma zorunda kalıyorsak bu tarihi yazma meselesinin de ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Kaldı ki, yazılı tarihin vereceği 'tarih şuurunun' neslimize kazandıracağı hususlar da her türlü izahtan vârestedir. O halde, vak'anüvislik bazında da olsa tarih yazma, yapma ile birlikte mütalâa edilmelidir.'

Tecelli ve Zuhur

Esbab-ı âdiye içinde olursa ikisi de aynı mânâdadır. Meselâ Allah'ın bizim üzerimizdeki lütfu, ister ilham esintisiyle olsun, ister arzu ettiğimiz şeyin gerçekleşmesiyle ve buna ister tecelli, ister zuhur diyelim fark etmez. Yani lütf-u ilâhî olarak zuhur etti veya tecelli etti diyebiliriz.

Fakat Allah'ın esmasının tecellisi ile, eşyanın varlığının tecellisi ve zuhuru arasında fark vardır. Meselâ, eşyayı yoktan var eden Allah, bizi de yoktan var etti. Ve bunda Allah'ın esmasının tecellisi vardır. Ama, zuhur dolayısıyla da vahdet-i vücut yoktur. Bu itibarla, her şey O'dur demiyoruz; belki her şey Ondandır diyoruz.. yani her şey Allah'ın isim ve sıfatlarının tecellisiyle var olmakta ve varlığını sürdürmektedir. Bu itibarla da Allah, bir lahza tecellisini kesse, her şey yok olur gider.

Zuhura gelince, bu Allah'ın varlık halinde ve eşya şeklinde zuhuru demektir. Bu bir mânâda vahdet-i vücudu (panteizm), bir mânâda da vahdet-i mevcudu (monimizm) ifade eder. Bu da varlık bir tanedir ama, insan, cemadat ve hayvan şeklinde zuhur ediyor demektir. Aristo'dan Farabi'ye kadar felsefede temel rükün şudur: 'Allah varlığı mutlak olandır. Sonra zuhurla O'ndan akl-ı kül meydana geldi. Bunun olmaması mümkün değildi.' Bu, Allah (hâşâ) önce kaynayan bir kazan gibiydi de taşan kısımları ile varlık meydana geldi. gibi bir hezeyan ve Ehl-i Sünnet'e göre bu düpedüz şirktir. Esasında Allah her şeyi kudret ve iradesiyle ilim programına göre yarattığı gibi, yine aynı programa göre her şeyi ilelebet görüp gözetmektedir.

Bir de, bu meselede daha sonra hulul ve ittihad mezhepleri ortaya çıkmıştır ki, bunlara göre mes'ele hep zuhur şeklindedir. Allah Üzeyr'de, İsa'da zuhur etmiştir. Hz. Ali'de, Hasan Sabbah'ta zuhur etmiştir... Bütün bâtıl mezhepler bu hatadan yola çıkarak inhirafa düçar olmuşlardır. Onun için bu tabirleri hassasiyetle yerinde kullanmak lazımdır.

Tedmir ve İrade

'Biz bir ülkeyi helâk etmek istediğimiz zaman onun varlıklılarına emrederiz orada fısk yaparlar, böylece o ülkeye (azâb edeceğimiz hakkındaki) söz(ümüz) hak olur, biz de orayı darmadağın ederiz.' Bu âyet mealinde bahsedilen 'Emerna' emri, emr-i şer'î midir yani mükellefiyetimiz cümlesinden bir emir midir? Yoksa, emr-i tekvinî midir?

Eğer, emr-i şer'î olsa, fasık fıskından dolayı mes'ul olmaz. Bu bir adamı bağlayıp, suya attıktan sonrası sakın ıslanma, demeye benzer. Ne var ki, buradaki emir, emr-i tekvinîdir. Ve mazmunda aşağı yukarı şöyledir: 'Biz bir karyenin helâkını murad ettiğimizde, fasıklar ve ileri gelenler 'şeriat-ı fıtriyyeye göre' şehevata dalar, fıska girerler ve sonra da tekvinî emirler perde edilerek cezalandırılırlar.'

Teknik ve Teknoloji

Adet-i İlâhî olarak, insanlar rızâ-i İlahî dışında bir şeyin üzerine çok düşmüşlerse, o şey başlarına hep dert olmuştur. Elektronik dünyası.. pilotsuz uçaklar... İhtimal bunlar ileride belki icat edenlerin dahi başına dert olacağa benziyorlar. Bunların dünlerinden ve bugünlerinden de bu anlaşılıyor. Evet bir öfke ile neler olmaz ki? Birisi sana kötülük etse, bir düğmeye basmakla her yeri harab edebilirsin.

Teknikte Avrupa'ya Yetişebilir miyiz?

Şimdilik biraz şüpheli. Zira her ırkın belli bir kabiliyeti vardır. Bazıları ilimde, fende, teknikte, bazıları da başka şeylerde ileridir. Türk milleti tarihin hiçbir devrinde fen ve teknikte batı ölçülerinde ileri gitmemiştir. O, hep idareci olmuş ve cihanları idare etmiştir. Bununla birlikte, fen ve teknikte istenilen seviyeye ulaşmak için belli bir kısım hususiyetler gerekir:

1) Önce fen ve tekniği temsil edecek kişiler yetiştirilmelidir.

2) Bu konuda toplum-devlet el ele olmalıdır.

3) Dünyanın bunu engellemeye çalışacağı gözardı edilmemelidir.

Komünistler dünyaya yayılmaya başlayınca Batılılar NATO'yu kurdular. Buna karşılık komünistler de Varşova Paktı'nı. Sonra Avrupa Ortak Pazarı kuruldu. Güya Amerika'ya karşı kurulan bu pazar, aslında eski haçlı zihniyetinin devamından başka bir şey değildi. Bu paktlar arasında değişik konularda teati oldu ve olacak.. güçlü olursak bizim de sazımız sözümüz dinlenebilir. Belki işte o zaman İslâm'ın sesini de duyurabiliriz. Şu anda AT'a (şimdiki adıyla AB'a) girmek bizim için hayalden öte geçemez. Borçlarımızı erteletmeyi fazilet saydığımız, kapılarında âdetâ elpençe divan durduğumuz bu milletlere, 'Gelin, dinimize girin' diyebilir miyiz? Hayır. Hiçbir efendi, kölesinin dinine girmez. Heraklius, Ebu Süfyan'a soruyor, Ebu Süfyan da 'O (sav), içimizde en şerefli kabiledendir' diyordu. Ancak aziz olanlar kendilerini dinletebilirler. Milletçe aziz oluncaya kadar, ne mesafe alabilmemiz ne de başkalarına söz dinletmemiz mümkün olmayacaktır.

Temel Mühimdir

Hz. Ömer devrinde yapılan fütuhat, Hz. Ebu Bekir döneminde yapılanlara nispeten daha fazla olmakla beraber, Hz. Ömer'i, Hz. Ebu Bekir'den üstün tutamayız. Zira Hz. Ömer (ra) döneminin temelleri, Hz. Ebu Bekir (ra) devrinde atılmıştır.

Temessül

Temessül, Ehl-i Sünnet ulemasının hadîslere dayanarak açıklayıp kabul ettikleri bir husustur. Yalnız bunları te'vil ve tefsir etme oldukça zordur; yani bunlar müteşabih nev'inden hâdiselerdir. Meselâ, Hz. Cibril'in (as), Efendimiz'e (sav) Dıhyetü'l-Kelbî suretinde gelmesi -ki sahih hadîsle sabittir- bir temessüldür. Keza; Useyd b. Hudayr'ın şu vakası da yine temessüle delâlet eder. Useyd b. Hudayr bir gece Kur'ân okurken, atı şaha kalkar. Çocuğunu ezecek korkusuyla Useyd okumayı kesince at sakinleşir, başlayınca tekrar şaha kalkar. Bu arada başının üstünde buluta benzer bir şey belirir. Mes'ele Efendimiz'e intikal ettirilince onun sekine' olduğunu ifade buyururlar. Yine, sahih hadislerin ifadelerine göre, kabirde insanın iyi ve kötü amelleri temessül eder. Kul sorar: 'Sen nesin?' O 'ben senin dünyadaki iyi veya kötü amelinim' diye cevap verir. Görüldüğü gibi, temessüle delâlet eden bir sürü şey var. Bunca sarih ve sahih vakadan sonra, 'temessül yoktur deme', gerçeklere gözünü yumma ve hakikatlere karşı inat etme demektir. Fakat unutmayalım, 'gözünü gündüz güneşe karşı kapayan, sadece kendine gece yapar.'

Temsil Noktası

Hizmetin aslını enbiya-ı izam yapmıştır. Çünkü onlar, Zat-ı Ulûhiyetin zatî cilvelerinin gölgeleridir. Gelen ümmetler ise zillîdir.

Efendimiz'den sonra peygamber olmadığı için, gelen evliya ve müceddidler nübüvveti temsil etmişlerdir. Efendimiz'de hakim olan unsur, bu velilerde de hakimdir. Tıpkı Hz. Davut'ta hakimiyet, Hz. Adem'de tevhid hakim olduğu gibi, Allah Rasûlü'nde de ferdiyet hakimdir. Her halde, ism-i A'zam sayılırken başta Ferd' isminin zikredilmesinin sırrı da bu olsa gerek.

Ayrıca, 'Allah' lafz-ı celâlinin baş harfi olan, 'Elif', Ahmet'in de baş harfidir. Allah (cc), Ahmet'te mütecellidir. Hizmet-i imaniyede bulunanlar, hangi nebinin cemaatinden olurlarsa olsunlar şeffaf birer ayna hükmündedirler. Onlara bakanlar, aslî olan peygamberlerini görürler. Tahriften evvelki Hristiyan Hz. İsa (as), Müslüman ise, Hz. Muhammed'i (sav) görür. Bugün, hizmetteki bazı hususiyetlerde evsaf-ı İseviye ne kadar ileri giderse gitsin, evsaf-ı Muhammediye daima hakimdir. Zira Hz. Mesih, bir hadîsin işaretiyle 'Bazınız bazınıza imamsınız' buyurur. Bu: 'Ben imam olamam' demektir. Bugün, devrin getirdiği şartlar ve hizmetin stratejisi açısından, bir yanağına vurana öbür yanağını çevir, karşılık verme, sokağa dökülme' diyorsak, bir manada bu ruhu temsil gereğinden dolayıdır. İlerde İnşaallah Muhammedî zemin tam oturacak ve Muhammedî renk bütün renklere hâkim olacaktır.

Şimdilik bu cemaatte mülayemet ve müsamaha manasına Mesihiyet yönü galip olabilir, o şeffaf aynada Mesih (as) görülebilir. Bu manâyı anlamayanlar ve aslı tecellî ile karıştıranlar, mesihî ruhun temsilcisine mesih nazarıyla bakabilirler. Bu iltibasa Bediüzzaman Hazretleri bir yerde işaret ederek, 'Evliya mertebeleri içinde bir mertebe vardır ki, o mertebede Hz. Hızır ile görüşülür ve buna 'Makam-ı Hızır' denilir. Bu makamdaki bir veli bazen aynı Hızır, yani Hızır'ın bizzat kendisi olarak görülebilir' demektir.

İhtimâl, ilerde bir cemaat hilâfeti temsil edecektir. Bu makamın aslî temsili Hz. Davut ve Hz. Süleyman'a (as) aittir. O zaman da asıl ile tecelliyi, aslî temsil ile gölge temsili karıştıranlar, öndekilere Davut, Süleyman (as) deme galatına düşeceklerdir. '

Teokratik Düzen

Teokratik düzen, İslâmî, şer'î bir sistem demek değildir. Tam aksine, kurumlaşmış dinî bir sınıfın kendi içtihat ve görüşleriyle sistemleştirdikleri bir idare tarzıdır. Bir kesim İslâm adına ona sahip çıkmakla hata etmekte, diğer bir kesim de teokrasi deyip İslâm'a saldırmakla günahlara girmekte...

Tertip ve Düzenin Dili

İnsanın, çevresindeki ve dış dünyasındaki düzeni, onun iç dünyasını yansıtır. Dıştaki düzensizliğe karşı hassâsiyet göstermeyen bir insan, içini ve rûhunu günahlar sardığında da bundan hiç rahatsız olmayabilir ve ağlayıp gözyaşı dökmeyebilir.

Düzen, lüks ve konfor demek değildir; bilakis, mevcûdu en iyi, en verimli, en faydalı ve göz tırmalamayacak şekilde kullanmak demektir.

Tesbih

Tesbih kullanmak sünnet değildir. Bana göre, şehadet edecekleri için tesbihi elle yapmak daha güzeldir. Yalnız 100'lük, 1000'lik evrad okurken tesbih çekilmesi daha uygun olur.

Teşebbuh

Bir hadis-i şerifte, bir kavme benzemeye çalışan onlardandır' deniyor. Her şeyden önce, bu hadîs, hadîs kriterleri açısından sahih değildir.

İkinci olarak, 'teşebbehe' fiili, tefe'ul babındandır. Bu babın hususiyeti de tekellüf için olmasıdır. Bu da insanın kendini, sürekli başkalarına benzemeye zorlaması demektir. Demek ki, böyle bir zorlanma içine girmeyenler için tehlike bahis mevzûu değildir.

Üçüncü olarak, insan yüce bir dava uğruna üzerine farz olan vazifeyi eda ederken, 'giyim ve kuşamımla toplum dışı olmayayım', düşüncesi ve niyeti ile, toplum telâkki, örf, adet, gelenek ve göreneklerine göre giyiniyorsa, bunda bir mahzur yoktur. Hattâ böyle bir düşünce, takdir ve tebcile lâyık sayılır.

Tevazu ve Müsamaha

Tevazu bir haldir. Hem de insanın kendi içinde, kendini yenmişliğinin ifadesi ve kibirden, gururdan, çalımdan vazgeçmenin adıdır. Öyle ya, insan nasıl caka yapmaya, çalım satmaya ne hakkı vardır? Ariye bir elbise ile çalım satılırı mı? Allah giydirdiği o ariye elbiseyi istediği zaman geri alabilir. Eğer o bize 'Üzerinizde bana ait şeyleri şöyle bir tarafa bırakın da, kendinize ait olan şeylerle bana bir tekmil verin' dese herhalde O'na gösterebilecek hiçbir şeyimiz kalmayacaktır. Böyle bir soruya muhatap olsam benim diyeceğim şudur: 'Ya Rabbi, ben, bir hiç oğlu hiçim, o kadar ki hiçliğimi bile Sana ait bir şeyle ifade ediyorum. Çünkü bunu söyleyen ben, Sana aidim ve kendi adıma hiçim.'

Tevazu, sürekli böyle bir idrak kuşağında yaşamanın bir diğer adıdır. Eğer insan bu idrak seviyesine ulaşamamış ve bunu varlığının bir buudu haline getirememişse, o takdirde, yer yer boynunu mütevazı bir kimseymiş gibi bükmesi, riyakârlıktan öte bir manâ ifade etmez.

Müsamahaya gelince, o bir ahlâktır. İnsan temrinat yapa yapa onu ruhunda ikinci bir fıtrat olarak geliştirebilir. Meselâ, insanın kendini sürekli kontrolü, küfür olmayan hususlar dışında, başkalarının hatalarını affetmesi ve kendi nefsine karşı bir savcı, başkalarına karşı ise bir avukat gibi davranması, evet işte bütün bunlar müsamahadır.

Efendimiz (sav), zina ikrarı ile kendisini cezalandırması için başvuran Maiz'i dört defa geri çevirmiştir. Biri, Halid'i şikâyet için geldiğinde, tek kelime konuşturmamıştır. Bu seviyede bir müsamahaya insan sürekli temrinat ile ulaşabilir ve onu bir ahlâk haline getirebilir.

Kısaca, tevazu ve müsamaha, Peygamberlere ait iki sıfattır. Tevazuun zıddı kibir, çalım; müsamahanın zıddı ise yobazlık ve bağnazlıktır. Günümüzde yobazlığın en şiddetlisi, küfür ve ilhad cephesinde görülmektedir. Merhum Necip Fazıl, yobazlığı Müslümanlara yamamak isteyenlere karşı tavır alır ve onu asıl sahiplerine iade ederek, 'küfür yobazı' derdi.

Tevhid-i Ulûhiyet, Rububiyet ve Ubûdiyet

Kurân'ın yeryüzüne iniş gayesi, tevhidin bütün çeşitleri ile ferd ve toplum plânında hakim olmasıdır. Kurân'ın bütün ayetlerine bu gözle bakıldığında, ifade ettiğimiz gerçeği görmek mümkündür. Onun bazı ayetleri tevhid-i ulûhiyeti, bazıları tevhid-i rubûbiyeti ve bazıları da tevhid-i ubûdiyeti gösterir ve aslında bunlar, bir zaviyeden de birbirlerini gerektirirler. İbn Teymiye'den sonra, tevhid-i rubûbiyet ve tevhid-i ulûhiyet anlayışındaki farklılık bir kısım sapık düşüncelerin doğmasına sebep olmuştur. Öyle zannediyorum ki, her ne kadar bunlar birbirlerine illet-ma'lul, sebep-netice münasebeti içinde bağlı olsalar da, en önemlisi tevhid-i ubûdiyettir. Rica ederim, insan kütüphaneler dolusu kitap okusa, onları hafızasına alsa, bunları hayatına aksettirmediği takdirde ne ifade eder ki. Öyleyse, Ôlâ ilâhe illallah' hakikatini kalbe işlettirmek, ruha söylettirmek ve azalara amel ettirmek şarttır.

Topluluğun Kabulü

Efendimiz (sav), Kâbe'yi genişleterek, Hıcr bölgesini içine dahil etmek istemişti. Fakat, cemaatin yeni Müslüman olması ve Kâbe'nin yıkılmasını kabullenmeme ihtimalleri bulunması dolayısıyla bu niyetinden vazgeçti. Demek ki, usûle taalluk etmeyen meselelerde, ma'şeri vicdanın kabulü çok önemli... Asırlardan beri kutsiyet atfettikleri Kâbe'de yıkarak değişiklik yapmak çok zordu ki, Efendimiz (sav) böyle bir işe teşebbüs etmedi. Kaldı ki etseydi, O'na kimsenin itiraz etmeyeceği de muhakkaktı.

Bizim de, bu tarihî gerçekten ders alarak, toplum vicdanının kabullenmeyeceği şeylere körü körüne teşebbüs etmememiz gerekir. Aksi halde, çalışmalar boşa gider ve gayeye de ulaşılamaz. Hatta bu kabil hatalı çıkışların cezasını gelecek nesiller çeker.

Tufan Hâdisesi Üzerine

Hz. Nuh'un gemisi bir tek miydi, yoksa bir filo muydu, bunu bilemiyoruz. Zira Kur'ân-ı Kerim bir yerde Eshab-ı Sefine tabirini kullanırken, diğer yerlerde Fülk tabirini kullanıyor ki, bu bir gemi manâsına gelebileceği gibi, bir okunuşa göre filo manâsına da gelebilir.

Cûdi dağı, tek bir dağ olmayıp, bir sıradağ olabilir. Cûdi isminde Musul ve Filistin'de de bir dağ vardır. Bu da Cudi'nin Toroslar gibi bir sıradağ olduğunu gösteriyor.

O zamanın en büyük dağı Ağrı Dağı da o silsilenin değişik bir ucu olabilir.

Ayrıca, tufanın bütün yeryüzünde mi, yoksa yeryüzünün belirli bir kesiminde mi cereyan ettiği de belli değildir.

Türbeler Üzerine

İbadet kasdı taşıdığı ve halka öyle mal olduğu için, türbelere, mezarlara bez bağlamak ve mum yakmak bid'attır ve haramdır. Hele hele türbedeki zata duâsında, "benim şu günahlarımı bağışla, affet" deme küfürdür, dalâlettir ve şirktir. Bununla beraber, o yüce şahsiyetleri âdabı gereğince ziyaret etme, duâlar okuma ve şefaat ehlinden de, onların şefaatine mazhar olmayı Allah'tan dilemede hiçbir mahzur yoktur.

Ulü'l-Emr'e Dair

Günümüzde şer'î manâda ulü'l-emrin var olduğu söylenemez. Bu sebeple, 'Asrın imamına biat etmeden ölen, câhiliye ölümü ile ölür' diyerek, kendi kafalarındaki imamlarını kastedenler, düşüncelerinde bir çıkmaz içindedirler. Ayrıca, sû-i zanda bulunarak, haram irtikab etmektedirler.

Ancak, şimdilik şu kadarı söylenebilir: Herkes kendi hizmet dairesi içinde bir rehber edinebilir ve 'hizmetin selâmeti adına bunu dinlemek vâciptir' diyebilir. Evet, içinde bulunduğumuz hizmet döneminde, dâire içinde birini dinlemek lâzım; aksi halde, teşettüt-ü ârâ (fikir ve düşünce dağınıklığı) olur ve hiçbir yere varılamaz.

Üç Sınıf İnsan ki...

Üç sınıf insan var ki, Allah onlarla konuşmaz, onlara bakmaz ve onları azab-ı elim içinde bırakır. İhtiyar zinakâr, yalancı melik ve kibirli fakir' hadîsinde kişiler arasındaki vech-i münasebet nedir?

Hepsinin hali, yaptıkları şeye ters. Zinayı genç yaparsa, 'bedenine yenik düştü' denir. Ama bunu gençlik devresini atlatmış bir ihtiyar yaparsa, affedilir gibi değildir. Yalan her zaman çok çirkindir ama bunu bir devlet başkanı yaparsa, o topyekün bir toplumu sarsar. Kibir aslında kötüdür. Ama bu kibri yapan fakir olursa, o bütün bütün küstahlık etmiş olur.

Üçler, Yediler, Kırklar

Gavs, Kutup, Üçler-Yediler-Kırklar diye bilinen veliler, bütün İslam ülkelerine mi dağılmıştır? Yoksa Türkiye'de ayrı, Mısır'da ayrı mıdır?

Belki Allah'ın (cc) velileri dört bir tarafa dağılmıştır. Ancak iki imam dediğimiz zatlar, her zaman bulunabilir ama, Gavs her zaman olmayabilir.

Ayrıca her Kutup, Gavs değildir. Bir ölçüde kutbiyet, gavsiyetin hasse-i lazimesidir. Ve bunlar vefat edince Allah'ın izniyle vesayetleri devam eder. Yani tasarrufları, bir rahmet bulutu gibi üzerimizde tüllenir durur. İmam Rabbanî, Abdulkadir-i Geylanî, Şeyhu'l-Harranî ve Bediüzzaman gibi zatları bunlardan sayabiliriz.

Vakar

Efendimiz (sav), enbiya arasında son, bizim için ilk muallimdir. Vakar ve ciddiyet O'nda esastır. Zü'l-yedeyn Hâdisesinde, Ebu Bekir ve Ömer, 'namazı taksir ettin' diyemiyorlar, ama aklından zoru olan bir kadın Efendimiz'e, 'Benim evimin işini gör' diyebiliyor. Efendimiz (sav) de kalkıyor, onun kovasını taşıyor. Bu, onun vakarına ters değildir.

Vâkıa Sûresi ve Fakirlik

Allah Rasûlü (sav), 'Vâkıa sûresini her gece okuyan fakirliğe düşmez' buyuruyor. Çünkü bu sûre, tam bir teslimiyet ve tevekkülle Allah'a sığınmayı salıklamanın yanında insana fakirliğe düşmeme çarelerini de fısıldar. Bu meyanda, sağlam bir tevhid anlayışı verir. Dünyada bu anlayışa muvafık hareket edeni de Allah fakirlikten korur.

Kehf sûresini Cum'a günleri okumakla Deccal fitnesinden korunma arasındaki münasebeti de aynı çerçevede değerlendirmek mümkündür.

Velayet ve Keramet

Velâyetin ilk basamaklarında çok keramet görülür. Bunlar, şekerleme nevinden, veli namzedinin aşkını, şevkini artırmak içindir. Ama, evliyanın en mükemmelini temsil eden sahabe-i kiramda o kadar çok keramet yoktur. Çünkü onlar, yollarını ve istikametlerini bulmuşlardır ve şekerlemeye de ihtiyaçları yoktur.

Yabancı Kültür Çare Değil

Aslında Kurân'ın fen ve teknik adına çok ilginç tespitleri var. Bunlar gelecekte inkişaf edecek tohumlar sayılabilir. Ne acıdır ki, bunlar bir dönemde Avrupa aşkına bir bir budandı. Avrupa ve Amerikalılar sistemlerini kendilerine göre baştan kurmuşlar, şimdi durmadan değiştiriyorlar. Biz ise onların değiştirdiği sistemleri uygulama adına arkalarından koşturup duruyoruz. Halbuki onlar bizim hiçbir derdimize derman olmaz.. zaten bugüne kadar da olmadı. Çare olmadığı belli ama onların arkasında buhrandan buhrana sürüklenip duruyoruz... Bir türlü 'Oh be, rahatladık' diyemiyoruz.! Biz, son birkaç asırdır hep başkalarının kucağında büyüdük, onların ninnilerini dinleyip durduk... Büyürken de uyurken de hep bunlarla avunduk. Şimdi bir boşluk var ve bu boşluğu kendimize ait kültürle doldurmak zorundayız.

Yahudiler

Yahudiler, yıllarca, hattâ asırlarca vatansız, şurada-burada sürüm sürüm yaşadıkları ve âdetâ göçebe bir hayat sürdükleri halde, ırkî özelliklerini hemen hemen hiç kaybetmeden koruyabilmişlerdir. Ayrıca, Yahudi kavmi çok zekîdir. Bu zekî kavmin, tarih boyunca ilim ve düşünce adına ortaya koyduğu çok şey olmuştur. Ama bunu hep zehirli bal halinde takdim edip, dünyaya öyle sunmuşlardır. Meselâ, Karl Marks bir Yahudidir; ortaya attığı komünizm, kapitalizm karşısında ilk bakışta iyi bir alternatif gibidir ama, esâsen o, balın içine karıştırılmış öldürücü bir zehirdir.

İbn Teymiye, 'Bir kısım batınîlerin akîdelerinde Yahudiliğin büyük tesiri vardır' der ve bu konuda pek çok delil serdeder. Yahudilik, İslâm âlemi içinde Efendimiz döneminde Medine ve çevresindeki Yahudilerle, Hulefâ-i Raşidîn döneminde İbn Sebe' ile bugün ise çeşitli devletlerle temsil edilmektedir. 'Böyle bir kavmin yaratılış sebebi, insanlığın terakkîsine zemberek olmak içindir' dense mübalağa edilmiş olmaz. Nasıl Allah atmacayı serçenin üzerine salmakla, serçenin uçma kabiliyetini inkişaf ettiriyor, öyle de, Yahudilerle de, insanları uyanık ve gerilim içinde tutuyor. Bir diğer açıdan Yahudilere, insanlığın nefs-i emmâresi nazarıyla bakılabilir.

Yahudiler, kıyâmete kadar varlıklarını koruyacaklardır. Kıyâmetin kopmasına yakın zamanda ise, insanlığın terakkîsi için zemberek olma vazifeleri sona erecek ve kendi elleriyle kendi sonlarını hazırlayacaklar.

Bırakın İslâm'a ve Müslümanlara karşı onulmaz düşmanlıklarını, kendi peygamberlerini bile istihfaf eden ve birçoğunu katleden bu kavim, neticede bir gün Naziler'in düştüğü duruma düşecek ve dünyanın dört bir yanında gizlenecek yer arayacaklardır. Ne var ki şu anda, bu konuyla alâkalı gerçek sebep ve saikler üzerinde durmak hem hakikat mesleğine muhalif, hem de gereksiz heyecana vesile olacağından şimdilik onu geçiyoruz. Evet, İslâm istenilen ölçüde temsil edilinceye kadar, daha bir süre ikbâl Yahudilerin olacağa benzer.

Yahudiler ve Zillet

Yahudiler, Kurân'ın beyanına göre kıyamete kadar zillet ve meskenet içinde olacaklardır, şu kadar ki, ilgili ayetin devamında belirtildiği gibi, bu zillet ve meskenet, insanların veya Allah'ın himayesinde olmamalarına bağlıdır. Bugün, başta ABD olmak üzere dünya devletlerinden pek çoğu Yahudileri himaye etmekte, kollayıp gözetmektedirler. Ayrıca, Üstat Hazretleri'nin yaklaşımı içinde Yahudiler bugün, muharref dinlerine sahip çıkmada, Müslümanların İslâm'a sahip çıkmalarına nispetle daha samimidirler. Bu durumda Allah da onları himaye ediyor demektir. Filistin meselesine bu gözle bakabiliriz. Yani, Yahudiler Filistin'e maddî çıkarları uğruna değil de, Beni İsrail'e ait peygamberlerin eserlerine sahip çıkma adına girdikleri için çok çabuk tokat yemeyebilir, zillet ve meskenete ma'ruz kalmayabilirler ki, Bediüzzaman Hazretleri de Kudüs'ün Yahudilerin elinde olmasına bu zaviyeden bir açıklık getirmişlerdir.

Yeni Dünya Düzeni

Rusya'da durumun değişmesiyle Yeni Dünya Düzeni diye milletin ağzında sakız yeni bir kelime türedi. Herkesin ağzında Yeni Dünya... Zannediyorum çok kimse, ne dediğinin farkında bile değil. Tıpkı Tanzimat neslinin 'Avrupa, Avrupa' dediği gibi. O gün bırak bütün Avrupa'yı, doğru dürüst İngiltere ve Fransa'yı bilen tek insan yoktu. Şimdi de öyle, herkesin 'Yeni Dünya' dan anladığı farklı. ABD kendi değerlerine göre kurulmuş bir dünya. Ona göre 'Yeni Dünya' bilhassa bu orta kuşakta, içine hem İslâm âlemini, hem de Türkî cumhuriyetlerini alan ve batı standartlarına göre düzenlenmiş bir dünya kastediliyor. ABD'nin bu dünyada, başta biz olmak üzere bütün İslâm dünyasını alâkadar eden bir kısım hedefleri ve beklentileri söz konusu..

Burada, ölümsüz bir peygamber sözünü hatırlamamak mümkün değil. Makro plânda olmasa da mikro plânda, kıyamete kadar olmuş ve olacak her şey, Asr-ı Saadette işaretler şeklinde yaşandığına göre, çağımıza dair bir şeyler bulmamız her zaman mümkün olacaktır.

Evet Peygamber Efendimiz (sav) bir yönüyle, Enbiya-ı İzamla gelen her şeyi tafsil etmiş, diğer yönüyle de, ümmetin yapacağı şeyleri bir ölçüde icmal edip bırakmıştır. Yani o günle bugün arasında benzerlikler söz konusudur. Tabiî, hiçbir hâdise ayniyle yaşanmamaktadır. Çünkü hiçbir hâdise aynî olarak cereyan etmez. Tarihî maddecilerin bu mevzudaki yanılmalarını hatırlatıp geçelim.

Şimdi İslâm tarihinde bir hicret hâdisesi yaşanıyor. Büyük bir tekevvünü, var oluşu başlatan hâdise... Bir beldeden başka ve daha emin bir beldeye yapılmış bir hicret hâdisesi.. bu hicretle beraber, iç içe başka hicretler de yaşanmıştır: Allah'ın mehariminden, yani yasakladığı şeylerden, mübah kıldığı şeylere hicret.. Müslümanlığın tam tekmil yaşanamadığı bir yerden, onun duyula duyula yaşanıldığı bir iklime hicret... İşte günümüzde de bunun benzeri hâdiseler yaşanmaktadır.. ve bu bir bakıma çok önemlidir. O günün büyük tekevvününü netice veren hicret, bugünün tekevvününü de netice verecektir. Hatta denebilir ki, o gün olduğu gibi bugün de dıştaki cihad, içteki cihada dayandığı zaman değer kazanacaktır. Eğer içteki cihadda bir açık, gedik varsa, maddî hicreti de zedelemiş olacaktır.

Mekke'deki Müslüman, önce iç dizaynını yaparak, kendi iç âleminde düzene ve intizama kavuşmuştu. Sonra da maddî bir hicretle bu dizaynı ayrı bir buuda

taşımıştı. Tabiî Allah Rasûlü (sav) sahabeyi etrafına toplayıp 'Haydi bakalım şimdi bir iç hicret (Allah'ın yasakladığı şeylerden hicret) yaşayın. Sonra da büyük hicret var' şeklinde konuşmamıştı. Mevsimi gelince her şey kendi fıtrî seyri içinde vukua gelmişti. Yani bazen iç, bazen de dış hicret ağırlık kazanmış, ama dengeye mutlaka fevkalâde önem verilmişti.

Yeniçeri ve Merhum Necip Fazıl

Merhum N. Fazıl, yazdığı Yeniçeri adlı kitapta Osmanlı askerî tarihini hep kaynayan kazan şeklinde gösterdi. Ve hassaten Yeniçeri'yi yerin dibine batırdı. Halbuki bu tip tarih değerlendirmelerinde insafı elden bırakmamak lâzım. Son dönemlerinde olmuş -keşke olmasaydı- birkaç ciğersûz hâdiseyi nazara vererek, koskoca bir tarihi karalamaya gitmemeli. Rica ederim. 600 yıllık o tarih içinde kaç tane kazan kaldırma olayı gösterebilirsiniz? Osmanlı'yı ve Yeniçeri'yi bu açıdan eleştirenler, kendi tarihlerine baksınlar. 50-60 yıl içinde 600 senede meydana gelen isyanların, başkaldırmaların birkaç katını müşahede edeceklerdir.

Ayrıca, ihtisas da bu konuda gözardı edilmemelidir. Herkesin her şeyi bilmesi mümkün olmadığına göre -aslında böyle bir şey iddia eden de yok- herkes ilgi alanı, çalışma sahasına giren konularda konuşmalı, değerlendirmeler yapmalı. Ve bir şey daha ilave edeyim: Mülâhaza dairesini daima açık bırakıp, iddialı olmamalı.

Yeniden Diriliş

Devletler de, tıpkı şahıslar gibi doğar, büyür, gelişir ve ölürler. Ne yapılırsa yapılsın, tıpkı şahıslar gibi, devletlerin ölümü de önlenmez. Şu kadar ki, meselâ Sultan II. Abdülhamid gibi, dört başı ma'mur idareciler yıkılışın önünü -oksijen çadırında da olsa- geçici olarak alabilmiş ve Allah'ın izniyle devletin ömrünü uzatabilmişlerdir.

Evet, bir zamanlar biz de büyük, muhteşem bir devlettik. Bayraklarımız, dünyanın dört bir yanında dalgalanıyordu. Nihayet günü geldi; tarihçilere muhteşem bir mâzî ve tükenmez bir malzeme bırakıp gittik. Gitmekle kalmadık; arkadan gelenler, bizi bu muhteşem mâzîmizle teselliye başladılar. Bari böyle devam etseydi; etmedi ve bir kısım türediler, o muhteşem mazîyi inkâr ve tezyif cihetine bile gittiler.

Bizden önce de varlık sahnesine çıkanlar, sonra da yıkılıp gidenler oldu. Meselâ, Yahudiler ve Hıristiyanlar, bunlar bir dönemde insanlık adına çok çetin mücadeleler verdiler. Allah davasını insanlığa anlatmak ve kabûl ettirmek için ciddi gayret gösterdiler. Bilhassa, ilk dönem Hıristiyanları, Hz. İsa'nın saf ve samimî takipçileri, arenalarda aslanlara yem edildi; ağaçlarda sallandırıldı ve ateş dolu hendeklere atıldılar da, bütün bunlara rağmen dinlerinden dönmediler. Hatta bu uzun mücadeleler sonunda muvaffak da oldular. Nihayet Konstantin geldi ve belki de tabanın zorlamasıyla veya siyasî mülâhazalarla Hıristiyanlığı Roma'nın resmî dini olarak kabûl etti. Fakat, bu ikbâl ve safiyet döneminden sonra, Hristiyanlık idbâra başladı; sistem yozlaştı ve faziletli kimseler makam, mansıp, şöhret ve para karşılığında dize geldiler, geldiler, sonunda da yıkılıp gittiler.

Bugün biz şanlı mazîdeki o muhteşem günlerimize yeniden dönmek istiyorsak, öncelikle şu gerçeği hatırdan çıkarmamalıyız: Yoksa siz, sizden öncekilerin başlarına gelenler, sizin de başınıza gelmeden cennete gireceğinizi mi sanıyordunuz?' Evet işte yol bu! Ölümlerin kol gezdiği bir yol ciddî bir mücadele ve dayanma rûhu isteyen bir yol. Evet, bu mücâdele ruhuna sahip olur ve makam, mansıp, para, şehvet.. gibi bütün dünyevî beklentilerden ve maddî hazlardan âzâde kalabilir ve neticede her şeyi Allah'a verme ve her muvaffakiyeti O'ndan bilme manâsında ihlâsa ulaşabilirsek, o takdirde o günlerin yeniden gelmesi niye hayal olsun ki?

Unutmayalım, milletler, ferdlerinin yıkılmalarıyla yıkılır. Bu sebeple,

ferdlerin ihyâsı, milletin de devletin de ihyâsı demektir. Her şeye rağmen istikbâle ümitle bakıyor ve şâirimizin dediği gibi,

'Vîrânelerin yasçısı baykuşlara döndüm,
Gördüm de hazânında bu cennet gibi yurdu.
Gül devrini bilseydim, bülbülü olurdum
Yâ Rab, beni erken getireydin ne olurdu?'

demiyor, o günlerin bir defa daha geleceği ümit ve azmiyle geleceğe yürüyoruz. '

Yıkılış Dönemimizden Bir Kesit

93 Harbi, Balkan ve Birinci Cihan Harpleri, toprak istirdadı düşüncesiyle yapılmış macera harpleridir. Çünkü, o zaman:

Düyûn-u umûmiye -her ne kadar bir müessese olarak 1882'de kurulmuş olsa da- Abdülaziz döneminde almaya başladığımız dış borçlar belimizi bükmüş durumdaydı.

Asker ve teçhizat açısından düşmanlarla aynı seviyede değildik.

Şurası da bir gerçek ki, Osmanlı Devlet-i Âliyesi'nin yıkılışı önlenemez, belki geciktirilebilirdi. Bu gecikmeyi cennetmekân Sultan II. Abdülhamid Han sağlamıştı ama, buna karşılık İttihad ve Terakkî idaresi de bu yıkılışı çabuklaştırmıştı.

Zaaflara Karşı Direnme

Zaaflar, insanda küçükken başlar. Meselâ çocuk, 5 yaşında çalmaya alışır; 12-13 yaşında âşık olur; 25 yaşındayken de ona göre işler yapar. Ama, hakikati idrak ettiği anda doğru yola girerse, kısa zamanda velî olabilir. Zira, bunca yıldır üzerinde yaşadığı alışkanlıklarını ve zaaflarını bir anda terk etmiştir.

Bir başka misâl: Bazı insanlarda, kendisini uykusuz bırakacak derecede şehevî güç vardır. Böyle birisi, iffeti ile yaşar ve harama hiç girmezse, bir anda amûdî (dikey) olarak velîliğe yükselebilir. Öyle zannediyorum ki, normal bir insan ancak 10 yıllık gece ibadetiyle o dereceye ulaşabilir.

Zaman Tarikat Zamanı Değil, Hakikat Zamanıdır

Üstat Bediüzzaman Hazretlerinin (ra) 'Zaman tarikat zamanı değil hakikat zamanıdır' sözünü nasıl anlamalıyız?

Bu söz belirli bir devreye aittir ve bizim düşüncelerimizi aşan bir derinlik ifade eder. Bu hususta şu mülahazalar gözetilmiş olabilir:

Bediüzzaman'ın (ra) yetiştiği devrede medrese ve tekyeler kendi üzerlerine düşen görevi yapamıyorlardı ve yenilenmeleri lazımdı. Ama, ehl-i dünya ve ehl-i dalâlet ile uğraşıldığı bir dönemde medreselerle hesaplaşmaya gitmek kat'iyen doğru değildi.

O dönemde tarikatlar yakın takibe alınmıştı. Zaten nurlardan dolayı tarassut edilen bir insan, bir de tarikatçılık vehmiyle mi durumunu ağırlaştırsaydı? Kaptanın gemisindeki tayfayı koruması gibi Bediüzzaman da cemaatini koruma ve kollama durumundaydı. Yoksa, Efendimizin tavsiye etmiş olduğu züht ve takvayı esas alan tarikatlara Bediüzzaman gibi engin ve ledûnnî birisinin karşı olması asla düşünülemez.

Zenginlikle Gelen Gaflet

Gülistan'da şöyle bir hikâye anlatılır:

Hz. Musa (as) zamanında çok fakir biri vardı. O kadar fakirdi ki, kum ile tesettür ederdi. Bu kişi bir gün Hz. Musa'ya, Rabbime benim için duâ et de, beni zenginleştirsin' dedi. Hz. Musa'nın duâsı üzerine Hz. Allah kendisine, 'o kuluma söyle, bu hali onun için daha hayırlıdır' buyurdu. Ama, beriki ısrar edince, kendisine imkân bahşedildi. Bir koyun aldı, bundan sürüler meydana geldi ve adam zengin oldu. Gel gör ki, zenginlik bu adamı azdırdı derken içkiye başladı. Hz. Musa (as) bir gün bir yerde bir kalabalık gördü ve 'bu kalabalık neyin nesidir?' diye sorunca, kendisine şu cevabı verdiler:

'Birine kısas uygulanıyor. Adam, fakir biriydi. Sonra zenginleşti fakat, malıyla azdı, içki içti ve derken, tuttu birini öldürdü. Şimdi de, cezasını görüyor!'

Zikr-i Cehrî, Zikr-i Hafi

İslâmiyet'in kesin olarak tayin ve tespit etmediği hususlar, fıtratlara göre ayrı ayrı hükümler alır. Naslara muhalif olmamak şartıyla, kesin hükme bağlanmamış meselelerde muhitin, iklimin, örf ve ananelerin farklı olmasıyla farklı yollara sülûk edilebilir. Tarikatlarda zikrin gizli veya açık yapılması da her halde buradan kaynaklanmaktadır.

Meselâ, Allah'ın (cc) zikri hususunda Buhari'deki bir hadîs-i şeriflerinde Allah Rasûlü (sav): 'Nefsinize merhamet edin, zira siz ne bir gaibe, ne de bir sağıra duâ ediyorsunuz' buyurmaktadırlar. Bunu esas alan bazı tarikatlar, zikirlerini hafî (gizli, sessiz) yapmaktadır. Buna karşılık ise, bir diğer ekol zikirlerini cehrî (açıktan, sesli) yapmayı tercih etmişlerdir. Hasılı bu mes'ele nasslarla kesin bir hükme bağlanamadığından, her iki şekilde de zikir yapmaya cevaz var demektir.

Zulüm Devam Etmez

Zulüm, eninde sonunda zalimi de önüne katıp götürecek bir afettir. Bu sebeple de o, hiçbir zaman uzun ömürlü olamaz. Öyleyse, zaman zaman ortaya çıkan zulüm ve arada sırada hortlayan zalimler, bizi yolumuzdan alıkoymamalı.